МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ НАЗАРЕНКА

«РІЗНОВЕКТОРНІСТЬ ВИХОВНИХ ВПЛИВІВ І УЗГОДЖЕНІСТЬ ДІЙ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ ВИХОВАННЯ»

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20 листопада 2024 року

(електронне видання)

Київ- Хмельницький - 2024

Рецензенти:

Кириленко С. В. – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»;

Клімкіна Н. Г. – старший викладач кафедри Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук.

Рекомендовано

Науково-методичною радою Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

(протокол № 4 від 23грудня 2024р.)
За загальною редакцією Орловської Н.М.

Різновекторність виховних впливів і узгодженість дій різних суб'єктів виховання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (змішаний формат) (м. Київ, м. Хмельницький, 20 листопада 2024 року) (електронне видання)

Упорядники: Кіян О.І., Мігунова І.А. , Харчук А.М.
Хмельницький: ХОІППО, 2024 с.179

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції за темою «Різновекторність виховних впливів і узгодженість дій різних суб'єктів виховання», яка відбулася 20 листопада 2024 року , поданий практичний досвід педагогічних колективів закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти Хмельницької, Дніпровської,Закарпатської, Запорізької, Одеської, Рівненської, Херсонської областей та міста Києва з питань узгодженості дій різних суб'єктів виховання, формування духовно-моральних та громадянських цінностей.

Теоретичний матеріал, який розміщено в електронному виданні доповнено різноманітними практиками, методиками, програмами. Висвітлений досвід буде корисним керівникам, педагогам закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічним працівникам, студентам педагогічних коледжів, інститутів, університетів та методистам усіх рівнів, батьківській громадськості.

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. НАУКОВІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ВИХОВНИХ МЕТОДІВ.. 6

Іван БЕХ. ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНОСТІ» ТА «ІННОВАЦІЙНІ ВИХОВНІ МЕТОДИ 6

Світлана КИРИЛЕНКО. ВИКЛИКИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ВИХОВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ. 7

Ольга КІЯН. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ. 16

Володимир СТАРОСТА, Яна ВАСИЛИНЕЦЬ. ВИХОВАННЯ ЧЕСНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 25

Валентина ДЕРЕШ, Сергій МОЇСЕЄВ. РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НУШ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 28

Наталія ВОЛІК, Алла ХРИПАЧ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 32

Валентини СЕРГІЄНКО. ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я. 37

Надія ОРЛОВСЬКА. МАЙБУТНЄ НАШОГО НАРОДУ В ЙОГО ДІТЯХ 42

Тетяна РУСА. ВПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПАСІЧНЯНСЬКОМУ ЛІЦЕЇ ІМЕНІ ІГОРЯ РУСОГО 46

Таміла СОБОЛИК. СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ В НЕТІШИНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 55

Інна МІГУНОВА. ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ 68

Сніжана БАЛЯ. НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ТА УКРАЇНОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 76

Наталя ШАФРАНОВСЬКА, Олена ЮДІНА. ВИКОРИСТАННЯ ДОШКИ БІЗІБОРД ЗА МЕТОДИКОЮ М.МОНТЕССОРІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ 84

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. 87

Лілія ЛИС. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕНСТВА: ІДЕЇ, ПОРАДИ ТА РЕСУРСИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ 87

Оксана БОРКОВСЬКА. ВИХОВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО РІЗНОМАНІТНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 92

Тамара ГАЗДА. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 97

Наталія СОБЧУК. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ STEAM-ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРОГРАМИ «НУШ У ПОСТУПІ ДО ЦІННОСТЕЙ» 103

Наталія ОСАДЧУК. *ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ЛІЦЕЮ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ БАГАТОГРАННОЇ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ* 109

Інна ОХОТА, Оксана ДЗІЗІНСЬКА, Наталія ЧЕПУРНЯК. ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗДАТНОСТІ ОРІЄНТУВАТИСЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ. 113

Майя ПОГОСЯН. ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВИТОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДНІПРОВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ЛІЦЕЮ ЗДАТНОСТІ ОРІЄНТУВАТИСЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ 120

Оксана РИНДА. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї – ГОЛОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ 123

Інна СКАЧКОВА. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ реалізації КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. 128

Алла СКЕМСЬКА. ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗЗСО. 133

Інна СМОЛІЙ. НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 139

Олена СТРЕЛЬБІЦЬКА. РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ЦІЛЕЙ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ. 143

Діана ШЕМЧУК. ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ 148

Тамара БІЛОУС. РОЛЬ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПСИХОЛОГІЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ОСВІТНЯ ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ 151

Олена БОЛЬ. ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ПІДГОТУВАТИ ПІДЛІТКІВ ДО ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ 157

Аліна САФАТА. КЛАСНИЙ КЕРІВНИК ЯК КЛЮЧОВА ПОСТАТЬ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ 161

Ірина ЛЕНДА. РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ЦІЛЕЙ ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ В ДНІПРОВСЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЗАЛІЗНИЧНОМУ ЛІЦЕЇ 164

Тетяна РЕГУЛА. ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 167

Руслана ФРИЧ. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 170

Оксана ДОБРОВОЛЬСЬКА. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ І ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ 174

Наталія ЧУМАК. ВИХОВАННЯ НА ШЛЯХУ ДО ПЕРЕМОГИ! 175

РЕКОМЕНДАЦІЇ 176

РОЗДІЛ І.

«Наукові засади інноваційності та виховних методів».

Іван БЕХ,
доктор психологічних наук, професор, дійсний член
Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України.

«ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНОСТІ» ТА «ІННОВАЦІЙНІ ВИХОВНІ МЕТОДИ»

Відео виступу доступно на платформі youtube.com

Світлана КИРИЛЕНКО,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
начальник відділу інноваційної діяльності
та дослідно-експериментальної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ

ВИКЛИКИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ВИХОВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ.

У статті розкрито сутність сучасної філософії освіти, викликів Нової української школи у вихованні особистості дитини на основі ключових компетентностей. Основну увагу приділено визначенню та трактуванню основних положень Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей» щодо компетентнісного навчання. Окреслено ціннісне ставлення та практичну значущість ключових компетентностей, що забезпечують можливість усебічного розвитку дитини й урахування яких є надзвичайно важливим у педагогічній діяльності вчителя, пріоритетів у вихованні компетентнісної особистості, а також ефективних шляхів організації освітнього процесу в умовах реалізації ідей Нової української школи.

Ключові слова: *компетентнісне навчання, компетентність, виховання компетентнісної особистості, компетентнісний потенціал, готовність педагога до інноваційної діяльності, професіоналізм, комунікативність.*

Постановка проблеми. Нова філософія освіти розглядає особистість дитини як найвищу цінність суспільного життя. Сучасний зміст виховання в Україні передбачає науково обґрунтовану систему загальнокультурних і національних цінностей та відповідну сукупність соціальних якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе [10].

Сучасна освіта повинна мати випереджувальний характер, бути гнучкою, відкритою системою, забезпечувати можливості для духовного, інтелектуального, фізичного, соціального, морального розвитку всіх громадян України, а її перетворювальна роль має бути спрямована на формування суспільства, яке постійно навчається. Концепцією Нової української школи закладено курс на підвищення якості середньої освіти, що зумовлює виникнення нових вимог до оптимізації навчання.

Загальна соціокультурна ситуація, виклики щодо збереження цілісності й державності України, військова загроза, завдання консолідації суспільства, реформування системи освіти визначають нагальність підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища та допомоги школі в організації виховного процесу на основі інтеграції виховних зусиль суспільства, зокрема й

громади, а також до виховання базових соціальних цінностей суспільства і малих груп, соціально-значущих якостей особистості, її компетентності й готовності до вияву відповідальної громадянської позиції та патріотизму.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз наукових досліджень вітчизняних учених (І. Бех, В. Вітюк, І. Дичківська, В. Моляко, І. Підласий, Ю. Руденко, Б. Сазонов, І. Янчук та ін.) щодо даної проблематики свідчить про актуальність дослідження із питань реформаційних процесів у вихованні учнівської молоді в умовах викликів Нової української школи, готовності педагогів до інноваційної діяльності та змін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сучасні виклики Нової української школи щодо виховання, пошуків ресурсного та навчально-методичного забезпечення, професійного розвитку вчителів в умовах змін.

Виклад основного матеріалу. Складність сучасних виховних проблем, вважає І. Бех, потребує комплексного підходу щодо їх розв'язання та розвитку соціально-педагогічної парадигми виховання. Основою нової парадигми, а отже, й основою виховання виступають особистість дитини, визнання її найвищою цінністю, орієнтація педагога на гуманні, демократичні принципи спільної з дитиною життєдіяльності, генерація стратегії суб'єкт-суб'єктної взаємодії [1].

За дорученням Міністерства освіти і науки України науковці Інституту проблем виховання НАПН України, наукові працівники ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» під керівництвом академіка, доктора психологічних наук І. Беха розробили Програму «Нова українська школа у поступі до цінностей», завдання якої – допомогти освітянам осмислити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів.

Нова парадигма виховання полягає в розумінні дитини як суб'єкта і мети виховання, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, на підвищення виховного потенціалу освітнього середовища та проектування цілісного виховного простору. Превентивними заходами у роботі з дітьми визначаються: приділення особливої уваги формуванню ідентичності, основ духовності особистості, культури мислення і культури поведінки, профілактиці шкідливих звичок, ризикованої, девіантної та кримінальної поведінки, жорстокості й насилля (булінгу) в учнівському середовищі, різних видів залежностей.

Закон України «Про освіту» – важливий крок освітньої реформи, що регулює суспільні відносини та визначає її головний зміст. «Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [4]. Вищеозначений Закон не лише містить ряд термінів (як нових, так і вже відомих), а й передбачає їх правильне застосування (як і будь-якої термінології), гарантуючи чітке розуміння та коректну передачу інформації, зокрема:

- *автономія* – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що проводиться в порядку та межах, визначених законом;
- *виховання* – цілеспрямована діяльність, яка здійснюється в системі освіти, орієнтована на створення умов для розвитку духовності зростаючої особистості на основі загальнолюдських і національних цінностей, надання допомоги в життєвому самовизначенні, громадянській та професійній компетентності й цілісній самореалізації.

Метою виховання є розвиток духовно-моральної особистості, здатної бути повноцінним суб'єктом суспільно значущих соціальних взаємин.

Нормативною базою в організації виховного процесу є насамперед: *Конституція України; Конвенція про права дитини* (ратифікована Постановою Верховної Ради від 27.02.91 № 789-XII)*; Закони України:* «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.

Головна ідея Нової української школи – *компетентнісне навчання,* яке передбачає, що учні не просто будуть набувати знання, а вчитимуться використовувати їх на практиці й опановуватимуть навички.

У Законі України «Про освіту» зазначається, що *«компетентність»* – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто, формується ядро знань, на яке накладатимуться вміння, як користуватися цими знаннями, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті [3].

Концепція «Нова українська школа» пропонує виховний компонент змісту компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту». Закладені основні орієнтири компетентнісного виховання особистості учня можуть творчо наповнюватися конкретним змістом з урахуванням особливостей функціонування закладу освіти, вікових та індивідуальних можливостей учнів, інших актуальних соціальних викликів.

Усі основні компетенції вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них допомагає успішному життю в суспільстві, що будується на знаннях. Вони дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих задач:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини та наслідки подій, вчинків, явищ;
- створювати тексти, проекти тощо;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків (як власних, так і тих, хто нас оточує);
- брати участь у колективних справах;
- оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.

Пріоритети у вихованні компетентної особистості визначаються відповідно до актуальних завдань і перспектив розвитку українського суспільства, позитивної соціалізації особистості та з урахуванням вікових можливостей учнів і специфіки організації виховного процесу в закладі освіти; пов'язуються з реалізацією прав та обов'язків учасників виховного процесу як активних членів громадянського суспільства.

Стосовно виховного процесу (за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти), то під компетентністю ми розуміємо готовність і здатність особистості чинити морально на основі цінностей, світоглядних орієнтирів, етикету, зокрема: усвідомлювати необхідність моральної поведінки, розуміти причинно-наслідкові зв'язки своїх дій, уміти обґрунтовувати й цивілізовано відстоювати власну позицію, приймати зважені моральні рішення, виявляти відповідальність, брати на себе обов'язки та протистояти аморальним впливам [3].

Компетентнісний потенціал забезпечує можливість усебічного розвитку особистості дитини на основі ключових компетентностей, визначених у Програмі «Нова українська школа у поступі до цінностей» та Концепції «Нова українська школа»:

Спілкування державною (а в разі відмінності – рідною) мовою – це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування.

Ціннісне ставлення: усвідомлення ролі рідної (державної) мови як механізму національної та етнічної самоідентифікації, збереження світового мовного різноманіття, способу збереження культурних традицій і стратегій, аудіо- та візуалізацію культурного різноманіття свого народу; любов до української мови; усвідомлення ролі української мови в особистому житті, а також у житті нації і держави; спілкування українською мовою у школі та поза нею.

Практична здатність: розуміти українську мову; послуговуватися державною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях та дотримуватися мовного етикету; застосовувати різноманітні комунікативні стратегії залежно від мети спілкування; чітко формулювати думки, дискутувати, наводити аргументи, відстоювати власну позицію; вміти правильно використовувати термінологічний апарат, спілкуватися у ході начально-пізнавальної діяльності; розв'язувати конфлікти за допомогою спілкування; популяризувати ідеї гуманізму, добра та краси; протистояти засміченості мови, лайливим словам.

Інформаційно-цифрова компетентність – передбачає впевнене й водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією під час навчання, в соціумі та особистому спілкуванні; інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички

безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Ціннісне ставлення: здійснення пошукової діяльності та виконання задач за алгоритмом; уміння працювати з різними інтернет-ресурсами; розпізнавання достовірних і недостовірних джерел інформації; протистояння інтернет-агресії, інтернет-булінгу тощо.

Практична здатність: уміння використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідкових джерелах (зокрема, за допомогою інформаційно-комунікативних технологій), критично мислити в процесі збору та обробки інформації; дотримуватися етикету; критично відбирати інтернет-інформацію; дотримуватися правил безпеки в інтернет-мережі та здатність протистояти Інтернет-ризикам і маніпулятивним технологіям у засобах масової інформації (ЗМІ) та рекламі, соціальних мережах, комп'ютерних іграх.

Уміння вчитися впродовж життя – здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати власну навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

Ціннісне ставлення: визначення мети та цілей власного життя і діяльності, планування й організація життя; визначення близьких, середніх і далеких перспектив, розроблення стратегії життя; вміння працювати самостійно і в команді, користуватися різними джерелами інформації; розширення знаннєвої та емоційної сфери, власного уявлення про життя; застосовування різних поведінкових і комунікативних стратегій відповідно до мети діяльності та конкретної ситуації.

Практична здатність: уміння моделювати власний освітній розвиток, аналізувати, контролювати, корегувати й оцінювати результати освітньої діяльності; прагнути оволодівати новими знаннями та навичками; готовність удосконалювати свої моральні та морально-вольові якості й навички поведінки впродовж життя; розуміти необхідність роботи над собою.

Ініціативність і підприємливість – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави; здатність до підприємницького ризику.

Ціннісне ставлення: аналіз життєвих ситуацій; презентування власної ідеї та ініціативи; формулювання власних пропозицій, рішень; виявлення лідерських якостей; усвідомлення ціннісного змісту грошей, праці та рівності прав людей, праці батьків; засудження споживацького способу життя та трудової експлуатації дітей.

Практична здатність: готовність брати відповідальність за себе та інших; розвивати моральні якості для успішної професійної кар'єри; брати

участь у шкільних заходах, волонтерській діяльності, трудових десантах і благодійних акціях.

Соціальна та громадянська компетентності – передбачають наявність усіх форм поведінки, необхідних для ефективної й конструктивної участі у громадському житті, вміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

Ціннісне ставлення: усвідомлення змісту понять «громадянин», «патріотизм», «військово-патріотичне виховання», «готовність до захисту Вітчизни» як важливих складників життєдіяльності людини; усвідомлення конституційного обов'язку щодо громадянських прав та захисту суверенітету і територіальної цілісності України; бажання брати участь у різних формах позакласної та позашкільної роботи військово-патріотичного спрямування; участь у шкільному самоврядуванні та дитячих громадських об'єднаннях.

Практична здатність: володіти навичками допомоги, самодопомоги, захисту та виживання в складних умовах; готовність захищати Батьківщину; дотримуватися конституційних норм, повага до державних символів, законів України; гуманно ставитися до інших людей, бути здатним до альтруїзму, співчуття, емпатії; цінувати і поважати гідність кожної людини, свободу інших, право на вибір та власну думку.

Обізнаність та самовираження у сфері культури – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття завдяки мистецтву; глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

Ціннісне ставлення: ідентифікація себе як представника певної культури; визначення ролі та місця української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах; використання культурного досвіду в життєвих ситуаціях; долучення до творчості, висловлюючи власні ідеї, опираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби.

Практична здатність: поціновувати культурні здобутки людства та інтерес до них; бути відкритим до культурного діалогу; потреба у творчій діяльності, яка б відповідала здібностям і нахилам.

Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя – уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Ціннісне ставлення: усвідомлення природи як джерела свідомості та духовності; усвідомлення людини як частини і результату еволюції природи; усвідомлення діяльності людини й її потреб як чинника руйнування довкілля; формування ставлення до природи як універсальної цінності; визнання за об'єктами природи права на існування незалежно від привнесеної користі; усвідомлення значущості здорового способу життя, фізичної підготовки та фізичного розвитку для повноцінного життя людини.

Практична здатність: уміння виокремлювати екологічний контекст будь-якого виду діяльності; формувати практичні навички екологічно безпечної поведінки (уміти обирати діяльність, що не наносить шкоди природі); застосовувати позитивні надбання народних традицій та етнічної культури у ставленні до природи й побутової діяльності.

Усі представлені вище компетентності однаково важливі й взаємопов'язані. Кожну із них діти набуватимуть послідовно, поступово у ході вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Спільними для всіх компетентностей є: *уміння читати і розуміти прочитане*; *уміння висловлювати думку усно і письмово; уміння критично мислити; здатність логічно обґрунтовувати свою позицію; ініціативність; творчість; уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; уміння конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект; здатність до співпраці в команді.*

Сучасний етап реформування основних напрямів педагогічної освіти зумовлює необхідність зміни змісту освіти й структури організаційно-методичного забезпечення, пошуку інноваційних підходів, активних форм і методів навчання, спрямованих на формування творчої особистості фахівця з високим рівнем компетентності в умовах неперервної освіти [2].

Ефективність функціонування системи освіти значною мірою залежить від кваліфікації педагогічних кадрів, а одним зі стратегічних завдань на етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки вчителів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе лише за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання. При цьому на особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку закладів загальної середньої освіти, готових до впровадження змін.

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності визначається такими показниками:

- спрямованість педагогічних працівників на інновації у навчанні й вихованні;
- орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку педагога-новатора;
- вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи;
- зростання педагогічної майстерності вчителів.

Кожен педагог закладу загальної середньої освіти здійснює виховну діяльність, що потребує від людини, яка обрала педагогічну професію, особливих якостей. До базових якостей педагога як суб'єкта і організатора виховного процесу в закладах освіти відносять: *професіоналізм, інформативну грамотність, широкий світогляд, педагогічну творчість, відкритість до нового, володіння інтерактивними методами, мобільність, комунікативність, критичне мислення,*

емоційну врівноваженість, особистісну гнучкість, здатність до самоаналізу та самоконтролю.

Педагог своєчасно реагує на виклики часу, глибоко розуміє закономірності становлення та розвитку особистості дитини, не відстає від її уподобань та цінностей, здатний до діалогу та визнає дитину як рівноправного суб'єкта освітнього процесу.

Сучасний учитель – це носій загальнолюдських культурних цінностей, глибоких і різноманітних знань, високих моральних якостей, патріот своєї держави, займає активну громадянську позицію з урахуванням демократичних засад та принципів; визначає вищою цінністю кожну людину, поважає її честь і гідність, права і свободи, зазначені в Конституції України; формує безпечне освітнє середовище, вміє знаходити порозуміння серед учасників освітнього процесу та неухильно дотримується принципу рівності.

Висновки. Успішна педагогічна діяльність, вплив педагога на учня залежить від його авторитету. Чим вищий авторитет учителя, тим важливішими будуть для учнів цінності й компетентності, які він передає своїм вихованцям. Педагог спрямовує авторитет своєї професії та свого професійного співтовариства на захист загальнолюдських цінностей та принципів. Оскільки освіта стосується життя та успіху людини в суспільстві, її фізичного, психічного і духовного здоров'я, базові якості педагога як суб'єкта і організатора виховного процесу й дотримання ним норм моралі й професійної етики мають особливе значення.

Викликами для сучасних освітян є постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня державних освітніх стандартів, вирішення проблем виховання, безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, що вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій в освітньому процесі, високу результативність у засвоєнні матеріалу, формування вмінь учнів, мотивів навчання, гуманні відносини між дітьми, вміння співпрацювати. Досягнення реформи в освітній галузі Україні стануть позитивною, результативною, прогресивною тенденцією в успішній реалізації ідей Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (Програмно-виховний контекст) / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – Київ, 2014. – 40 с.

2. Вітюк В. В. Готовність педагогів до уміння в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» / В. В. Вітюк // Педагогічний пошук. – 2017. – № 2 (94). – С. 3–6.

3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 24.02.2019).

4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. URL: novaschkola@mon/gov/ua (дата звернення: 24.02.2019).

5. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посіб. : у 2 ч. Ч. 1. Теорія і технологія життєтворчості / ред. рада : В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков та ін. – К, 1997. – 392 с.

6. Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей». – К., 2018. – 40 с.

7. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи від 18.12.2016 [Електронний ресурс]. URL: http//zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 20.02.2019).

8. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Руденко. – К. : Вид.-во ім. О. Теліги, 2003.

9. Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» від 13.10.2015 № 580/2015 [Електронний ресурс]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494 (дата звернення: 20.02.2019).

10. Янчук І. Виховуємо патріотів. Організація національно-патріотичного виховання учнів / І. Янчук // Директор школи. – 2017. – № 5–6 (797–798). – С. 30–31.

Ольга КІЯН,

кандидат педагогічних наук,
старший дослідник,
завідувач сектору експериментальної
педагогіки відділу інноваційної
діяльності та
дослідно-експериментальної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту
освіти»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ.

У статті розкриваються проблеми партнерської взаємодії сім'ї і закладу освіти у формуванні базових морально-духовних цінностей молодших підлітків в теорії і практиці педагогічної науки. Розкриваються підходи та принципи виховання особистості, яка, соціалізуючись у сучасних умовах , набувала б відповідних рис і морально-духовних цінностей, що характеризують її як громадянина.

Ключові слова: виховання, партнерська взаємодія сім'ї і школи, педагогіка партнерства, молодші підлітки, мораль, духовність, морально-духовні цінності.

Сучасна освіта перебуває у стані інтенсивного розвитку та переходу у нову якість, що характеризується освітньою парадигмою розвитку особистості дитини. Перед освітянами стоїть завдання формування в молодих українців таких якостей, як прагнення до навчання упродовж усього життя; постійний пошук найкращих шляхів розв'язання життєвих проблем; готовність своєю навчальною, а потім і фаховою працею закласти підмурівок власного соціального успіху і зробити внесок у громадську, державну справу. Ідеологією цієї реформи має стати концепція «Нова українська школа». Одним із запитів сучасного українського суспільства є формування у молодого покоління, зокрема учнів, патріотичних якостей і соціальної відповідальності. На цьому наголошується у Концепції Нової української школи, яка пояснює ідеологізацію змін «Адже реформа освіти має бути підтримана і вчителями і батьками»

Одним із восьми компонентів формули нової школи є *н*аскрізний процес виховання, який формує цінності.

Виховний процес має бути, як визначається у Концепції нової школи, невід'ємною складовою усього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до

закону, солідарність, відповідальність). Нова українська школа буде формувати ціннісні ставлення і судження, які служать базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством».

Тому сім'я і виступає первинним осередком і фундаментом суспільства, де закладається виховання та створюються необхідні умови для розвитку і становлення особистості, передаються моральні і гуманістичні цінності, життєвий досвід, традиції, формуються правила моральної поведінки тощо.

Метою нашої статті є дослідження проблеми педагогіки партнерства у формуванні морально-духовних цінностей молодших підлітків в теорії і практиці педагогічної науки. Саме життя вимагає від сучасної школи формування людини, яка б уміла будувати гідне життя у гідному суспільстві, формування сучасного світогляду, ідей, поглядів та переконань, що базуються на ключових надбаннях вітчизняної і світової культури, принципах гуманізму, демократизму, партнерства і єдності сім'ї і закладу освіти, наступності та спадкоємності поколінь.

Ефективне партнерство можливе за сформованості у батьків готовності до взаємодії зі школою на паритетних засадах, з опорою на розуміння того, яку діяльність краще виконає школа, а яку — сім'я. Родина є первинним осередком суспільства і природним середовищем виховання дитини, джерелом її матеріальної, моральної, емоційної підтримки; вона забезпечує продовження роду та матеріальний добробут дитини. Як основний соціальний інститут, що відповідає за виховання дитини, сім'я відіграє пріоритетну роль у її становленні і розвитку, створенні умов для набуття зростаючою особистістю моральних і духовних якостей, самовиявлення у відповідних діях і вчинках, визначенні власного місця у житті.

Теоретичні засади виховання дитини в сучасній українській сім'ї набули висвітлення в працях Т. Алєксєєнко, О. Докукіної, Т. Кравченко, Т. Куниці, Л. Повалій, В. Постового, М. Стельмаховича та ін. Як відзначають дослідники, сучасна українська сім'я характеризується погіршенням соціально-економічного становища, освітнім і культурним вакуумом, деформацією моральної свідомості, соціальною апатією, іншими негативними явищами в умовах воєнного стану. Спрямовуючи зусилля на пошук способів матеріального забезпечення, захист від воєнних дій, батьки відсторонюються від виховання дітей. Це спричинює зниження виховної функції сім'ї, що своєю чергою негативно впливає на морально-духовне виховання молодого покоління.

Такий стан породжує суперечність між вимогами суспільства до виховання особистості та неспроможністю значної кількості сімей забезпечити його належну реалізацію.

У цьому контексті актуалізується діяльність закладу загальної середньої освіти, який володіє вагомим потенціалом щодо формування у дитини базових цінностей, мотивації соціально схвалюваної поведінки, сприяння засвоєнню моральних норм і соціальних відносини. Однак здійснюючи таку діяльність, заклад освіти має враховувати особливості виховного впливу інших середовищ, насамперед сім'ї, сприяючи встановленню партнерських взаємин з батьками,

створюючи в такий спосіб оптимальний для виховання дитини цілісний виховний простір.

На думку Т. Алєксєєнко, Л. Косарчук, Т. Кравченко, О. Руденко, І. Хоменко та ін., найбільш ефективною моделлю взаємовідносин між закладом загальної середньої освіти і сім'єю є їх парнерство.

Аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури (К. Журба, С. Кириленко, В. Оржеховська, М. Стельмахович, О. Столяренко, Н. Шмигіна та ін.) дає змогу визначити взаємодію як цілеспрямований взаємовплив школи й сім'ї одне на одного, що сприяє взаємозбагаченню, посиленню виховного потенціалу кожної сторони, позитивно позначається на морально-духовному вихованні дитини.

На думку Т. Виноградової, Т. Дем'янюк, В. Оржеховської, І. Погорілої , В. Постового, важлива роль у встановленні та розвитку ефективної педагогіки партнерства належить учителеві, який має необхідну фахову підготовку, володіє професійними знаннями, вміннями та навичками, виступає головною особою у педагогічному трикутнику: „учитель – здобувач освіти – батьки". Основою таких партнерських стосунків є єдність вимог батьків і вчителів до зростаючої особистості, взаємоповага і довіра один до одного, відповідальність і рівноправне партнерство.

Водночас сучасна практика свідчить, що, з одного боку, значна частка вчителів намагається звузити діяльність, яка стосується партнерства з батьками підлітків, а з іншого, – спостерігається активізація пошуків нових форм і методів роботи з батьками, визначення основних напрямів оновлення змісту їх педагогічної освіти.

Для досягнення сутності цього чинника, необхідно визначитися з його складовими, до яких належать насамперед поняття „мораль", „моральність", „духовність", „морально-духовне виховання особистості".

Під поняттям „мораль" розуміється „сукупність історично зумовлених правил, норм, звичаїв, принципів співжиття і поведінки людей, їх відносини в процесі виробництва матеріальних і духовних цінностей, що визначають їх обов'язки один до одного, до соціальних груп, верств, класів, до суспільства, виконання яких базується на громадській думці" [6, с.246].

Мораль мінлива, відносна і різна в різні епохи, в представників різних прошарків населення. Однак, мораль абсолютна в тому сенсі, що на кожному етапі історичної еволюції мораль є саме мораллю, а не чимось іншим [6, с.83].

На початку XX ст., який був позначений розвитком філософії позитивізму, матеріалізму, психологічних наук, спостерігається розширення розуміння духовної сфери людини. Як наслідок, виникає і закріплюється світська культура і світська духовність, яка „вже не пов'язувала феномен духовності лише з релігією, а включала все більше елементів культури в самих різних її проявах" [6, с.9]. Однак у суто термінологічному значенні слово „духовність" продовжує трактуватися лише „в спіритуалістичному контексті, за яким дух (душа) є першоосновами світу" [6, с.9].

Українська духовність як цілісне явище культури набула особливого прояву після 1917 р. Однак уже в 1920 р. унаслідок кардинальних трансформацій в українському суспільстві слово „духовність” було вилучено з термінологічно-понятійного апарату педагогічної лексики і педагогічної практики, було накладено табу на саме його вживання.

У даному контексті заслуговує на увагу підхід В. Сухомлинського до виховання духовності, в основу якого покладалося врахування вікових особливостей дітей. Так, даючи характеристику дитини підліткового віку, він наголошував на таких ознаках, як розвиток волі, фізичних сил, бажання діяти, тобто активності, „через яку розкриваються і отримують свій розвиток ті індивідуальні здібності, нахили, котрі в подальшому ... визначають неповторну людську індивідуальність і від яких залежить повнота духовного життя людини, її щастя” [7, с.89]. Основний засіб такого розкриття В. Сухомлинський бачив у діяльності, стверджуючи, що „багатство духовного життя починається там, де благородна думка і моральне почуття, злившись воєдино, живуть у високоморальному вчинку” [7, с.14].

Іншими моментами, на які вчитель має звертати увагу в процесі виховання духовності підлітків, В. Сухомлинський вважав мовлення і почуттєву сферу, зокрема розвиток таких „вищих моральних почуттів”, як дружба і товаришування, які набувають у цей віковий період особливої значущості.

Духовний світ людини – невід’ємний бік її існування, взаємодії з навколишнім світом. Людина мислить, мріє, виражає свій стан емоціями, настроєм, здійснює у своєму повсякденному житті різні задуми, реалізує свої ідеї. Вона має свій внутрішній світ, який складається з її ідеалів, фантазій та пізнання всього, що її оточує. Отже, справжня духовність – це спосіб життя людини, для якого провідними є вищі цінності – істина, добро, краса. Протилежним визначенню духовності є бездуховність. Бездуховність – це також спосіб життя людини, за якого вона забезпечує власні інтереси, сприяє власному благополуччю, незважаючи на цінності та моральні норми суспільства. Інколи біологічні інстинкти беруть гору над свідомістю та духовністю людини. Духовність реалізується в особистих зусиллях, базується на розумі, волі особистості, досвіді духовного життя суспільства.

Аналізуючи духовні цінності з позиції християнського світогляду, І. Бех наголошує, що вони визначають передусім ставлення людини до вищого світу, до Бога, а через нього і ставлення до інших людей. У цьому зв’язку головними цінностями виступають віра, надія і любов. Неприйняття духовних цінностей, − продовжує вчений, − це не тільки відсутність любові до Бога, а й певний вибір, надання переваги собі, зосередження почуттів на власному „Я” [2, с.203].

Розглядаючи психологічні особливості духовного розвитку особистості, Е. Помиткін доходить висновку про те, що в деяких випадках спостерігається ототожнення духовності з моральністю людини. На його переконання, таке ототожнення є цілком зрозумілим, „адже вчинки високодуховної, як і морально розвиненої людини, мають гуманістичну спрямованість” [5, с.24]. Однак, стверджує науковець, мотиви цих вчинків можуть істотно відрізнятися: морально

розвинена особистість керується законами, настановами і принципами моралі, прийнятими в даному соціумі, тоді як духовно розвинена особистість – „найвищими духовними законами, совістю, справедливістю та милосердям” [5, с.25].

У цьому випадку методологічною основою духовно-морального виховання є така властивість, яка спонукає її до турботливої і доброчинної поведінки, що ґрунтується на знаннях про моральні й духовні цінності, позитивному ставленні до них, уміннях проявляти моральні якості, робити моральний вибір.

Найбільш сенситивним періодом морально-духовного виховання особистості є молодший підлітковий вік. У цей час у дитини виникають і набувають розвитку потреби в пізнанні самої себе та інших людей, усвідомленні своїх якостей і потенційних можливостей.

Підлітковий вік характеризується більшою, порівняно з попереднім періодом, диференційованістю емоційних реакцій і способів вираження емоційних станів. Водночас діти цього віку відзначаються мінливістю настрою – переходами від невпинних веселощів до суму, поєднанням полярних якостей, прояви яких змінюють один одного, зумовлюючи суперечність поведінки. Так, чутливість до оцінки іншими їхньої зовнішності, здібностей, умінь почасти супроводжується надмірною самовпевненістю і критичністю стосовно оточуючих, емоційною ригідністю, болюча сором’язливість – нахабністю, бажання бути визнаним і поціновуваним – підкресленою незалежністю, боротьба з авторитетами – обожнюванням випадкових кумирів, а чуттєве фантазування – сухим мудруванням [2].

Самооцінка підлітків части буває завищеною і нестійкою, тоді як оцінювання інших відзначається більшою стриманістю, вдумливістю, конкретністю і глибиною.

Саме у молодшому підлітковому віці у дітей з’являється інтерес до свого внутрішнього світу, виникає бажання краще пізнати самого себе і сформувати адекватну самооцінку. Разом з тим вони відчувають, що не вміють, не можуть оцінити себе, не знають, яким чином і за допомогою яких критеріїв це можна зробити. Захисні особистісні механізми поведінки, які найбільш активно формуються в старшому підлітковому віці, ще не склалися: діти відкриті до спілкування з дорослими, їхня навіюваність підвищена, тому дорослі справляють на них значний вплив.

Суперечливість внутрішньої позиції молодшого підлітка полягає ще й у тому, що „з одного боку, він прагне до самостійності, протестує проти дріб’язкової опіки, контролю, недовіри”. А з другого, – відчуває тривогу й побоювання, що не впорається з тим завданням, яке йому доручили, або яке він зголосився виконати, щоб довести свою самостійність і незалежність. Він „чекає від дорослого допомоги і підтримки, але не хоче відкрито визнати це”. Тобто, підліток не заперечує права дорослих втручатися в його життя; він „тільки шукає прийнятне для нього співвідношення піклування дорослих і власної незалежності” [2, с.123].

Ця особливість потребує обов'язкового врахування при реалізації виховних дій, спрямованих на забезпечення морально-духовного виховання молодших підлітків. Тому не можемо не погодитися зі словами І. Беха, який стверджує, що „дорослий мусить бути товаришем підлітка, але товаришем особливим, відмінним від товариша–однолітка. Ця відмінність базується на відмінності соціальних позицій дорослого і молодої людини. „Дорослий товариш поруч" – це гасло має бути найважливішою умовою виховання і розвитку підлітка" [2, с.122].

Як відомо, поведінку молодших підлітків значною мірою зумовлюють соціально-психологічні явища. Виникаючи як продукт спілкування, вони поступово набувають відносної самостійності, здійснюючи регулюючий вплив на вчинки людей. Зумовлено це наявністю досить значної кількості різноманітних чинників, які, залежно від генетичних даних конкретної особистості, тією чи іншою мірою впливають на розвиток усіх її складових: духовно-моральну і психосоціальну сфери, інтелект, креативність тощо. Підґрунтям цього процесу стає своєрідний механізм соціальної саморегуляції, який, зазвичай, характеризується певною випадковістю, непередбачуваністю. Лише спільними цілеспрямованими зусиллями педагогів і батьків вдасться плідно впливати на розвиток особистості дитини, розв'язувати актуальні виховні завдання.

«У процесі виховання людської особистості, - говорив В. О. Сухомлинський, - діє багато сил: по-перше, сім'я; по-друге, особа педагога з усіма його духовними багатствами і цінностями, з його знаннями, уміннями, життєвим досвідом; по-третє, колектив, який має могутню силу впливу на кожну особу; по-четверте, сама особа виховання, тобто її самовиховання».

Для сприяння самореалізації кожного підлітка треба розуміти, що кожен учень – це унікальна й неповторна індивідуальність. Тому пріоритет вільного розвитку особи є базовим принципом побудови освітнього середовища школи, головна мета якої – зрозуміти кожну особистість та виявити до неї повагу. Серед найважливіших факторів, які впливають на ефективність батьківсько-вчительської взаємодії одне з пріоритетних місць належить підвищенню педагогічної культури батьків. На його важливості наголошував В. Сухомлинський, який вважав, що „без турботи про педагогічну культуру батьків неможливо розв'язати жодного завдання навчання і виховання дітей. Батьківська педагогіка, тобто, елементарне коло знань матері і батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною, - це фундамент, основа всієї педагогічної теорії і практики

Спільна робота школи і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності сімейного виховання, громадянськості, демократизму, гуманізації взаємин педагогів і батьків, ретроспективності, педагогізації батьків.

Розглядаючи батьківсько-вчительську взаємодію як головний шлях підвищення ефективності виховання молодого покоління, науковці наголошують на необхідності оновлення змісту педагогічної освіти батьків,

винайдення способів зацікавлення обох сторін у досягненні такої мети за рахунок виявлення і підтримки кращих якостей і властивостей дитини.

Характер взаємодії вчителя і батьків є диференційованим. Класний керівник не може нав'язувати всім батькам однакові форми взаємодії, орієнтуючись на їхні потреби, запити, особливості сімейного виховання, терпляче залучаючи батьків до справ школи, класу.

Зі свого боку батьки надають інформацію вчителям про склад і виховні традиції сім'ї, форми і методи виховання підлітка в родині, про стан і хід духовно-морального розвитку підлітка, роль і місце старших членів сім'ї у здійснення процесу виховання.

Важлива передумова реалізації конструктивної батьківсько-вчительської взаємодії вбачається у проведенні відповідної діагностики, яка виконує інформаційну, прогнозуючу, оцінну і розливальну функції.

Інформаційна функція дає змогу виявити рівні виховного потенціалу сім'ї і стан педагогічної взаємодії з нею. Прогнозуюча функція визначає потенціал розвитку учня і взаємодію з ним та його батьками. Оцінна функція дає уявлення про результативність педагогічної взаємодії батьків і вчителів, про ефективність використання виховних і навчальних засобів. Розливальна функція – це застосування діагностичних методи, що стимулюють батьківсько-вчительську взаємодію, а також самореалізацію батьків.

Сучасний етап розвитку України, як самостійної незалежної держави, вимагає від інститутів соціалізації врахування ряду загальнопедагогічних чинників морально-духовного виховання.

Система формування морально-духовних цінностей молодших підлітків обов'язково має мати у своїй структурі підсистемі моніторингу морально-духовних цінностей в дітей молодшого підліткового віку, що дасть можливість вносити своєчасно корекцію як у зміст, так і в методи виховання і тоді система формування морально-духовних цінностей буде ефективною лише при умові категоричного обов'язкового включення вихованців у безпосередню активну діяльність. Мова йде про включення всіх без винятку учнів у діяльність різноманітних громадських організацій – товариств, клубів, фондів – в основі діяльності яких лежить загальнолюдські цінності.

Оскільки, вищезазначена проблема набуває сьогодні особливого значення, виникає гостра потреба у визначенні основних засад, цілей, напрямів, змісту, форм і методів формування морально-духовних цінностей молодших підлітків, що цілеспрямовано й ефективно забезпечували б процес формування і розвитку високодуховної особистості молодшого підліткового віку, в якій органічно поєднуються високі моральні цінності, громадянська зрілість, патріотизм, самоактивність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, Батьківщиною. на основі успіхів визначаючи пріоритетні напрями виховання.

Особливості змісту морально-духовного виховання визначають вибір методів, технологій та виховних моделей. Важливим є відповідність мети і завдань освітнього процесу технологіям, що використовуються. Як зазначає

видатний вчений-психолог, академік І.Д. Бех, **що будь-який виховний вплив чи виховна технологія має педагогічну доцільність лише у тому випадку, якщо вона спричинила зміни у життєвому світі та духовному досвіді вихованця.**

Ефективність морально-духовного виховання залежить від форм та методів його організації як в навчальний і позаурочний час. Пріоритетна роль має належати активним методам та формам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії школи і сім'ї, спрямовані на самостійний пошук істини і сприятимуть формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості. До них належать ситуаційно-рольові ігри, соціо-драма, методи відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, методи аналізу соціальних ситуацій. Дієвою функцією класного керівника є організація роботи з батьками, сприяючи розвитку їх психологічної і громадянської культури, організації спільної діяльності, залучення їх до участі у освітньому процесі закладу освіти. Класний керівник є своєрідним посередником між особистістю учня та сім'єю й іншими соціальними інституціями у забезпеченні формування духовно - моральних цінностей в учнів за умов вчительсько-батьківського партнерства на демократичних засадах і великим чином сприяє створенню гуманістичного виховного середовища, в якому дитина отримує можливість освоєння позитивних стандартів спілкування і взаємодії, самопізнання, самовияву і самоствердження, набуваючи досвіду співпраці та активної громадянської діяльності. Підготовка учнів молодшого підліткового віку до взаємодії із соціальним середовищем , до самореалізації їх як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій - одне із завдань Державних стандартів освіти та виховання. А успішній реалізації цього завдання в інноваційному закладі освіти і сприяє морально-духовне становлення особистості.

Всі дорослі відповідають за те середовище, де зростають діти. Щоб це було скерованим процесом треба об'єднати зусилля громади, соціуму, батьків, освіти. Знайти ті форми і методи, які заставлять людей до осмислення дій, що будуть спрограмовані на реалізацію цих заходів. Ми повинні сформувати в учнів молодшого підліткового віку внутрішню відповідальність і соціальну зрілість, сформувати самодостатність і гордість дитини за свою державу, землю своїх пращурів.

Отже, проблема партнерської взаємодії є досить актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. результатом копіткого наукового осмислення даної проблеми аналізу широкого кола наукової літератури. В останні десятиріччя в Україні відбувається переосмислення концептуальних основ виховання молодого покоління українців, пошук шляхів його модернізації на засадах гуманістичної педагогіки. Тому звернення до питань удосконалення морально-духовного виховання дітей молодшого підліткового є актуальним і на часі. Сучасний заклад освіти має бути в авангарді суспільних змін, зазначається у Концепції Нової української школи. А Одна із головних ключових

компетентностей є педагогіка, яка ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем та батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. Ф. Причини дитячої бездоглядності й безпритульності та шляхи її подолання / Алексєєнко Т. Ф. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць / Ін-т проблем виховання АПН України. – К.-Житомир, 2004. – Кн. І. – С. 308–313.

2. Бех І.Д. Виховання особистосиі: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико- технологічні засади: / І.Д. Бех-Наук. Видання. – К.: Либідь, 2003-280 с.

3. Білоконь І. Духовна культура як чинник моральної і громадянської спрямованості / Іван Білоконь // Соціальна психологія. – 2008. – № 6. – С.59–66

4. Сухомлинський В. О. Твори у 5-ти т./ Василь Олександрович Сухомлинський. – К .: Рад. школа, 1976. – Т.3. – 670 с.

Володимир СТАРОСТА,
професор, доктор педагогічних наук
Україна, м. Ужгород, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»
Яна ВАСИЛИНЕЦЬ,
студентка бакалаврату, спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Україна, м. Ужгород, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

ВИХОВАННЯ ЧЕСНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Розглянуто сутність понять «чесність», «доброчесність», «академічна доброчесність», «ілюстрації». Проаналізовано важливість виховання чесності у дітей дошкільного віку. Показано можливості ілюстрацій як ефективного виду наочності у контексті виховання чесності у дошкільників.

Ключові слова: чесність; доброчесність; академічна доброчесність; ілюстрації; виховання дітей дошкільного віку.

Інформатизація освіти, дистанційне навчання, цифрові інструменти пошуку інформації, штучний інтелект тощо актуалізують увагу дослідників до академічної доброчесності, оскільки здобувачі освіти отримали можливість виконувати навчальні завдання за межами класу, аудиторії тощо. У таких умовах учителі, викладачі не мають можливості спостерігати за перебігом виконання завдань і виникає питання дотримання доброчесності. Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» [4]: «Академічна доброчесність це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватись учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових творчих досягнень».

Базовий компонент (Державний стандарт) дошкільної освіти (далі БКДО) містить кілька освітніх напрямів і визначає, що ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя. З нашого погляду, чесність як важлива якість особистості виявляється в кожному освітньому напрямі БКДО, оскільки характеризує емоційно-ціннісне ставлення дитини, а участь батьків особливо актуальна щодо розвитку самоставлення/самосвідомості дитини. Таким чином,

основи доброчесності необхідно формувати з раннього дитинства в родині, закладах дошкільної та початкової освіти, а потім продовжувати упродовж усього життя людини. Подібну думку формулює Т. Бусарова [2, с. 73]: «Виховувати доброчесність в людині потрібно з самого початку її життя. А хто повинен виховувати доброчесність? Ясно, що батьки дитини. І тут дуже важливий такий принцип виховання: не проповідувати, а подавати власний приклад. Тобто вчити дитину доброчесності і самим дотримуватись цих принципів. У дітей не може бути сумнівів щодо доброчесності батьків. Тоді дитина, яка прийде до школи буде знати «ази» доброчесності, і це буде сприяти засвоєнню вже академічної доброчесності».

З нашого погляду, для виховання чесності дитини серед інших чинників ефективним засобом є ілюстрації сучасних дитячих видань, оскільки вони допомагають зробити поняття чесності доступними, зрозумілими та цікавими для малюків у книзі, казці, вірші і т.п.

Згідно українського педагогічного словника С. Гончаренко, «Чесність – моральна якість особистості, що виражається у вірності обов'язкові і своїм переконанням ставитися до дорученої справи. Виховання чесності в дітей є частиною здійснюваного родиною і школою морального виховання. Важливу роль при цьому відіграє приклад старших. Виховання чесності тісно пов'язане з формуванням у школярів правдивості й принциповості, вміння говорити правду і сміливо виступати проти недоліків (у тому числі і власних)» [3, с. 360]; «Ілюстрації в підручнику – зображення, які пояснюють, тлумачать або доповнюють текст за допомогою наочних образів; один із найпоширеніших засобів застосування наочності в навчанні [3, с. 141]. Подібні тлумачення знаходимо в словнику української мови: «Чесність – чесна поведінка, чесне, самовіддане ставлення до когось, чогось [6, Т. 11, с. 315]; «Доброчесність – висока моральна чистота, чесність» [6, Т. 2, с. 326]; «Ілюстрація – зображення в книжці або журналі, що пояснює, відтворює зміст тексту; малюнок» [6, Т. 4, с. 17].

Погоджуємось з думкою авторів Н. Сенчило-Татліоґлу, Т. Дячук, С. Литвинська [5, с. 209], якщо для «дорослого видання» книжкова ілюстрація та дизайн – це тільки додатковий засіб для розуміння до тексту, то дитяча книжка – це в першу чергу книжка для розглядання, де функція тексту – пояснювати образи. Як правило, перший книжковий досвід у віці від нуля до шести років – це не слово, а «картинка» (ілюстрація). Ілюстрації допомагають дитині розвивати відчуття кольору, форми, гармонії, ритму, пропорції тощо.

Таким чином, ілюстрації з самого раннього віку – важливий засіб пізнання дитиною навколишнього світу. Результати нашого дослідження показують ефективність використання ілюстрацій як засобу наочності для обговорення з вихованцями ЗДО можливих ситуацій щодо поведінки людей, аби виявляти ставлення до них вихованців і надалі проводити обговорення в групі. Додамо важливість формування чесності з дитинства в родині, ЗДО, школі, суспільстві. Виникають питання: «Навіщо бути чесним? Що буває, коли ми нечесні? Як бути чесним кожен день? Переваги чесності» і т.п. Це можуть бути цікаві заняття для

дітей з елементами бесіди, ігрової та проєктної діяльності, дискусії; це можуть бути цікаві зустрічі вихователів з батьками дітей на дану тематику.

Таким чином, виховання чесності дітей дошкільного віку має надважливе значення для розвитку особистості дитини, а ілюстрації варто використовувати як ефективний засіб наочності з подальшим обговоренням. Майбутнє дослідження буде спрямоване на опитування вихователів ЗДО, аби виявити та проаналізувати погляди респондентів щодо ефективності ілюстрацій як засобу пізнавальної діяльності та виховання дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876.

2. Бусарова Т.М. Доброчесність і академічна доброчесність. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : зб. есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. ISBN 978-966-397-345-6. С. 72-74. . URL: https://salo.li/be45E49

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.

4. Про освіту: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

5. Сенчило-Татліліоглу Н., Дячук Т., Литвинська С. Від малюнка до інтерактивності: дитяча книга на початку XXI століття. *Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип. 50. С. 208-213.

6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 4. URL: http://ukrlit.org/slovnyk.

Валентина ДЕРЕШ,
кандидат педагогічних наук, завідувач
кафедри теорії й методики виховання,
психології та інклюзивної освіти
Сергій МОЇСЕЄВ,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії й методики виховання,
психології та інклюзивної освіти
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної
освіти» Херсонської обласної ради
м. Херсон, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У НУШ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У тезах актуалізовано питання посилення національно-патріотичного виховання в умовах дистанційного навчання. Наголошено на важливості побудови нових шляхів і підходів до виховання патріотизму у НУШ. Окреслено основні форми національно-патріотичного виховання під час дистанційного навчання у воєнний час.

Ключові слова: НУШ, національно-патріотичне виховання, учасники освітнього процесу, дистанційний формат навчання, цифрові технології.

Нова українська школа (НУШ) передбачає формування всебічно розвиненої особистості, громадянина-патріота своєї країни, інноватора, який любить рідний край і цінує українську культуру, національну самобутність. Завдяки навчанню у НУШ відбувається успішна соціалізація, самовдосконалення і самореалізація відповідальної громадянсько-активної молодої людини – українця-патріота. Це надзвичайно важливо саме зараз, в умовах російської військової агресії, коли відбувається геноцид українського народу і саме існування українців як нації перебуває під реальною загрозою.

У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» національно-патріотичне виховання визначається як «наскрізний виховний процес, спрямований на утвердження української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, соціальної активності та відповідальності, готовності до дієвого виконання громадянського і конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, державної незалежності і територіальної цілісності України» [2]. Завдяки національно-патріотичному вихованню у здобувачів освіти формується громадянська стійкість, розвивається чітке розуміння і несприйняття проявів дискримінації, колабораціонізму, сепаратизму, пропаганди тоталітарних режимів. Війна, постійна загроза життю і повітряні

тривоги, вимушена внутрішня і зовнішня міграція зумовили переосмислення українцями життєвих і національних цінностей. Наразі такими є соборність України, самобутність українського народу, воля і гідність кожного громадянина України. Національно-патріотичне виховання в НУШ дозволяє якнайповніше осмислити ці цінності та усвідомити себе частиною нескореного народу, адже метою національно-патріотичного виховання є «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності» [1].

НУШ забезпечує реалізацію складових національно-патріотичного виховання (громадянсько-патріотичного, духовно-морального, співпрацю із закордонними українцями) в очному і дистанційному форматах. Адже велика кількість здобувачів освіти з окупованих і деокупованих територій України, тих, хто мешкає у зоні активних бойових дій, хто є внутрішньо переміщеними особами чи виїхали в інші країни і наразі не мають можливості навчатися офлайн, змушені відвідувати навчальні заклади у дистанційному форматі. У онлайн-форматі навчаються діти і під час масованої повітряної тривоги. Тому національно-патріотичне виховання у закладах освіти також має реалізовуватися у різних форматах, відповідно до тих умов, в яких відбувається навчальний процес, враховуючи психологічні особливості учнів і можливості закладів освіти та безпекову ситуацію (не варто проводити флешмоби, стріт-арт на асфальті тощо).

Національно-патріотичне виховання в умовах дистанційного навчання під час війни має здійснюватися у різних формах із застосуванням цифрових технологій. Варто використовувати можливості соціальних мереж, YouTube, онлайн-версії книг, мультиплікацію, дидактичні комп’ютерні ігри-тренажери, мультимедійні та скрайбінг-презентації, комп’ютерні пізнавально-виховні програми, відео-, аудіофайли, організовувати онлайн-подорожі і віртуальні екскурсії тощо. Для оптимізації національно-патріотичного виховання у НУШ в умовах дистанційного навчання доцільно використовувати наступні вебсервіси: Thinglink(https://www.thinglink.com), Glogster (http://edu.glogster.com), Tiki-Toki, Mindomo, Mindmeister (https://www.mindmeister.com), Spiderscribe (https://www.spiderscribe.net/), Powtoon.com (https://www.powtoon.com), SparkolVideoScribe (https://www.sparkol.com/), Wordart.com (https://wordart.com/), Worditout (https://worditout.com), Kahoot, Plickers, ClassMarker (https://www.classmarker.com/); web платформи – PearDeck (https://www.peardeck.com), Nearpod (https://nearpod.com); віртуальну дошку Padlet.com (https://padlet.com).

Наразі під час дистанційного навчання можна виокремити такі популярні форми національно-патріотичного виховання: щоденна хвилина мовчання; гра «Сокіл» («Джура»); інтерактивна патріотична зарядка/руханка (Руханка з

Патроном); національно-патріотичні клуби вихідного дня; проведення майстер-класів із виготовлення поробок для українських воїнів, патріотичних сувенірів, оберегів; патріотичні ігри-репортажі; віртуальні мандрівки рідним краєм/Україною; створення патріотичних мультфільмів; онлайн-зустрічі із воїнами і волонтерами; проведення акцій по збору коштів для допомоги ЗСУ («Замість квітів – донати на ЗСУ», «Смілива гривня» тощо); створення інфографіки, патріотичних значків; виготовлення постерів і бігбордів національно-патріотичного спрямування з використанням ШІ; створення портфоліо сімейних традицій/реліквій; написання книги пам'яті (родини, школи, населеного пункту, громади); проведення патріотичних вебквестів («З Україною в серці», «В єдності – сила народу», «Козак-квест» тощо); онлайн-конкурси віршів, есе; віртуальні виставки патріотичних мальописів, малюнків; розучування патріотичних пісень; заходи з формування навичок критичного мислення, медіаграмотності; віртуальні книжкові виставки/виставки дитячих малюнків/постерів «Мої права і обов'язки»; проєктна діяльність та ін.

Волонтерська діяльність допомагає дітям встановлювати соціальні зв'язки, формує у них шанобливе і відповідальне ставлення до військових і постраждалих від війни, соціально значущу ініціативність. Діти і молодь усвідомлено жертвують своїм вільним часом заради допомоги іншим, заради України. Важливо, щоб педагоги і батьки були тим прикладом, який підтверджує важливість альтруїстичних вчинків. У дистанційному форматі необхідно дещо модифікувати волонтерські акції.

Задля поширення знань про видатних особистостей української державності варто створювати історичні онлайн-клуби. Для ознайомлення з історією рідного краю і країни, з героями російсько-української війни та волонтерами – віртуальні шкільні музеї.

Підсумовуючи, звертаємо увагу на те, що національно-патріотичне виховання має бути органічно вплетеним у освітній процес Нової української школи. Воно є наскрізним і безперервним, пронизує кожен урок, кожен виховний позакласний і позашкільний захід. Не потрібно чекати тижня, місячника чи декади, щоб здійснювати національно-патріотичне виховання дітей і молоді. Адже нині, як ніколи, потрібно запроваджувати нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму в учнів НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року: затв. наказом МОН від 06.06.2022 р. №527. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text (дата звернення: 09.11.2024).

2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text (дата звернення: 09.11.2024).

Наталія ВОЛІК,
старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти
КЗВО ДАНО ДОР;
Алла ХРИПАЧ,
старша медична сестра
КЗДО №33 ДМР

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Роль медичної сестри в сучасному закладі дошільної освіти значно перевищує традиційні функції надання першої медичної допомоги. Вона є активним учасником освітнього процесу, тісно співпрацюючи з педагогами та батьками. Співпраця медичної сестри з іншими фахівцями – це ключовий аспект забезпечення всебічного розвитку дитини в дошкільному закладі. Підвищення кваліфікації медичної сестри в закладах післядипломної освіти є необхідною умовою для забезпечення високої якості медичного обслуговування в дошкільних закладах та ефективної співпраці з іншими фахівцями.

Ключові слова: медична сестра, заклад дошкільної освіти, підвищення кваліфікації, співпраця, освітній процес.

Професійна діяльність медичної сестри охоплює широкий спектр завдань [2]:

1.Участь в організації освітнього процесу:

-розробка та впровадження програм з профілактики захворювань серед дітей дошкільного віку.

-складання розділів річного плану роботи закладу, що стосуються медичного обслуговування, здоров’я дітей та співпраці з батьками.

-консультації педагогів з питань дотримання санітарно-гігієнічних норм, організації фізичного виховання та харчування дітей.

-підготовка та проведення тематичних занять для дітей та батьків на здоров’яохоронні теми.

2. Співпраця з батьками:

- проведення індивідуальних та групових консультацій з батьками щодо здоров’я дітей, особливостей їх розвитку та догляду;

- організація батьківських зборів та семінарів з актуальних питань дитячої медицини;

- створення інформаційних матеріалів для батьків (буклети, пам’ятки) з метою підвищення їхньої обізнаності про здоров’я дітей.

3. Професійний розвиток:

- постійна підвищення кваліфікації та оновлення знань у галузі дитячої медицини;

- участь у науково-практичних конференціях, семінарах та тренінгах;

- обмін досвідом з колегами з інших дошкільних закладів.

Важливість роботи медичної сестри полягає в:

- Забезпеченні здоров’я дітей: Проведення профілактичних оглядів, спостереження за станом здоров’я дітей та надання першої медичної допомоги у разі потреби.
- Сприянні фізичному розвитку дітей: допомога в організації фізкультурних занять, загартування, контроль за режимом дня та харчування.
- Формуванні у дітей навичок здорового способу життя: Виховання гігієнічних навичок, превенція шкідливих звичок.
- Співпраці з педагогами: Спільна робота над створенням сприятливого освітнього середовища для розвитку дітей.
- Інформуванні батьків: Надання актуальної інформації про здоров’я дітей та профілактику захворювань.

Медична сестра є невід’ємним компонентом освітнього процесу в дошкільному закладі. Її професійна діяльність спрямована на забезпечення здоров’я дітей, їхній фізичний розвиток та формування навичок здорового способу життя [3;4;5].

Тісна співпраця медичної сестри з педагогами та батьками сприяє створенню оптимальних умов для розвитку кожної дитини. Кожен спеціаліст має свої функції та відповідальність, але спільна мета – створення сприятливого середовища для зростання та розвитку дітей [1].

Саме тому важливо розвивати усі напрямки співпраці з різними фахівцями закладу дошкільної освіти. Можливі наступні напрямки співпраці:

1. **Співпраця з психологом.**
   - Спільне спостереження за дітьми з метою виявлення ранніх ознак відхилень у розвитку (емоційних, поведінкових).
   - Обмін інформацією про особливості розвитку дітей, їхні сильні сторони та труднощі.
   - Розробка індивідуальних програм корекційної роботи з дітьми, які мають потребу в психологічній підтримці.
   - Спільне проведення тренінгів та консультацій для педагогів з питань дитячої психології.
2. **Співпраця з логопедом:**
   - Спільна оцінка мовленнєвого розвитку дітей.
   - Розробка рекомендацій щодо корекції мовленнєвих порушень.
   - Спільне проведення логопедичних занять та артикуляційної гімнастики.
   - Контроль за дотриманням логопедичних рекомендацій у повсякденному житті дитини.
3. **Співпраця з музичним керівником:**
   - Спільна організація музичних занять з урахуванням фізичних можливостей дітей.
   - Контроль за емоційним станом дітей під час музичних занять.
   - Розробка музичних занять з елементами логоритміки для корекції мовленнєвих порушень.
4. **Співпраця з інструктором з фізкультури:**

- Спільне планування фізкультурних занять з урахуванням стану здоров’я дітей.
- Контроль за фізичним навантаженням під час занять.
- Розробка індивідуальних програм фізичного розвитку для дітей з обмеженими можливостями.

5. **Співпраця з вихователем-методистом:**
   - Розробка тематичних планів, сценаріїв свят та розваг, спрямованих на формування здорового способу життя у дітей.
   - Спільне проведення батьківських зборів з питань здоров’я дітей.
   - Обмін досвідом та інформацією про нові методики роботи з дітьми.
6. Співпраця з директором:
   - Спільне вирішення питань, пов'язаних з організацією медичного обслуговування в дошкільному закладі.
   - Участь у розробці та впровадженні нових програм та проектів, спрямованих на зміцнення здоров’я дітей.

Рекомендованими є наступні форми співпраці:

1. Спільні наради та планування, що передбачають обговорення поточних питань, планування роботи та координації дій.
2. Спільні заходи – заняття, свята, розваги та консультації для батьків.
3. Обмін інформацією: Регулярний обмін інформацією про стан здоров’я дітей, їхні досягнення та труднощі.

Підготовка документації: складання індивідуальних програм розвитку для дітей з особливими освітніми потребами.

Важливість такої співпраці визначається у комплексному підході до розвитку дитини. В такий спосіб забезпечується гармонійний розвиток всіх сторін особистості дитини – фізичної, психічної та соціальної. В результаті співпраці підвищується ефективність корекційної роботи діти з особливими освітніми потребами швидше досягають позитивних результатів. Таким чином покращується якість освітнього процесу, підвищується ефективність заходів по створенню сприятливого освітнього середовища, що в свою чергу впливає на позитивні показники розвитку кожної дитини. Окрім того, підвищується професійний рівень фахівців – спільне навчання та обмін досвідом сприяють професійному зростанню всіх учасників освітнього процесу.

Підвищення кваліфікації медичної сестри в закладах післядипломної освіти є необхідною умовою для забезпечення високої якості медичного обслуговування в закладах дошкільної освіти та ефективної співпраці з іншими фахівцями.

Заклад післядипломної освіти має розвивати наступні напрямки підвищення рівня знань слухачів курсів:

1. Сучасні підходи до здоров’я дитини (ознайомлення з новими концепціями здоров’я дитини, включаючи біо-психо-соціальний підхід, профілактичну медицину та здоров’я-спрямовану освіту).
2. Предіагностичні заходи та профілактика захворювань (своєчасні рекомендації до направлення дітей на консультацію до вузьких спеціалістів).

3. Психологічні аспекти здоров’я дитини (ознайомлення з основами дитячої психології, особливостями психологічного розвитку дітей різного віку, методами виявлення та корекції психологічних проблем).
4. Основи логопедії (ознайомлення з основними поняттями логопедії, методами діагностики та корекції мовленнєвих порушень, співпрацею з логопедом у дошкільному закладі).
5. Основи фізичної реабілітації (набуття знань про методи фізичної реабілітації дітей з обмеженими можливостями, співпрацею з інструктором з фізкультури).
6. Основи педагогіки (вивчення особливостей педагогічної взаємодії з дітьми дошкільного віку, ознайомлення з методиками організації освітнього процесу).
7. Основи соціальної роботи (ознайомлення з основами соціальної роботи з сім’єю, надання психолого-педагогічної допомоги батькам).
8. Організація першої медичної допомоги в дошкільному закладі (вивчення нормативно-правової бази, організаційних засад надання першої медичної допомоги в дошкільних закладах, ведення медичної документації).
9. Інформаційні технології в медицині (освоєння сучасних інформаційних технологій для збору, аналізу та зберігання медичної інформації, використання електронних медичних записів).
10. Навички комунікації та співпраці (розвиток навичок ефективної комунікації з колегами, батьками та дітьми, ведення переговорів, вирішення конфліктних ситуацій).

Відповідно до цих напрямків, на наш погляд, програми підвищення кваліфікації медичних сестер закладів дошкільної освіти повинні бути спрямовані на:

- Формування компетентностей, необхідних для надання якісної медичної допомоги дітям дошкільного віку.
- Розвиток навичок співпраці з іншими фахівцями, що забезпечує комплексний підхід до розвитку дитини.
- Ознайомлення з новими технологіями та методами роботи, що дозволяє підвищити ефективність медичного обслуговування в закладах освіти (відповідно до посадової інструкції старшої медичної сестри закладу дошкільної освіти).
- Підвищення мотивації до професійного розвитку.

В результаті такої організації підвищення кваліфікації отримуємо покращення якості медичного обслуговування в дошкільних закладах за рахунок збільшення ефективності профілактичних заходів, своєчасного виявлення та корекції відхилень у здоров’ї дітей, підвищення рівня задоволеності батьків якістю медичного обслуговування. Все це, в свою чергу, сприяє зміцненню позитивного іміджу закладу дошкільної освіти.

Таким чином, підвищення кваліфікації медичних сестер є важливим інструментом для забезпечення здоров’я та благополуччя дітей дошкільного віку, а також для підвищення якості освітнього процесу в цілому. Зазначимо, що

наразі обласні заклади неперервної освіти позбавлені функції здійснення підвищення кваліфікації медичних сестер закладу дошкільної освіти, проте, з огляду на окреслені функції та викладену інформацію маємо незаперечну думку щодо важливості підвищення психолого-педагогічних знань вказаної категорії працівників закладу дошкільної освіти також на базі закладу вищої педагогічної освіти. Вважаємо необхідним розподілити функції з підвищення кваліфікації наступним чином: блок фахового, професійно-медичного спрямування (цикл спеціалізації) виконує уповноважена медична установа; відповідно, блок психолого-педагогічного спрямування (цикл тематичного удосконалення) виконує педагогічна установа, як от обласні академії неперервної освіти тощо [6].

Можливими напрямками подальших досліджень в цій сфері вважаємо: розробка ефективних програм підвищення кваліфікації медичних сестер з урахуванням специфіки роботи в дошкільних закладах; оцінка ефективності різних форм підвищення кваліфікації (курси, семінари, стажування); вивчення мотивації медичних сестер до підвищення кваліфікації; розробка механізмів стимулювання професійного розвитку медичних сестер закладу дошкільної освіти.

Валентини СЕРГІЄНКО,

Директор
Бердянська гімназія №1 «Надія»
Бердянської міської ради,
авторської школи в Україні

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я.

Однією з найбільш актуальних місій сучасної освіти є здоров'язбереження всіх її учасників. Це обумовлено не тільки потужними стресовими чинниками, що характеризують сьогодення, а й необхідністю піклування про здоров'я кожної людини в широкому сенсі цього слова. Сучасне трактування здоров'я як багатовимірного поняття дає всі підстави визначити оптимальним функціонування закладу як здоров'язбережувального, а це передбачає відхід від традиційної організаційно- освітньої моделі до інноваційної та переведення освітнього процесу в режим розвитку.

З перших кроків діяльності гімназії виникла необхідність розробки цілісної організаційної структури, яка б адекватно реагувала на запити сучасності щодо здоров’я всіх учасників освітнього процесу та швидко вказувала шляхи подолання проблем. З цією метою була розроблена авторська модель Школи культури здоров’я.

Розроблена авторська модель протягом 20 років експериментально перевірена й упроваджена в освітню практику не тільки нашої гімназії, а й закладів партнерів, вона апробована на життєстійкість та ефективність. Особливу актуальність набула в сучасних реаліях та відповідає стратегії розвитку освіти України.

Важливість цього питання окреслена Конституцією України, яка найвищою соціальною цінністю в державі декларує людину, її життя та здоров'я, його актуальність підтверджується впровадженням Національної стратегії формування здорового способу життя дітей та молоді, Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?", освітніх інноваційних проєктів "Модель здорової школи", "Безпечна й дружня до дитини школа в контексті реформи НУШ", "Безпечна школа" та інші.

Авторська модель Школи культури здоров'я Бердянської гімназії № 1 "Надія" забезпечує грунтовне і прогнозоване формування управлінських відносин, створює умови для становлення професійної компетентності вчителя, сприяє фізичному, психічному, інтелектуальному і соціальному розвитку всіх учасників освітнього процесу.

Основна ідея Школи культури здоров'я базується на відповідності середовища навчання та інформаційного простору вимогам фізичного здоров'я дитини.

Культура здоров'я стає основним компонентом формування фізичного, духовного, інтелектуального, психічного, емоційного, ментального здоров'я й соціального благополуччя, тому Школа культури здоров'я, як авторський заклад освіти ,- цілісна система, єдність і взаємозв'язок усіх компонентів якої призводять до зростання результативності її життєдіяльності.

Цьому сприяють розроблені й апробовані в гімназії концепція Школи культури здоров'я, модель випускника, модель конкурентоспроможного вчителя, організація безпечного освітнього простору, що підкріплюються довгостроковими проєктами, які удосконалюють взаємини в педагогічному колективі, формують тісну взаємодію між учителями та учнями, сприяють розвитку суспільно-педагогічних зв'язків і активному залученню батьків у життя гімназії, дозволяючи вивести роботу закладу на якісно новий рівень, та забезпечуючи у надзвичайно складних умовах отримання якісної освіти. Впроваджено моніторинг моделі оздоровчої функції закладу освіти, визначені фактори, що формують валеологічне освітнє середовище.

Правильність обраного інноваційного шляху розвитку освітнього закладу підтверджується успіхами гімназистів в олімпіадах, конкурсах МАН, інтелектуальних та творчих змаганнях різних рівнів та при складанні Національного мультипредметного тесту.

Результатом сформованості здорового способу життя є ***культура здоров'я*** як інтегративна якість особистості й показник вихованості, що забезпечує певний рівень знань, умінь і навичок культури поведінки стосовно здоров'я власного й оточуючих.

Звісно, що ця робота потребує максимальної уваги до мотиваційної сфери гімназистів, членів педагогічного колективу, батьківської спільноти у прагненні бути здоровими, володіти обсягом знань з культури здоров'я, сформувати власну культуровідповідну поведінку, систему ціннісних орієнтацій, внутрішніх спонук до збереження, відновлення і зміцнення здоров'я, формування державницького підходу до збереження здоров'я нації.

Це є системоутворювальний проєкт спрямований на діагностику й корекцію функціонального , психофізичного та духовно-морального стану людини.

Системність полягає у сформованих у гімназистів взаємно узгоджених знаннях, уміннях і навичках, які забезпечують необхідний рівень їх працездатності, моралі та духовності. Для цього необхідні знання основних положень фізіології та психології людини, соціології, основ здоров'я й інших суміжних дисциплін, які в сукупності дозволяють реалізувати необхідні здоров'язбережувальні та здоров'язміцнювальні технології щодо свідомого ставлення до власного здоров'я і проявляються у відповідних позитивних вчинках і діях.

Моделювання освітнього процесу у авторському закладі освіти будується на основі психолого - педагогічного проєктування для кожного окремого ступеня навчання з урахуванням варіативного змісту освіти; обгрунтованих здоров'язбережувальних педагогічних технологій навчання, педагогічної майстерності, відповідності стилів навчання; даних цільового й оперативного моніторингів, самоконтролю, адміністративного моніторингу, зовнішньої експертизи тощо.

Розглядаючи здоров'я як багатовимірне утворення (фізичне, психічне, духовне, інтелектуальне, соціальне, емоційне, ментальне) в закладі вибудувана різноспрямована освітня діяльність, яка не залишає поза увагою жодного аспекту розвитку особистості. Важливо, що процес виховання ціннісно розвиненої особистості організований у контексті глибинного психологічного супроводу.

Серед форм, методів, педагогічних технологій, які забезпечують освітній процес гімназії ,як авторського закладу освіти, пріоритетна роль належить активностям, що грунтуються на демократичному стилі взаємодії і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й громадсько-суспільної позиції.

Провідну роль відіграє ***управлінський модуль***, який забезпечує координування роботи, делегує повноваження, розвиває горизонталі, зміцнює взаємозв'язки між створеними підсистемами. У гімназії успішно апробована авторська технологія прийняття управлінських рішень, налагоджено стабільний потік адекватної інформації здоров'язбережувального змісту, створено відповідні структури, зорієнтовані на роботу з усіма учасниками освітнього процесу.

Управлінська діяльність здійснюється на підставах освітнього менеджменту, скерована на бачення перспектив розвитку освіти, виходячи з соціальних умов і ресурсів, які вже апробовані в гімназії. Як показує практика, освітній менеджмент є особливо ефективним, якщо він спрямований на людський чинник.

Виховний модуль, створений на засадах системного підходу та підкріплений апробованим моніторинговим інструментарієм, забезпечує успішний розвиток всіх видів здоров'я вихованців, формування випускника гімназії як розвиненої конкурентоспроможної особистості з високими моральними рисами, культурою фізичного здоров'я, здатної до соціалізації, професійного самовизначення, успішної інтеграції в усі сфери життя в умовах мінливої реальності.

Дидактичний модуль гімназії спрямований на запровадження сучасних педагогічних технологій і формування в учнів ключових компетентностей, а опрацювання загальнонавчальних умінь і навичок переведено в діалоговий режим.

Накопичення авторських методичних розробок учителів-експериментаторів, зростання рівня здоров'язбережувальної компетентності педагогічного колективу спонукали адміністрацію визначити пріоритетом розвитку ***науково-методичний модуль.***

Громадсько-педагогічний модуль встановлює та здійснює зв'язок гімназії з батьками, установами й організаціями для реалізації цілей навчання та виховання учнів.

Авторська модель не є сталою. Вона постійно розвивається, реагує на вимоги часу. Як результат, була доповнена модулями ***"Я - учень", "Я - учитель", "Ми - команда***", що покликані запровадити механізми ефективної педагогічної взаємодії, спрямовані на розвиток здорової успішної компетентної соціалізованої особистості випускника та конкурентоспроможного учителя.

Успішне функціонування авторського закладу освіти забезпечує ефективна робота ***педагогічного колективу*** у складі якого висококваліфіковані фахівці та креативні молоді вчителі. Таке поєднання дає можливість широко застосовувати в роботі інноваційні освітні технології, створювати та апробовувати авторські проєкти, методики, формувати ментальне здоров'я, забезпечувати комплексну діагностику та проводити розвивальні психологічні тренінги, враховуючи здоров'язбережувальні вимоги до організації безпечного освітнього процесу та здійснювати акмеологічний підхід до особистісного становлення гімназистів.

Значну увагу ми приділяємо ***здоров'ю педагогів***. Розроблена та впроваджується система психологічної підтримки вчителя. Це діагностика, різні освітні форми навчання педагогічного колективу, формування практичних навичок застосування окремих психологічних методик, формування корпоративної культури, колективних цінностей, що впливають на характер гармонійних взаємовідносин.

Наразі постала нагальна потреба вирішення проблеми захисту ***ментального здоров'я*** , як у дітей так і у дорослих, тому що порушено відчуття безпеки, а це призвело до довготривалого стресу. На наш погляд, саме ментальне здоров'я дозволяє не тільки повноцінно жити, незважаючи на складні умови воєнного часу, боротися зі страхами, як природними так і соціальними, справлятися з життєвими стресами, але й реалізувати власний потенціал, плідно працювати та вчитися.

Виклики сьогодення, фізичні та емоційні загрози, потік негативної інформації, яка дуже часто є фейковою, маніпулятивною, заганяють і дорослих, і дітей в стан тривалого стресу, виснажуючи на фізіологічному та емоційному рівнях.

В умовах дистанційного навчання, коли вчителі, здобувачі освіти та їх родини змушені змінити звичні умови життя, вибудувалися дещо відмінні від звичних

проблеми та способи їх вирішення. Також змінився формат спілкування з особистісного, контактного на особистісно-віртуальний.

Ми, педагоги, самі вчимося й вчимо яким же чином можна впоратися зі стресом, допомогти тим , хто поряд з вами, звертаємо увагу на правила позитивного мислення, вчимося мистецтву радіти, помічати, навіть в таких умовах, дрібнички, що поліпшують настрій та приносять радість, навчаємо нескладним дихальним практикам, що сприяють зниженню стресу та тривоги.

Сьогодні вчителі та родини учнів знаходяться в різних куточках світу. В цей період важливу роль відіграють *години спілкування* .Вони навчають вільно говорити про свої емоції та переживання, ефективно сприяють формуванню самооцінки, особливо в підлітковому віці, коли робляться перші несміливі, а часом досить невпевнені, кроки до формування самодостатності, вчать одному із найважливіших життєвих правил, як самому собі допомогти в будь-якій життєвій ситуації.

Не забуваємо, що окрім дітей страждають дорослі. Напевне, найважче дорослим людям було прийняти те, що вони мають право не тільки на відкриті емоції, але й на психологічну допомогу. Для того, щоб допомогти власній дитині подолати перешкоди, батькам потрібен власний ресурс та можливості, стресостійкість та віра в свої сили . Саме тому робота батьківського клубу змінила не лише свій формат, ала й розставила акценти, що продиктовані вимогами часу.

Досвід роботи гімназії висвітлено в науково-методичних посібниках, спеціальних випусках журналів, педагогічних виданнях, випусках фахових журналів.

Надія ОРЛОВСЬКА,

методист науково-методичного центру виховної роботи, позашкільної освіти та моніторингових , досліджень Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, автор моделі «Школа толерантності»

МАЙБУТНЄ НАШОГО НАРОДУ В ЙОГО ДІТЯХ

Початок XXI століття означений складним пошуком нового світорозуміння. Ми з вами є свідками переоцінки цінностей, долання усталених стереотипів, які заважають по-новому подивитись на проблеми становлення людини як суб'єкта життєтворчості, спроможного виробити свій життєвий проєкт, відповідально ставитися до життя, зберігаючи свій генетичний фонд.

Як супротив радянській ідеології асиміляції, насильству над національним генетичним кодом завжди існувала і нині ми зуміли зберегти народну культуру, фольклорні й етнографічні записи, котрі впродовж майже століть фактично приховувались під заанганжованими політичною ідеологією «здобутками», просіяними крізь цензурне сито.

Сьогодні ми маємо чудові пам'ятки народної спадщини, української ідентичності, народної культури в педагогіці, фольклорі етнографії. Думаю, що зберігаючи ці традиції, корисною буде праця одного з духовних пастерів українства Марка Грушевського. У пізнанні багатих джерел народних, традицій, історичної спадщини, поетичного світу нашої рідної української мови, особливостей народної педагогіки-головне завдання всіх учасників освітнього процесу.

Вважаю, що кожен педагог у своїй роботі має використовувати багатющий скарб душі нашого народу, освячений його мораллю.

Утвердження української національної та громадянської ідентичності наших вихованців , що надзвичайно важливо для формування здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам, набуває особливого значення, важливих завдань організаторів виховного процесу в закладах загальної середньої освіти. Що ж суттєво впливає на формування національної свідомості в нашій державі, в нашому регіоні?

В умовах збройної агресії держави-окупанта проти України, тимчасова окупація частини території України, демографічна криза, проблеми у сфері освіти, пов'язані з війною, здійснюють деструктивний вплив на процес єдності в українському суспільстві, виникають суперечності соціокультурного, регіонального характеру. Спостерігаються розбіжності на історичне минуле нашого народу, нашої нації, створюється підгрунття для просування

несумісних із незалежністю держави мовних конфліктів, місцевих ідентичностей.

Проаналізуємо причини виникнення цих проблем.

Упродовж років «руський мір» пропагував наратив про «нерозривну єдність» з Москвою, спільну історію, російську мову, культуру та православну віру.

Ми спостерігаємо, що за час війни показник громадянської ідентичності підвищився, але проблеми існують. Часто вони пов'язані з відсутністю налагодженої взаємодії між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та їх співпрацею, громадськими організаціями. У спілкуванні з багатьма представниками нашого суспільства я відчула в окремих із них наявність деструктивного впливу імперського, колоніального і комуністичного тоталітарного режимів. Якщо полистаєте сторінки фейсбуку, то відшукаєте неабиякі шедеври! Це свідчить про відсутність єдиної державної інформаційно-просвітницької політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, недостатній рівень медіаграмотності наших вихованців в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, відсутність системного характеру військово-патріотичного виховання, індивідуальної системи виховання, моделі виховання в окремих ЗЗСО.

Нині велика надія на освітян. Я часто повторюю і буду повторювати : « Яке виховання , таке й суспільство, яке суспільство, таке й виховання». Саме освітяни та категорія, на яку покладається держава, саме вони покликані виховати громадянина-патріота, зберегти українську ідентичність! Зрозуміло, що формування української громадянської ідентичності в закладах загальної середньої освіти необхідно будувати на основі національних цінностей. Саме педагоги мають сприяти створенню, поширенню та популяризації українського наративу; популяризації історії України, зокрема боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, видатних особистостей українського державотворення, ветеранів війни, захисників і захисниць України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України, українців.

Хочу закцентувати на спільній роботі педагогів та батьків по утвердженню сімейних цінностей української спадщини та активне залучення сім'ї до формування національної та громадянської ідентичності. Не можна забувати, що саме в родинному вихованні пріоритетне значення має народна мудрість. Наслідуючи традиції родоводу, в сім'ях має бути створений родинний календар, який включає важливі дати, віхи життя сім'ї, кожного її члена. Класний керівник має запропонувати своїм вихованцям цікаві форми роботи по створенню родинного календаря. родинних традицій, дослідження роду свого. Родинне виховання нині потребує підвищення статусу в житті всієї України охопленої страшною війною. Саме зараз так прозоро спостерігаються основи людяності, духовності, фундамент особистості. І ми маємо нині будувати виховний процес, визнаючи істину: батьки-головні вихователі. Вони насамперед відповідають перед власною совістю, народом, державою за виховання дітей..

На мою думку, проблему родинного виховання треба вважати найголовнішою не лише в системі освіти, а й усьому ідейно-моральному, культурному житті суспільства. Згадаймо про те, що ще з далеких християнських часів наші предки славили силу і міць ,велич і красу свого роду-племені, родини, оспівували їх високі моральні якості в піснях, прислів'ях і приказках: «До свого роду хоч через воду»,» Немає краще в світі, як рідня», « Велика родина-рідна Батьківщина». Згадую як моя бабуся наспівувала мені народну пісеньку(у нас сім'я була велика!):

У мене батечко-ясний місяченько,
У мене матінка-ясна зіронька,
У мене братик-ясне сонечко,
У мене сестриця- ясна звіздонька.

Роблю висновок: «Реалізація в сімейному і шкільному вихованні ідей родоводу закладає міцні основи гуманістичної спрямованості особистості, зберігає ту особливу у світі українську ментальність, будує фундамент нашого майбутнього.

Наше щоденне освітянське життя нині визначає ще один надзвичайно важливий напрям виховної роботи-військово-патріотичне. Саме педагоги покликані формувати оборонну свідомість та громадянську стійкість, популяризувати військову службу, військову історію. Ми часто дискутуємо щодо функцій класного керівника. Такі дискусії, помітила. часто зводяться до непорозумінь. Саме їх святий обов'язок залучення військовослужбовців, ветеранів війни до освітньої діяльності, реалізації проектів та здійснення заходів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності; гуртки з проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл»(«Джура») з метою здобуття вихованцями первинних загальновійськових і спеціальних компетентностей мають функціонувати в усіх закладах загальної середньої освіти.

Знаю, що у кожну історичну епоху виховується людина, представник того чи іншого народу, носій певної національної, громадянської ідентичності. Згадую видатного В.О. Сухомлинського: «Школа-це колиска народу». Хтось буде мені заперечувати, але я переконана, що основне історичне покликання школи у ці буремні роки-виховувати народ, націю, продовжувати і розвивати національну освіту, культуру, мову. Освітній процес не терпить суб'єктивізму і волюнтаризму, абстрактних концепцій і в теорій, відібраних від культурно-історичних, духовно-національних виховних традицій народу, етнічної групи. Оновлення змісту освітнього процесу відповідно викликів, що сьогодні нависли над нашою країною, нашим народом,на народознавчих засадах-ось провідний напрям роботи, від якого залежить збереження нашої ментальності, доля майбутніх поколінь, доля нашої багатостраждальної країни.

У свідомості наших дітей потрібно закласти поняття «народна культура» відновлювати його первинний зміст. Нагадаю. що українська народна культура, як і культура будь-якого народу, включає в себе, крім матеріальної, і духовну культуру: народне мистецтво (фольклорне, музичне, танцювальне), народну

мораль, національні традиції, звичаї і обряди, народні знання про різні сфери життя(народне землеробство, медицину, метеорологію. Народна культура , як і вся національна культура, відображає цілісний культурно-історичний шлях українського народу, зміст і дух його життя. Ми маємо допомогти оволодіти учням народною культурою, а на цій основі зберегти українську національну та громадянську ідентичність, а отже загальнолюдською культурою.

Виховання починається із засвоєння дітьми духовних надбань рідного народу-мови, усної народної творчості, всієї спадщини батьків, дідів. Без оволодіння дітьми в сім'ї, дитячому закладі освіти, в закладі загальної середньої освіти культурою народу, пізнання його самобутнього національного обличчя, практичного продовження його культурно-історичних традицій, звичаїв годі й думати про успіх у збереженні громадянської української ментальності.

Саме дитина змалечку освячена молитвою батька і матері, колисковою піснею , жадібно вбираючи духовний навколишній світ, культуру взаємин батьків, стає посланцем роду в майбутнє. Бо так чи не так теперішня людина передає у завтра через своїх дітей, онуків і практиків, це і є древо роду і народу, древо життя. Переконана, що багатий грунт народних традицій, рідної мови, культури, основою якої є, безперечно мова, то ревніше ми дотримуємося моральних засад і заповітів попередніх поколінь, то міцніше і глибше коріння цього древа, то розкішніше буятиме воно силою, красою й пускатиме свіжі пагони. Саме тому численні народи землі ревно бережуть і підтримують творчий спадок попередніх поколінь у мові, звичаях, пісенній, оповідальній і танцювальній культурі, моральних законах.

Кожна культура-це дух і душа етносу, а душа людини –мікрокосмос, складний і неповторний, ї завдяки дітям, вічний.

Виховання дитини здавна було усвідомленим обов'язком життя.

«Що посієш, те й пожнеш»-це багате на змістовну семантику прислів'я завжди мислилося передовсім як значуще кредо виховання дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д., Журба К.О., Киричок В.А., Чорна К.І., Назаренко Г.А., Шкільна І.М. система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних змін(навчально-методичний посібник). Київ, Педагогічна думка.
2. Бех І.Д. Інтерв'ю «Якби наш етнос мав такі єдині цінності як патріотизм, толерантність, територія України не ділилася на Схід-Захід. Директор школи. Шкільний світ.
3. Сухомлинський В.О.
4. Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей»: Київ,2018-40 ст.
5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2019.

Тетяна РУСА,

директор Пасічнянського ліцею
імені Ігоря Русого
Старосинявської селищної ради,
авторської школи в Україні

ВПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПАСІЧНЯНСЬКОМУ ЛІЦЕЇ ІМЕНІ ІГОРЯ РУСОГО

У статті розглядається проблема формування громадянина держави, наголошується на особливі ролі національного виховання у становленні особи як громадянина-патріота; зосереджується увага на козацькій педагогіці як складові народної педагогіки; окреслюється важливість і необхідність звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки, відродження козацької виховної традиції; впровадження козацької педагогіки у виховний процес у Пасічнянському ліцеї як однієї з найефективніших систем на даному етапі національно- патріотичного виховання учнівської молоді.

Проблема виховання громадянина постала перед людством тоді, коли виникла перша держава. І актуальною вона буде доти, поки держава існуватиме як соціальний інститут. Адже існує пряма залежність між державою і людиною. Якісно нову демократичну державу можуть створити лише свідомі громадяни, які люблять Україну, свій народ, націю і готові самовіддано служити їх інтересам. Тому національно-патріотичне виховання займає провідну роль у вихованні молодого покоління. Процес державотворення, національно-культурне відродження, оновлення і переосмислення життя в Україні вимагають нового бачення виховання учнівської молоді. В концептуальних засадах Державної програми "Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України" зазначено: "Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя".[1] Українська національна ідея проходить через всю педагогічну спадщину минулих епох. Вона в усі часи надихала багатьох освітніх діячів, педагогів на служіння своїй Вітчизні, рідному народу.

Саме дослідження витоків, становлення і розвитку національної системи виховання, вітчизняної педагогіки є першочерговою проблемою, від вирішення якої залежить вихід незалежної Української держави на сучасний рівень

світових стандартів у галузі освіти і виховання і сприятиме захисту та відстоювання своєї незалежності.

На кожному етапі розвитку українське національне виховання вибрало кращі здобутки світової культури, акумульовані в народних традиціях і звичаях, що стверджують добро, любов, справедливість в усіх сферах життя. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, індивідуальність, яка цінує свою національну й особисту гідність і честь. Так формується національний характер.

Головна мета національного виховання на сучасному етапі – передання молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України.

«Перебудова життя, - пише О. Вишневський, - а в царині освіти – навчально-виховного процесу – це, передусім, перехід до віри в інші ідеали, а відтак і до життя, зорієнтованого на них. Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірець. Він є стимулом до особистої і громадянської діяльності, він живить наше буття, зміцнює моральні цінності, підтримує сумління. Сила ідеалу нездолання, а тому «ідеалісти» легко переносять труднощі буденного життя» [2].

А от Г. Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися . «Розв’язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати» [3]

Сучасний загальнодержавний вияв цікавості до історії козацтва й зокрема до козацької педагогіки можна пояснити просто: іде пошук ідеалу, формування національної еліти, яка у своїй діяльності спирається на національний досвід державотворення.

Запорізьке козацтво стало справжнім феноменом патріотизму в історії України. Воно глибоко і різнопланово вплинуло на історичну долю українського народу, на формування національної свідомості. Багатовіковий визвольний козацький рух зумовив унікальне явище не лише східнослов’янської, а й світової культури – козацьку педагогіку.

У національній доктрині розвитку освіти (2002р.) у розділі «Національний характер освіти і національне виховання» справедливо записано: «Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу… Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти»[4].

Тому саме сьогодні ми маємо унікальну можливість звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й відродити козацькі виховні традиції.

Козацька педагогіка – це частина народної педагогіки у вершинному її вияві, яка формувала в підростаючих поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Це народна виховна мудрість,

що своєю головною метою ставила формування у сім'ї, школі і громадському житті козака-лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю і самосвідомістю.

Козацька педагогіка – це складова народної педагогіки, це наука про виховання мужності, патріотизму, вірності, доброти, братерської взаємодопомоги, фізичної досконалості ,віри у свої сили, можливості.

Сутність козацької педагогіки полягає у системі знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підростаючого покоління інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємостосунків, а також процес самовдосконалення, самоосвіти.

Система козацького виховання для українського народу – історично важлива, адже вона становить одну з вагомих підвалин сучасної національної системи виховання.

Зміст, ідейно-моральний і естетичний потенціал козацької виховної мудрості втілюють у собі національну психологію, характер, світогляд, правосвідомість, мораль та інші компоненти національної самосвідомості, духовності народу.

Переконана, що поглиблення і примноження козацько-лицарських традицій в сучасних умовах сприятиме нарощенню зусиль державотворчого спрямування, піднесенню духовності як кожної особистості зокрема, так і всього суспільства в цілому.

Ми, педагоги, покликані вести просвітницьку роботу серед молоді з історії, культури, мистецтва, державної діяльності козацтва, прагнучи виховувати *підростаюче покоління у національному дусі.*

На це і орієнтують Укази Президента України, нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

Тому є всі підстави стверджувати, що козацька педагогіка, яка дозовано впроваджується у Пасічнянському ліцеї і має давні традиції , дуже тісно пов’язана з ментальністю, національним характером українців є на даному етапі однією з найефективніших систем патріотичного, національного виховання учнівської молоді .

Старосинявський край знаний в історії звитягами війська Великого Богдана, який тричі: у 1648,1649 і 1651 роках - сукупно майже місяць перебував у своїй ставці в Пилявцях. У 1648 році на теренах сіл Олексіївка. Пилявка і Пилява здобув перемогу в Пилявецькій битві, яка визначила подальший розвиток історичних подій.

Ювілеї від дня переможної битви під Пилявцями відзначались і відзначаються на районному, обласному, Всеукраїнському рівнях.

Модель школи козацької педагогіки Пасічнянського ліцею становить вагому підвалину сучасної системи виховання і складається із знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підростаючого покоління інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємостосунків, а також самовдосконалення, самоосвіти.

Суб'єктами спільної діяльності та цільовими групами Школи козацької педагогіки виступають:

- Інститут модернізації змісту освіти МОН України;
- Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти;
- Відділ освіти, молоді, спорту, культури виконавчого комітету Старосинявської селищної ради;
- Вищі навчальні заклади (Хмельницький національний університет, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький інститут МАУП, Кам'янець - Подільський державний націоналиний університет);
- Районна газета «Колос»;
- Пасічнянський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, технологічний ліцей»;
- Громадські організації (ДГО «Гарт», «Патріот України»);
- Військово-патріотичні організації (Спілка ветеранів Афганістану, обласна та районна організації козацтва);
- Доброчинці;
- Батьківська громада школи.

Основними завданнями суб'єктів спільної діяльності Школи козацької педагогіки є об'єднання зусиль для досягнення позитивного результату у вихованні підростаючого покоління; вихід на нову, більш ефективну якість життя у школі, громаді; покращення мікроклімату у шкільному колективі; долучення учасників освітнього процесу до реалізації значущих проектів у школі, громаді, державі .

Місія школи. Моделювання й впровадження кращих ідей козацької педагогіки в школі задля гармонійного розвитку особистості учня, як суб'єкта освітнього процесу, громадянина і патріота України.

Візія. Вагому роль у виховному просторі відіграють умови функціонування: демографічні, національні, соціально-економічні, природні, що враховували при виборі моделі розвитку закладу.

Школа козацької педагогіки – інноваційний навчальний заклад, який формує активну громадянську позицію учасників освітнього процесу, навички здорового способу життя, козацького гартування, пропагує християнсько-духовні козацькі принципи. конкурентоспроможного, з власними рисами сучасного навчального закладу, який створює умови для безперервної освіти, рівного доступу до якісної освіти, прагне зробити все, щоб уникнути комплексу меншовартості учня, який навчається у сільській місцевості.

Стратегія Концепції:

- забезпечити зростання самосвідомості, свідомості, патріотизму учнівської
- молоді;
- домогтися поєднання синтезу здобутків вищої школи, загальноосвітніх шкіл, громадських організацій в питаннях національно-патріотичного виховання;

- привернути увагу широкої громадськості до питань національно-патріотичного виховання молоді;
- консолідувати зусилля центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;
- оновити зміст військово-патріотичного та національного виховання;
- плекати шляхетність і силу духу, моральні чесноти, почуття милосердя;
- пробуджувати віру, любов, готовність творити добро і красу;
- підвищувати рівень професійної компетентності у визначенні методів, форм, засобів, технологій навчання та виховання, залучення молоді до науково-дослідницької та пошукової роботи;
- пропагувати здоровий спосіб життя, формувати фізично здорову, козацько загартовану молодь;
- залучати учнівську молодь до формування самосвідомості, самоповаги, національної гідності, ідентичності через вивчення історії України;
- долучати до волонтерських місій, пов'язаних зі створенням умов здорового способу життя, християнської моралі, українських традицій та звичаїв козацької звитяги;
- об'єднати активну молодь навколо ідеї відродження духовності, патріотизму, шанування національної культури, історії та традицій українського народу;
- виховувати господарів рідної землі та громадян української держави, її захисників від ворожої агресії, мовної і культурної експансії.

Основними завданнями суб'єктів спільної діяльності Школи козацької педагогіки є об'єднання зусиль для досягнення позитивного результату у вихованні підростаючого покоління; вихід на нову, більш ефективну якість життя у школі, громаді; покращення мікроклімату у шкільному колективі; долучення учасників освітнього процесу до реалізації значущих проектів у школі, громаді, державі.

Ефективність функціонування школи козацької педагогіки залежить від спрямованості навчально-виховного процесу, вдало підібраних форм і методів, правильної розстановки і підбору педагогічних кадрів та планування розвитку освітнього процесу.

На виконання Указу Президента України від 21.01.2009р №1219 «Про відзначення у 2009 році 360-ї річниці подій, пов'язаних зі створенням Української козацької держави», листів управління освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від 02.02.2009р. №70-3/9 з метою реалізації обласного освітньо-модульного проекту **«Стежками козацької звитяги»,** на підставі рішення батьківського комітету, спільних зборів батьківського та учнівського колективів було створено козацький класі розпочалась реалізація проекту **«Славу козацьку повік не забудем».**

Логічним завершенням кропіткої роботи І модуля проекту стала «Посвята в козаки». Цьому передував організаційний етап, який тривав протягом року. За цей період учні вивчали історію козацтва за працями Д.І. Яворницького, М.С.

Грушевського, В.С. Степанкова та інших; розробляли, затверджували та виготовляли козацькі однострої та козацькі хоругви; проводили зустрічі з керівниками громадських козацьких організацій області, науковцями, дисидентами; гартували своє тіло й дух за допомогою виконання фізичних вправ, переконувались у необхідності вести здоровий спосіб життя.

На сьогодні ми задоволені результатом, адже у Літопис козацької громади вписують добрі справи, активізувалися не лише учні, а й батьки, громада села. Юні козаки займаються пошуково-краєзнавчою роботою. Учні відвідують елективні курси, які розроблено вчителями нашого закладу і частина з них затверджено МОН України, розроблені посібники згідно цих програм. Саме хороші результати, схвалення батьків та зацікавленість учнів спонукали нас із 2015 року козацьку педагогіку впровадити з початкової школи.

У 2017 році пасічнянські козаки вступили до обласної громадської організації «Крайовий козацький полк «Подільські джури» й отримали посвідчення.

З 2017 року Пасічнянський НВК включений до Всеукраїнського експерименту «Теоретико-метологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл».

У рамках Всеукраїнського експерименту пасічнянські школярі разом зі своїми наставниками розробили і реалізували проєкт «Козацький гай», приурочений 370- річчю переможної Пилявецької битви під проводом Богдана Хмельницького. 17 квітня 2018 року учнями, вчителями, директором ДПДГ «Пасічна», лісничим Старосинявського лісництва Старокостянтинівського державного лісового господарства, головою Старосинявської РДА Русим Ігорем Петровичем, жителями села Пасічна, учасниками АТО та виконуючою обов'язки старости було висаджено 370 дерев у відведеному місці.

Козацький гай зростає разом з учнями, утверджуючи їх патріотизм та віру в краще майбутнє рідної України.

Матеріали про впровадження козацької педагогіки як складової національно-патріотичного виховання у Пасічнянському ліцеї імені Ігоря Русого надруковано у виданнях:

- Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник) /Автори-упорядники: І.Н. Євтушенко, Ю.І. Завалевський, С.В. Кириленко, О.І. Кіян, О.Я. Мариновська/ за наук.ред.Ю.І. Завалевського. – К. – Чернівці: Букрек, 2017.;
- Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти: науково-методичний збірник /Укладачі: В.Є. Берека, І.К. Гіджеліцький, Н.М. Орловська. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2017;
- Ідеї козацької педагогіки: сучасний педагогічний дискурс: навчально-методичний посібник/ В.Є.Берека, Н.М. Орловська // Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. – 572 с.;
- Матеріали X Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій/ [Упор.Назаренко Г.А.]. – У двох томах. Том 2. Авторські школи України. –

Черкаси: Журнал «Методист» / Т.В. Руса // Школа козацької педагогіки / № 2 [98],

лютий 2020;

- Авторська школа в Україні: третя хвиля відродження / За заг. ред.

Кириленко С.В., Кіян О.І., Омельченко Н.М., Шеремета Ю.А. – К.: видавництво «Альфа-Віта Груп, 2021.- 196 с.;

- Успішні керівники в сучасному освітньому просторі України / Ред. колегія

Кириченко М.О., Шеремета Ю.А. [та ін.]. – К.: «Альфа-Віта Груп, 2021.- 152 с.

Успішне функціонування і взаємодія усіх вищезазначених проєктів стимулюють динамічний розвиток закладу освіти, дають змогу впровадити елементи «мережевої освіти», сутністю якої якраз є те, що до інноваційних ресурсів закладу включається те, що знаходиться далеко за її межами.

Для реалізації моделі Школи козацької педагогіки у закладі проводиться системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних ланок: науково-методичної роботи освітнього процесу і, звичайно, навчально-виховної роботи.

Для комплексного забезпечення успішної реалізації моделі Школи козацької педагогіки педагогами Пасічнянського ліцею імені Ігоря Русого було розроблено і впроваджено у навчальний процес авторські програми елективних курсів, а саме:

Елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 4 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С. Семенюк;

Елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 5 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С. Семенюк;

Елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 6 клас. Автори: Л.С. Вітомська, О.О. Бендра;

Елективний курс «Заморочки з козацької бочки». 7 клас. Автор Н.М. Міщишина;

Елективний курс «Стежками козацької звитяги» для учнів 8-9 класів. Автор Г.Кривицька. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України № 1/9-538 від 10.08.2010р);

Елективний курс «Доба Козаччини в українській літературі». 10 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С. Семенюк. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 29.06.2010 №1.4/18-Г-362);

Елективний курс «Доба Козаччини в українській літературі». 11 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С. Семенюк. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 29.06.2010 №1.4/18-Г-362).

Здобувачі освіти нашого навчального закладу беруть активну участь у науково-практичних конференціях різного рівня: Всеукраїнська конференція «Поділля і Південно- Східна Волинь у роки визвольної війни українського народу середини XVII ст.», Всеукраїнська науково-практична конференція «Болохівські землі і люди», Всеукраїнська науково-практична конференція «Пилявеччина: погляд крізь віки», Міжнародна науково-практична конференція

«Звичай Русі, що став козацьким. Уклад конституції республіки Війська Запорозького (Конституція Пилипа Орлика)», Всеукраїнська краєзнавча конференція учнівської молоді «А ми тую славу збережемо»; обласна науково-практична конференція «Перспективи розвитку сучасної науки: погляд юних науковців»; IV Всеукраїнська історико-краєзнавча конференція «Державотворчі процеси в Україні через віки у XXI століття».

У школі щорічно проводиться цикл заходів «Традиції та звичаї українського народу», відбувається підведення підсумків модуля « кроки до успіху» освітньо-модульного проєкту «Славу козацьку повік не забуваєм», де учні козацьких класів проходять низку серйозних випробовувань, в яких демонструють свої сили, мужність, кмітливість та інтелект. За підсумками конкурсів визначається кращий козак та козачка навчального закладу, проводиться козацький тиждень.

У ході реалізації моделі школи козацької педагогіки суттєво підвищився рівень вимог до професійної підготовки педагогічного колективу. Саме це спонукає педагогів закладу до активного пошуку різноманітних засобів самоосвіти, які б повніше дали можливість удосконалити свої педагогічні, психологічні, соціально-правові, прогностичні, культурологічні уміння і навички.

Робота з учителями, класними керівниками спрямована на їх згуртування, залучення до науково-дослідної діяльності, з метою розробки інноваційних технологій навчання та виховання учнівської молоді.

Війна, яку розв’язала росія проти нашої держави, призвела до пошуку нових підходів не тільки в організації навчального процесу, але і у виховній роботі з учнівською молоддю. Саме національно-патріотичне виховання, яке черпає досвід з козацької педагогіки, є важливим чинником національної безпеки і міцності держави.

Наш навчальний заклад, який з 2021 року є авторською Школою козацької педагогіки (свідоцтво про реєстрацію авторського права №103543 від 29.03.2021 р.), має завдання формувати в учнів високу патріотичну свідомість, громадянську позицію, почуття любові до України, готовність захищати її національні інтереси та територіальну цілісність.

Російська агресія активізувала потребу у перегляді підходів до національно-патріотичного виховання.

Система виховної роботи, яка створена у закладі і спирається на козацьку педагогіку через традиційні форми роботи, доповнюється новими поняттями і заходами: волонтерство, благодійні ярмарки, зустрічі із воїнами, уроки мужності, вшанування пам’яті загиблих воїнів та ін.

В умовах сьогодення виховання громадянина-патріота України має стати пріоритетним завданням на державному рівні, адже від цього залежить безпека і успішний розвиток нашої держави.

Найважливішою педагогічною проблемою на сьогодні стало впровадження особистісно зорієнтованих технологій навчання, прийомів, засобів і методик, які допомагають учасникам освітнього процесу «відкривати» і «знаходити»

себе. Тому школа через кожен навчальний предмет, кожен виховний захід має підготувати дитину до розуміння власного призначення, вироблення свого життєвого кредо, використання наявних можливостей та створення необхідних умов для самореалізації, відповідального ставлення до самого себе, свого життя.

На сьогодні, в умовах повномасштабної війни нашої держави з російським агресором, соціальних та економічних змін, реалізація ідей патріотичного виховання набули особливої значущості. Щоб розкрити сутнісні ознаки виховного процесу, доцільно поняття «виховання» розглядати у зв'язку з поняттям «освіта», коли в процесі навчання й виховання особистість розкриває в собі розумові, морально-духовні та фізичні сили [3].

Впевнені, що козацька педагогіка, яка впроваджується у навчальному закладі, допоможе реалізувати завдання, які стоять перед освітою і суспільством у цілому. Творчо продовжуючи в сучасних умовах козацькі традиції і звичаї, молодь України виростатиме фізично здоровою, морально чистою і духовно багатою, відданою національним інтересам і загальнолюдським цінностям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011 №1243);
2. Національна доктрина розвитку освіти;
3. Бех І.Д. Освітньо-виховний процес як соціокультурне явище. / І.Д. Бех // Вибрані наукові праці. Т.1. – Київ-Чернівці. Букрек, 2015.
4. Ващенко Г.Виховний ідеал/Г. Ващенко .- Полтава.1994.
5. Євтушенко І.Н., Завалевський Ю.І., Кириленко С.В., Кіян О.І., Мариновська О.Я. Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник)/ за наук.ред.Ю.І. Завалевського. – К. – Чернівці: Букрек, 2017.;

ПОБАЧТИМИ

Таміла СОБОЛИК
директор
Нетішинського академічного ліцею,
експериментального
закладу всеукраїнського рівня

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ В НЕТІШИНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В Україні триває освітня реформа НУШ і відбувається активна фаза розробки та впровадження нових нормативних документів щодо функціонування профільної середньої освіти (Положення про ліцей (2021), Державний стандарт профільної середньої освіти (2024), Концепція профільної середньої освіти тощо (2024)). Відповідно до Положення про ліцей завданнями академічного ліцею є: «всебічний розвиток, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізація **особистості**, яка **здатна до життя в суспільстві** та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти протягом життя, **готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності**, **дбайливого ставлення до родини, своєї країни**». Відповідно до Концепції НУШ випускник ЗЗСО – це особистість, інноватор, **патріот.** Відповідно серед **11 ключових компетентностей**, які мають бути сформовані під час навчання здобувачів освіти **є громадянська, соціальна компетентності.**

Стратегічне завдання держави не менш важливе ніж економічна відбудова, адже **цінності молодого покоління, їх свідомість, здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства стануть основою для розуміння майбутнього нашої держави.** Орієнтуючись на кінцеві цілі зростаючою особистості, ми враховували потенціал напрацювань які є в закладі освіти, аналізували провідні теоретико-методологічні принципи компетентнісного виховнання особистості учня, особливості функціонування закладу освіти, індивідуальні та вікові можливості учнів та проєктували сучасну виховну систему ліцею.

Найважливішим показником розвитку сучасного суспільства є індивідуальний розвиток особистості, її інтелекту, талантів, обдарувань,

здібностей, глибока вмотивованість та цілепокладання. Головне завдання ліцейного менеджменту – створити саме такі умови для оптимального функціонування та розвитку закладу освіти, виховання духовної особистості, продуктивного осмислення її глибини і цілісності, пошук шляхів та реальних засобів уведення дитини у світ духовності.

Метою доповіді є характеристика сучасних підходів до створення цілісної виховної системи закладу освіти на прикладі Нетішинського академічного ліцею в умовах сучасних викликів.

Формування військово-патріотичного, морально-духовного виховання, громадянської, соціальної компетентності ліцеїстів відбувається під час освітнього процесу з використанням цілої низки дидактичних інструментів, методів, технологій під час урочної та позаурочної діяльності за принципами послідовності, наступності та наскрізності.

У академічному ліцеї формування громадянських чеснот, патріотичних цінностей відбувається під час освітнього процесу. Так, на уроках «Громадянської освіти», предмету «Захист України», історії, української мови та літератури, правознавства, зарубіжної літератури тощо.

Сучасні тенденції розвитку освіти спрямовані на здійснення інноваційного пошуку сучасних і ефективних підходів до організації освітнього виховного середовища для розвитку особистості, яка усвідомлює себе носієм національних цінностей та свідомості.

Наразі, є об’єктивна потреба українського суспільства в громадянах з високим рівнем відповідальності, громадянськими, патріотичними цінностями, національною свідомістю, прагненням до лідерства та успіху, до активної життєдіяльності. В основі системи виховання – ідея розвитку української державності, суспільства, нації, громадська ініціатива лідерів учнівського самоврядування.

Досягнення нових цілей української школи потребує постійного пошуку закладами освіти в сучасних реаліях нових ефективних форм, технологій, методів виховання, їх удосконалення, творчого наповнення новим змістом з урахуванням регіональних особливостей, осмислення соціальних викликів, головних засад виховання, розробки сучасних виховних систем, які ґрунтуються на принципово новому розумінні трансформації соціуму, значенні виховання нового покоління українців, як ресурсу майбутнього розвитку країни.

Стрімкість наукового поступу людства, поглиблення його перетворювального впливу на всі аспекти людської життєдіяльності, розширення освітніх завдань в умовах реформування системи освіти, спонукають до визначення концептуальних засад сучасного освітнього

середовища, орієнтованого на інтереси особистості та тенденції суспільного розвитку, євроінтеграційного поступу.

Ми аналізували, яким ціннісним середовищем є наш заклад освіти! Чи здатна виховна система сприяти розвитку дитини? Адже, все що ми робимо для дітей, є ключовим та постійно удосконалюється. Діти – спроможні створювати майбутнє!

Нами поставлено мету – створити рейтинговий, цікавий заклад громади, як територія діалогу, творчості, дій, партнерства, успіху.

Колектив ліцею створює духовно-практичний простір закладу, в центрі якого є дитина. Ми консолідуємо виховні зусилля суспільства, зокрема громади на створення демократичного середовища ліцею, яке б формувало громадянську компетентність учнів (соціально-комунікативні компетентності, інформаційно-медійні, вирішення соціальних конфліктів, проблем, уміння робити соціальний вибір та приймати рішення, громадянської участі тощо); проєктували освітній процес із повагою до кожного ліцеїста, що надає широкі можливості для розвитку творчого потенціалу, базових загальнолюдських цінностей, соціальних цінностей, формування людини-громадянина, поваги до людської гідності, формування активної громадянської позиції вихованців у вирішенні суспільних проблем.

В закладі освіти розроблена авторська інноваційна модель виховної системи, яка спирається на широкий спектр індивідуальних та групових форм роботи, побудованої на засадах компетентнісної та особистісно-орієнтованої моделі освіти.

Виховні системи класних колективів є складовими виховної моделі.

До процесу моделювання долучились усі учасники освітнього процесу, оскільки діалог, взаємодія сприяють якісним змінам в організації життєдіяльності закладу освіти та є наслідком дидактичної розробки за результатами участі в експерименті Всеукраїнського рівня із апробації нової програми виховання «НУШ у поступі до цінностей» (автор – Бех І.Д., дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України) (наказ МОН України від 18.03.2019 року №369).

В ліцеї розроблено систему виховних впливів на особистість з метою громадянського, військово-патріотичного, духовного виховання, лідерства, як базису та засобу успішного її життєздійснення. **Одним із сучасних підходів є середовищний підхід, як теорія формування культуро-творчого середовища.** Ми прагнемо включати всіх учасників освітнього процесу в систему розроблених заходів. Нами напрацьовано інструментарій засобів щодо уведення особистості у світ громадянськості, ціннісних ставлень, що є базою для виховання конкурентноспроможного випускника ліцею,

патріота-громадянина державницького світосприйняття, новатора, здатного навчатися впродовж життя, зі сформованою національною ідентичністю.

В форматі Моделі цілісної системи виховання, новими формами роботи є **розроблений комплекс інтерактивних форм та методів роботи: загальноліцейні тематичні місячники цінностей.**

Лише наскрізно, через настановлення та особистісний приклад педагоги у тісному партнерстві з громадою, родиною допомагають ліцеїстам стати особистістю зі стійкими громадянськими, духовними, патріотичними цінностями.

Саме цінності є фундаментом освіти, і як зазначає І.Д. Бех, «…виховний процес вимагає більш розгорнутого уявлення про цінності на яких він має здійснюватися…»

Академічний ліцей заклад нового типу, який зорієнтований на здобувачів освіти (10-11 кл., а згодом 12 кл.), які прагнуть продовжувати навчання у закладах вищої освіти, тому досить продуктивною є практика залучення ліцеїстів до участі у учнівських тематичних науково-практичних конференцій, які розкривають правдиво та зважаючи на досягнення історичної науки сторінки української історії, відкривають для себе багату українську культуру, внесок українців у світову культурну спадщину, що в свою чергу покликане сприяти усвідомленню власної нації та формувати приналежність до неї. На базі ліцею були проведені І учнівська науково-практична конференція «Внесок українських учених у світову науку»(до Всесвітнього дня науки за мир і розвиток), 10 листопада

2022 р., ІІ учнівська наукова конференція, проведена спільно з Нетішинським міським краєзнавчим музеєм «Дев'ятнадцяті історичні читання, приурочені до 90-х роковин Голодомору 1932-1933 рр. в Україні», 23 листопада 2023 р., де здобувачі освіти були доповідачами, слухачами, а також мали можливість зустрітися та поспілкуватися з фаховими українськими вченими, громадськими діячами.

Адміністрація, педагоги та здобувачі освіти ліцею завжди активні щодо проєктування та реалізації пошуково-дослідницьких проєктів, які стосуються історії рідного краю, його культури. Свої проєкти ліцеїсти презентують та захищають на регіональних, всеукраїнських конкурсах, наприклад: - Всеукраїнська історико-краєзнавча експедиція «Моя Батьківщина - Україна», Всеукраїнський конкурс учнівської творчості, присвячений Шевченківським дням тощо.

У закладі освіти відбуваються тематичні тижні та дні, що сприяють формуванню патріотичних, громадянських цінностей – Тиждень доброчесності, День прав людини тощо. Та проводяться:

- різні форми роботи щодо **національно-патріотичного**, о**громадянського виховання**, уроки мужності, майстер-класи із залученням військовослужбовців ЗСУ, вшанування пам'яті героїв, навчально-польові збори для старшокласників, загальноліцейні заходи «Ігри Патріотів» та «Козак року», загальноліцейне свято «Наш шлях з вірою у Перемогу»
- **організація благодійних ярмарків**: «Ми разом – Ми єдині»; «Великодній кошик перемоги»;
- **урочисті події:** «День Знань», «День Збройних сил України», «Наша мрія – наше переможне майбутнє», патріотична акція «Музика війни», «Хай квітне барвиста моя Україна» та інші;
- **організація фотовиставки** «Обличчя героїв»; «Українці – нація героїв»; «Герої завжди поміж нас»; «Ангели-охоронці для України»; «Міста-Герої»; «Герої України – гордість країни»;
- **волонтерства:** «Тиждень подарунків до Дня ЗСУ», «Моє дерево перемоги»; «Подаруй частину серця воїнам ЗСУ»; «Зігрій військового (виготовлення окопних свічок)»; «Ми всі єдині»;
- **загальноліцейного свята** «Гордість ліцею»;
- **науково-практичні конференції:** «Південно – східна Волинь: історія, культура, екологія», «Внесок українських вчених у світову науку»,
- написання науково-дослідницьких робіт на історико-краєзнавчу тематику, конкурси творчості, організація екскурсій тощо;

В рамках місячників цінностей ключовими заходами є:

- **Місячник ДОБРА:** «Створення відео – челенджу «Галерея добрих справ» до Всесвітнього дня гуманного ставлення до тварин; години спілкування

«Доброта – найбільша цінність нашого життя»; «Добро починається з тебе»; «Посвята в козачата»; флешмоби «Жовтий колір – колір доброти»; «Хустку одягаю – Україну прославляю»; «Кольоровий день»; «Спорт – це життя»; «Спорт заради розвитку»; «Вишиванка – оберіг моєї родини»; «Спортивна родина – здорова країна», «Нетішин рулить. Ми вдома»; «Сила в мені. Сила в тобі»; «Янголи пам'яті»; «Захід, Схід – одна країна!»; «Ми – сильні та незламні!»

- **Місячник ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**: день інформування «Декларація відповідальності людини Богдана Гаврилишина»; виховні години «Відповідальність - крок до успіху», «Що для вас означає «відповідальність людини»?»; Виставка літератури «Мрій. Працюй із задоволенням. Люби людей. Люби життя»; Інформаційний мікс «Відповідальність людини за декларацією Богдана Гаврилишина» «Місія -свобода!»; Дискусія «Чи можуть існувати права людини без відповідальності людини?»;
- **Місячник ПОВАГИ та СОВІСТІ:** білий день Загальношкільний флешмоб «Білий колір – чистий як совість»; виховні години на тему «Потяг розуму – повага й совість»; Загальношкільна благодійна акція «Повага до старших — традиція в Україні» збір подарунків для Кривинського будинку людей похилого віку; Конкурс - виставка колективних листівок «Мої права, мої обовязки», цитат відомих людей; Коло цінностей до Всесвітнього Дня толерарантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ\ СНІД «Захисти та поважай»; виховний захід до Дня вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС «Вони, вчинили по совісті»;
- **Місячник РІВНОПРАВЯ та СПРАВЕДЛИВОСТІ:** конкурс - виставка колективних листівок – побажань «Ми різні – Ми рівні», цитат відомих людей; фіолетовий день Загальношкільний флешмоб «Фіолетовий колір - це символ єдності протилежностей»; коло цінностей «Встановлення справедливих відносин між людьми є необхідною умовою доброго суспільства»; виховні години на тему «Справедливість — це відплата рівного за рівне»; День тих, хто вистояв. Не вистояв бетон»; захід-тренінг «Права людини»;
- **Місячник ГІДНОСТІ та СВОБОДИ:** конкурс - виставка колективних листівок, «Ангели пам'яті», цитат відомих людей; жовто-блакитний день загальношкільний флешмоб «Янголи пам'яті»; виховні години на теми: «Майдан. Історія майбутнього», «Небесна Сотня з Нами», «Краса мирного життя», «Революція Гідності»; урок – диспут, засідання круглого столу : «Герої – хто вони?, Що означає бути гідним?»; захід до Дня безпеки в інтернеті: «Будь гідним користувачем!»; Виховний захід: «Афганістан: подвиг, біль, пам'ять….»; Виховна година «Свобода – це можливість вибору»; Виховний захід-тренінг «Індивідуальність та особистість людини. Особиста та людська гідність»; «Україна – країна нескорених»;
- **Місячник ТОЛЕРАНТНОСТІ:** Конкурс - виставка колективних листівок «Толерантність врятує світ»; зелений день Загальношкільний флешмоб «Толерантним бути модно»; виховні години на теми: «Стежиною добра»,

«Квітка толерантності», «Умій дружити», «Хто така толерантна людина?» «Толерантність – основа взаємодії»; Виховний захід-тренінг «Толерантність – крок до гуманності»;

- **Місячник ЛЮБОВІ:** Конкурс - виставка колективних листівок «Любов – це віра в добро»; загальношкільний флешмоб червоного кольору «З любов'ю у серці»; виховні години на теми: «Живе обличчя моєї Землі», «Все починається з любові»; Захід до Дня Землі на тему: «Життєві цінності. Любов»; виховний захід, літературний челлендж: «Нехай у кожному серці панує любов до всього українського»; Виховний захід-тренінг з підлітками «Цінність сім'ї та кохання»;

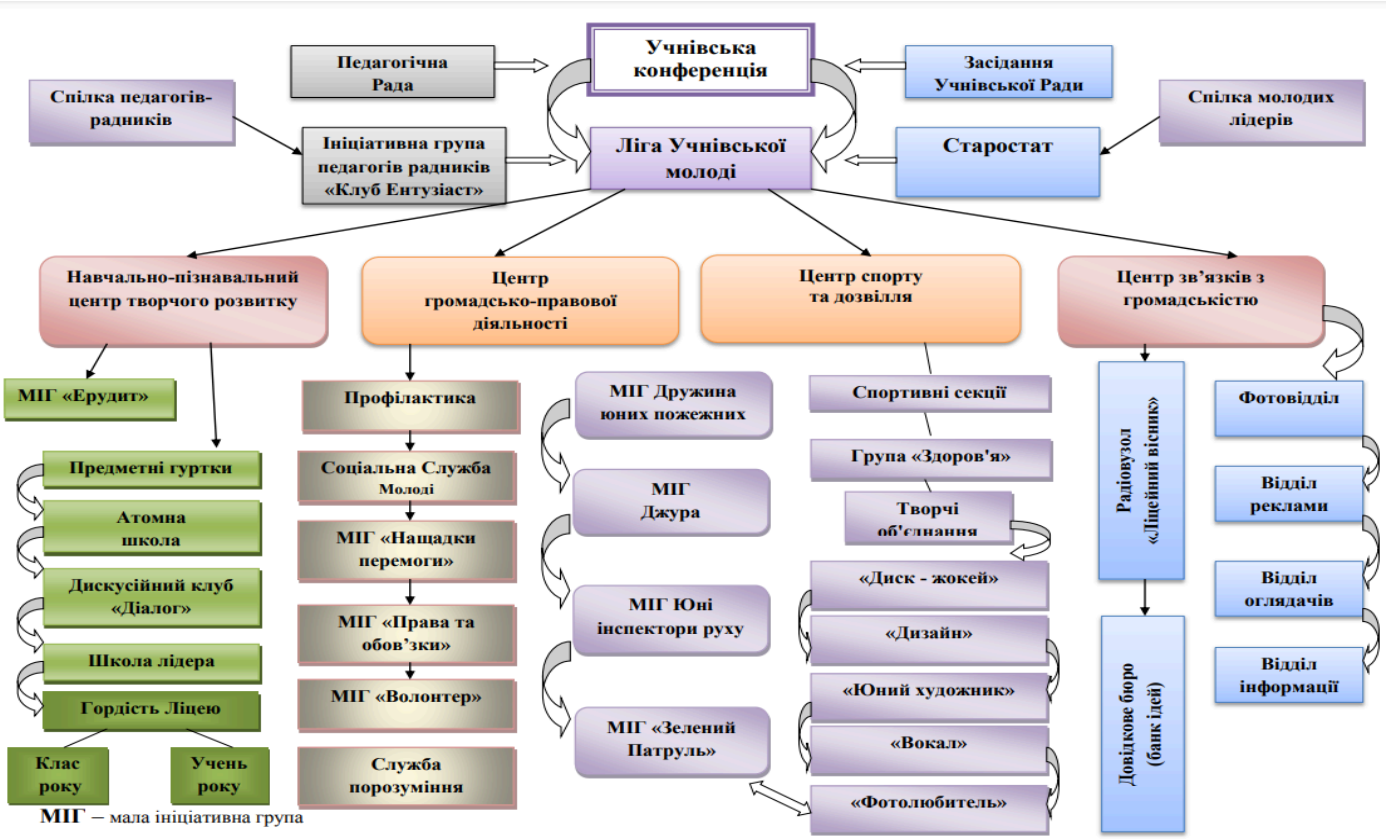
Генеральна лінія змін у внутрішньому світі особистості проходить через її конкретну взаємодію з актуальною життєвою ситуацією. Саме всепроникливі впливи заходів, в яких беруть участь діти, впливів повсякденного життя, особливостей освітнього процесу, зумовлюють різні мікрозрушення у сферах особистості, водночас впливають на розвиток світогляду дитини, її емоційно-вольову сферу, мислення, мотивацію, особистісну спрямованість. Тому, прищеплювати базові загальнолюдські цінності дитині найкраще через конкретні дії.

У закладі проведено ряд практико-орієнтованих семінарів, тренінгів, освітніх пленерів, воркшопів, ділових ігор тощо, для класних керівників, педагогів з метою осмислення сучасних викликів виховання, персоніфікації підходу до роботи.

Як заклад освіти, який в перспективі надаватиме профільну середню освіту, ми активно підтримуємо лінію /ВЕКТОР ЛІДЕРСТВА, як пріоритетного напрямку роботи в ліцеї. В закладі освіти створено учнівське самоврядування «Ліга учнівської молоді», члени якого задіяні до системи ключових заходів в закладі освіти (здійснюють лідерську місію в учнівських колективах). Ми активно формуємо систему лідерства саме через учнівське самоврядування в єдиній атмосфері учасників освітнього процесу.

Лідери учнівського самоврядування «Ліга учнівської молоді» активно співпрацюють з громадською організацією Нетішинської міської територальної громади «Успішна молодь Нетішина». **Ми систематично залучаємо учнів до спеціально організованої діяльності, спрямованої на набуття лідерського досвіду, мотивації до формування якостей лідера, а саме:** молодіжні зустрічі лідерів-депутатів, проведення днів міського самоврядування (лідер учнівського колективу виконує обов'язки міського голови), загальноміські флешмоби, спільні науково-практичні конференції в краєзнавчому музеї, участь у інтелектуальних змаганнях «Атомної школи» при ХАЕС (АТ «НАЕК «Енергоатом»), спільні зустрічі з лідерами Хмельницької обласної ради

старшокласників та Молодіжною радою при Хмельницькій обласній державній адміністрації, співпраця з міжнародною організацією «Save the children in Ukraine» у освітньому проєкті «Безпечні школи та освітні центри західної України», участь в проєктах «Молодіжна рада в кожну громаду», що реалізовується в межах проєкту громадської організації «Молодіжна платформа», «Діалоги перемоги: участь молоді у відновлені України» за підтримки Міністерства закордонних справ Данії та Уряду Японії.

У фокусі громади – діти виявляють громадянську активність, яка продовжує культивуватися в закладі освіти, родині. Лідерство є одним із процесів організації взаємодії у колективі (у групі), в застосуванні впливу одних членів групи на інших з метою створення умов для досягнення певних цілей. Отримавши досвід участі у заходах різних рівнів, учні є самі організаторами заходів та ключових справ в ліцеї, сприяють формуванню ментальної стійкості, спільної творчої діяльності, рефлексії, самопізнання, самореалізації, набуття громадянських компетентностей, досвіду лідерської поведінки, наполегливості, ініціативності, уміння працювати в команді, уміння себе презентувати, виголошувати промови, приймати відповідальні рішення, візуалізувати майбутнє, генерувати ідеї, **проєктувати оптимістичну траєкторію власного життя ще в закладі освіти.**

Для розвитку лідерських здібностей, харизми учнівської молоді, в ліцеї організовано роботу «Школи лідера», дискусійного клубу «Діалог», метою яких є активне залучення ліцейної молоді до розбудови громадянського суспільства, навчання їх активно відстоювати свою позицію та водночас поважати думку співрозмовника, формувати громадянські компетенції молоді через відкриту дискусію, дебати, технологію критичного мислення, ефективну комунікацію та взаємодію. Велика увага на заняттях, при обговоренні актуальних тем приділяється розвитку уяви ліцеїстів, логіки, уваги, пам'яті, абстрактного та критичного мислення, розвитку емоційно-вольової сфери, медійної грамотності та розвиток навичок майбутнього: вміння працювати в команді, емоційний інтелект, критичне мислення, наполегливість, креативність, лідерство, самоконтроль, які є важливою характеристикою сьогодення. Зміст занять дискусійного клубу: «Самопізнання – перший крок до успіху» (Дискусія «Хто я і чим відрізняюся від інших»), «Успішне спілкування – успішне майбутнє» (Практикум «Навички успішної комунікації»), «Я – властелін емоцій» (Дискусія «Чому підлітки продовжують слухати російську музику?», «Лідер це ти», «Лідерство та твоє майбутнє», ділова гра «Твоє життя – твій вибір», «Виховай в собі лідера», «Лідерство – шлях до успіху», «Менеджер свого життя» та інші. Зміст занять в «школі Лідера» передбачає розгляд питань щодо рівня обізнаності старшокласників з природою лідерства, навичок колективного прийняття рішень, вирішення актуальних проблем та нестантартного мислення, комунікативних навичок, навичок роботи у команді, ефективної співпраці, лідерські якості, навичок правильної постановки цілей і завдань, прийняття рішень, самопрезентації, конструктивної поведніки в конфліктних ситуаціях.

В закладі ми активно аналізуємо питання: «Яким має бути педагог, щоб виховувати лідерів нової формації?».

Сучасний педагог повинен вміти створити сприятливі умови для формування життєвих компетенцій особистості, багажу її особистісної культури, системи ціннісних ставлень, уміти проєктувати стратегію власного життя, орієнтуватися в пріоритетах сучасних викликів, організації різних видів спільної діяльності, орієнтуватися в пріоритетах сучасних викликів, яка залучає кожного здобувача освіти до активного пізнання та взаємодії, знати сучасний інструментарій вивчення особистості учня, колективу. Педагогічна підтримка передбачає педагогічну допомогу в індивідуальному розвитку і саморозвитку дитини.

В закладі освіти методична робота з класними керівниками спрямована на створення умов для підвищення їх професійної компетентності, надання

методичної підтримки, опанування базовими виховними уміннями (технологічними, проєктувальними, комунікативними, діагностичними, дослідницькими, рефлексивними), оволодіння компетентнісним потенціалом виховання новими освітніми технологіями і методиками виховної роботи з урахуванням сучасних викликів та запитів. Підвищення професійної компетентності педагогів базується на дігностиці якості результатів виховного процесу, та виявлення професійних запитів класних керівників. Сучасний класний керівник набуває власний досвід в різноманітній виховній практиці, має креативно мислити, продуктивно використовувати власні здібності в реалізації ідей НУШ та активно брати участь в експериментальній роботі щодо створення та упровадження у практику виховних нововведень.

Удосконалено Картку індивідуальної траєкторії розвитку дитини, її очікування базових цінностей, цілей. У цьому контексті важливою є діагностична робота, яка проводиться класними керівниками, учителями-предметниками з урахуванням очікувань батьків майбутнього образу учня. Класні керівники спільно з родиною прогнозують очікувані результати, сильні сторони, потреби здобувача освіти. Адже, кожна дитина – індивід, який має цілу палітру талантів, здібностей. Нова українська школа базується на розвитку множинного інтелекту. Розвиток неможливо відслідкувати без проєктування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку дитини, яка педагогами розглядається як певна послідовність компонентів діяльності, спрямованої на реалізацію власних цілей і пізнання. Учень стає сам ініціатором свого освітнього поступу, автором власної траєкторії, яка вибудовується всередині освітньої реальності.

Батьки системно долучаються до життя ліцею, різноманітних заходів, є активними учасниками освітнього процесу. Для розвитку конструктивної співпраці між ліцеєм і батьківством, важливим аспектом є залучення родини до побудови індивідуальної траєкторії розвитку особистості ліцеїста, до постійного полілогу щодо питань навчання, виховання та розвитку особистості на різних заходах, загальноліцейній батьківській конференції, днях батьківського самоврядування тощо. Саме батьки є головними замовниками освітніх послуг, беруть активну участь у розвитку закладу освіти, тому що зміни мають продукувати усі учасники освітнього процесу.

Отже, у виховному середовищі закладу освіти успішно забезпечується спільна діяльність учасників освітнього процесу, налагоджено ділові зв’язки, самореалізується особистість дитини і дорослого. Досягаємо високої якості виховання завдяки чіткій структурованості, налагодженню дієвої системи

методичного та управлінського супроводу роботи класних керівників, гнучкості, врахуванню сучасних викликів.

Працюючи над реалізацією заходів виховного спрямування переконані, що цінність впливу змістового аспекту роботи на розвиток особистості сприятиме ефективності та продуктивності виховання в межах створеної виховної системи, переходу її у новий якісний стан. Формування духовно розвиненої особистості, ціннісних здібностей учнівської молоді є виваженим багатовекторним приорітетним напрямом ліцейної політики.

Антуан де Сент-Екзюпері писав: «У кожній людині живе геній». Колектив закладу освіти йде в ногу з часом і має глибоке переконання в тому, що «діти, як квіти. Доторкнись до кожної із них – і вона задзвенить, і розсиплеться аромат, не схожий один на одного» (В.О. Сухомлинський).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Духовно розвинена особистість у психовиховному вимірі. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2017. № 1-2. С. 12-19.
2. Бех І., Ганусенко Н., Чорна К. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи. *Українське релігієзнавство*. 2005. № 36. С. 265-281. URL: http:/nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_2005_4_51 (дата звернення: 20.12.2019).
3. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання: шляхи реалізації. Київ: ІЗМН, 1996. 256 с.
4. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: Науково-методичий посібник. Київ: Либідь, 2003. 204 с.
5. Бех І.Д. Особистість у сяйві духовності. Науково-методичний посібник. Видавничий дім «Букрек», 2021. 243 с.
6. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей. Київ; Чернівці: «Букрек», 2018. 296 с.
7. Групові форми психологічної роботи. URL: http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/10044/ (дата звернення: 20.08.2022).
8. Деякі питання організації виховної роботи. URL: http://www.ostriv.in.ua (дата звернення: 20.08.2022).
9. Довідник директора школи: Виховна система школи: довідник. 2014. № 10. С. 25–32.
10. Захарчук-Чугай Р.В., Антонович Є.А. Українське народне декоративне мистецтво. Київ: «Знання», 2000. 342 с.
11. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. URL: mon.gov.ua (ua) (дата звернення: 14.08.2019).

Інна МІГУНОВА,

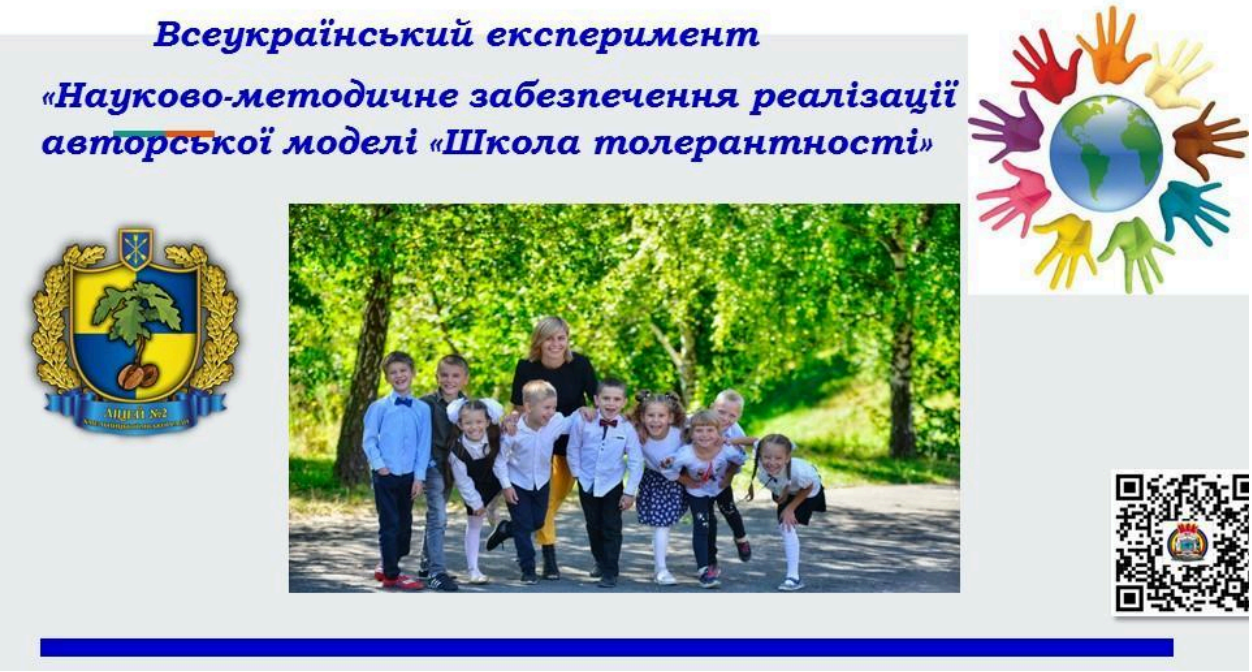
Директор,учитель зарубіжної літератури
закладу загальної середньої світи
«Ліцею №2 Хмельницької міської ради» ,
експериментального закладу всеукраїнського рівня

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Концепція толерантності є наскрізним етичним дороговказом для функціонування усіх соціокультурних механізмів глобалізованого суспільства. Система освіти не є виключенням, де у специфічний спосіб мають розв'язуватись протиріччя міжкультурної взаємодії, поваги до світоглядних переконань тощо, а обґрунтування стратегій толерантної інтерперсональної взаємодії є актуальним завданням для дослідників питань розвиту освіти.

Сучасна європейська освіта декларує орієнтованість на відтворення гуманістичних цінностей та саморозвиток особистості, що є неможливим без утвердження у суспільній свідомості демократичних цінностей. Проте, існує потреба в узагальненні теоретичних та, не менш важливо, практичних механізмів реалізації зазначених підходів.

Задля виховання толерантності у навчальних закладах Європи застосовуються формальні та неформальні засоби, в тому числі через утвердження складного комплексу моральних цінностей (інклюзії, принципів академічної доброчесності тощо). Декларовані принципи знаходять своє відображення у етичних кодексах, що слугують дороговказами розвитку національних освітніх систем, забезпечують етичний фундамент освітніх практик конкретних освітніх закладів.

Одним із таким прикладів є експеримент всеукраїнського рівня за темою «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності» на базі закладів загальної середньої, позашкільної освіти та Хмельницької області. Зокрема загальноосвітнього закладу «Ліцей №2 Хмельницької міської ради».

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшої актуальності та визнання набуває ідея толерантної педагогіки.

Загострилась потреба по-новому подивитись на світ, подолати бар'єри і перепони, які роз'єднують людей, утвердити між ними відносини на засадах гуманізму, взаєморозуміння, взаємоприйняття толерантності. Адже плекаючи в собі толерантність, людина з подрібнених, розрізнених уламків розколотого ненавистю і спотвореного неправдою світу творить єдину, цілісну, чисту картину, в якій є місце для всіх народів, усіх релігій, усіх особистостей такими, якими вони є насправді.

Важливого значення набуває поєднання теорії і педагогічної практики у вихованні учнівської молоді в дусі нової, не авторитарної педагогіки.

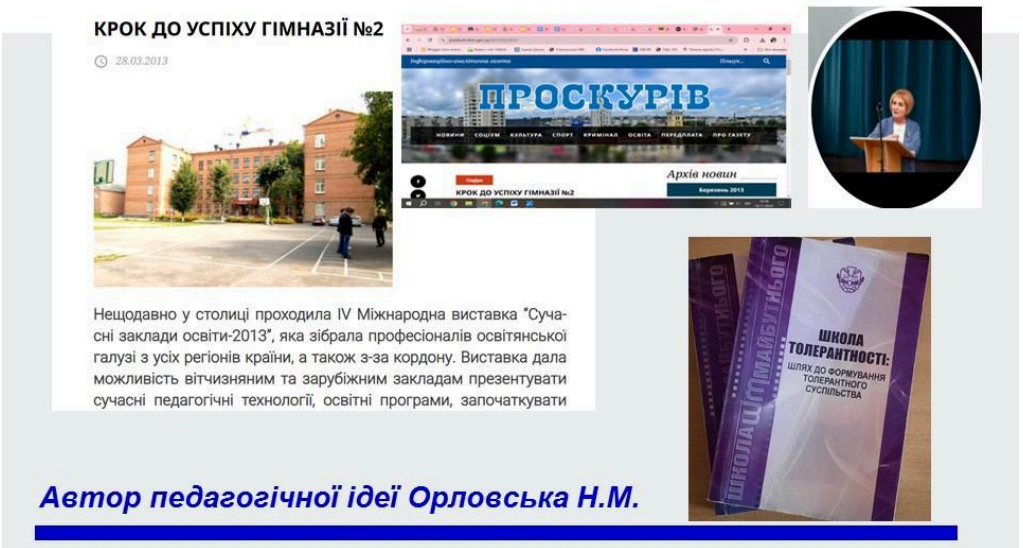
Вивчення праць сучасних українських учених засвідчує, що кожен з них зі своєї точки зору розглядає різні аспекти педагогіки толерантності, досліджує методологію і теорію виховання підлітків на ідеях толерантності та взаєморозуміння.

Ідеї толерантності беруть свій початок з глибин давньої цивілізації та світоглядних систем, серед яких: філософсько-етичні ідеї Г. Сковороди; переконання Б. Грінченка про необхідність виховання дітей на традиціях національної культури; теоретична і практична спадщина В. Сухомлинського, яка базується на загальнолюдських моральних цінностях; погляди Я. Корчака щодо створення школи свободи, взаєморозуміння і толерантності.

Значний внесок у сучасний розвиток педагогіки толерантності зробили:

- І. Бех – «Формування діалогічного типу спілкування між педагогом і дитиною, коли обидва суб'єкта освіти розуміють і поважають особистісну цінність одне одного, відчувають взаємну відповідальність»;
- А. Погодіна про теорію та погляди педагогіки толерантності;
- Я. Береговий про цілеспрямоване пригашення агресивного начала та виховання толерантності у міжлюдських і міжнародних стосунках,
- О. Швачко - про толерантність психолого-соціальний феномен та соціальну цінність;
- В. Маралов і В. Сітаров - про «Педагогіку не насилля» як складову педагогіки толерантності, інші науковці та практики.

Актуальність даної проблеми досліджував педагогічний колектив гімназії №2 м. Хмельницького (автор педагогічної ідеї Орловська Н.М.). За результатами експериментальної роботи всеукраїнського рівня було створено модель школи толерантності.

Саме тому Наказом Міністерства освіти та науки України в травні 2021 р. розпочато експеримент всеукраїнського рівня за темою «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності» за підтримки Інституту модернізації змісту освіти.

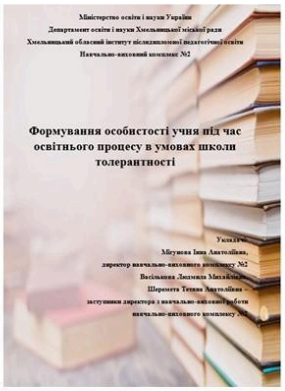

Наказ Міністерства освіти та науки України №545 від 18.05.2021 р.

Мета дослідження: наукове обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності науково-методичного забезпечення реалізації авторської моделі “Школа толерантності”

Метою дослідження визначено науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність науково-методичного забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності».

Школа толерантності

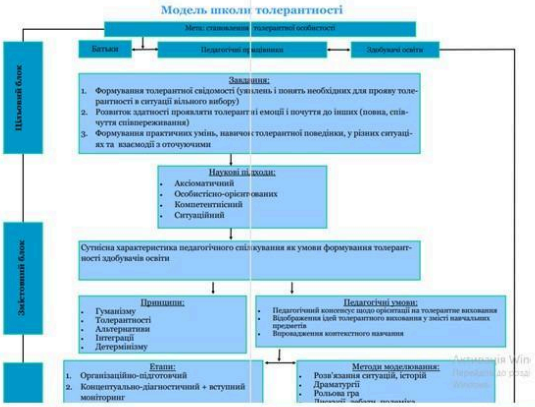

«Толерантність-це мистецтво жити з іншими людьми та з іншими ідеями»
Кофі Аннан

Педагогічним колективом закладу освіти, враховуючи результати дослідження, розроблений збірник методичних рекомендацій «Калейдоскоп компетентностей» з формування в учнів життєвовизначених компетентностей під час вивчення навчальних предметів. Укладено методичний посібник «Формування особистості учня під час освітнього процесу в умовах школи толерантності».

Авторська модель «Школа толерантності»

Відповідно до програми експерименту всеукраїнського рівня, учасниками експерименту розроблена модель педагогічної системи «Школа толерантності», що враховує специфічні умови експериментальних закладів освіти, категорії учасників освітнього процесу та сучасні умови воєнного стану в Україні.

Сучасні виклики війни, в якій перебуває Україна все гостріше доводять українському суспільству потребу в толерантності, як феномену терпимості, примирення, рівності, взаєморозуміння та емпатії. Загострилась потреба по-новому подивитись на світ, подолати бар'єри і перепони, які роз'єднують людей, утвердити між ними відносини на засадах гуманізму, партнерства, взаємоприйняття, толерантності. Адже плекаючи в собі толерантність, особистість здатна створити єдину, цілісну, чисту від насилля та агресії картину світу, в якій є місце для всіх народів, усіх релігій, усіх особистостей такими, якими вони є зі своїми можливостями та потребами.

Відновлення інтелектуального духовного потенціалу нації, виходу вітчизняної науки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності потребує розвитку педагогічної науки на ідеях толерантності, гуманності, взаємотерпимості.

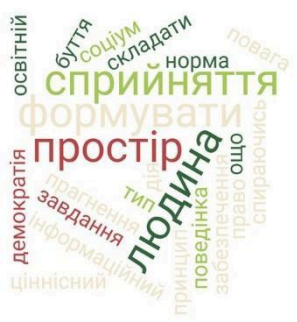

Підготовка підростаючого покоління сьогодення ставить завдання педагогам не тільки формувати відповідні компетентності з різноманітних навчальних дисциплін, але й особистісних рис, що дозволяють швидше й краще адаптуватися до

життєвих умов. Важливим є розвиток особистісних рис, таких як чесність, миролюбність, толерантність, чуйність, оптимізм, стресостійкість, вміння тактовно спілкуватися, а також зменшення рівня агресії та створення сприятливого психологічного клімату в родині, класі, у школі та позашкільній діяльності. Прагнучи до самовдосконалення, успішної професійної кар'єри, досягнення певного соціального статусу, сучасний здобувач освітніх послуг зобов'язаний уміти продуктивно, грамотно спілкуватися, результативно діяти в команді, вільно володіти технічними інноваціями, йти на компроміс, знати історію та культуру свого народу, країни, розуміти й поважати особливості людей інших національностей і культур, інших релігійних конфесій для успішної взаємодії та співпраці з ними, володіти навичками «hardskills», «digitalskills», «softskills». Тому в сучасному закладі освіти має забезпечуватися єдність навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти на ідеях толерантної педагогіки.

Формування особистості європейського типу формує завдання виховання ціннісних компетенцій, які складають основу її мислення та дії. Толерантність є універсальною компетенцією. Спираючись на яку можливим є забезпечення прав людини та принципів демократії, реалізації ідеології миробудівництва та сприйняття етичних норм поведінки інших людей, розбудови екологічної та інформаційної безпеки ощо. Виховання та дотримання базових цінностей європейського освітнього простору забезпечує гармонізацію європейського простору, урівноважене сприйняття іншого, формує атмосферу поваги та прагнення до співробітництва, убезпечує буття кожного в складному європейському соціумі.

Дослідження та подальше забезпечення освітніх практик толерантності постає як актуальне соціальне завдання цивілізаційного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко, ТВ 2015. ‘Національне та загальнолюдське як домінантні цінності сучасної освітньої політики (європейський контекст)’, Мультиверсум. Філософський альманах, Вип. 9-10, с. 117-134.
2. Андрущенко, ТВ 2014. ‘Освіта як інтеграційний чинник сучасного цивілізаційного розвитку’, Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова, Серія 18: Економіка і право, Вип. 24, с. 213-221. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2014_24_31>. [22 Жовтень 2020].
3. Вахріна, ОВ 2015. ‘Академічні кодекси цінностей у вищій школі Польщі’, Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 4, с. 49-59.
4. Калиновський, ЮЮ 2012. ‘Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді’, Гілея: науковий вісник : зб. наук. праць, Київ, Вип. 63 (№ 8), с. 477–482.
5. Колотило, М 2013. ‘Гуманістичний потенціал новітньої парадигми освіти в реаліях сучасної антропологічної кризи’, Філософія освіти. Philosophy of Education, № 2 (13), с. 317-332.
6. Кушнарьова, МБ & Грищенко, ОА 2013. Теоретичні засади багатокультурності та світовий досвід. Доступно: <http://www.culturalstudies.in.ua>. [28 Жовтень 2020].
7. Нестеренко, Г 2016. ‘Аксіологія інклюзивної освіти та педагогіки гетерогенності’, Вісник Київського національного торговельно-економічного університету, № 2, с. 53-66.
8. Ніколаї, ГЮ 2013. ‘Методологічні пошуки у сфері мистецької освіти’, Актуальні питання мистецької освіти та виховання, Вип. 1, с. 3-17.
9. Овчарук, ОВ 2016. ‘Сучасний досвід впровадження освіти для демократичного громадянства та освіти в галузі прав людини в країнах східного партнерства’, Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія, № 2, с. 44–51.
10. Рижак, Л 2008. ‘Євроінтеграція вищої освіти України: аксіологічний вимір’, Вісн. Львів. ун-ту ім. І. Франка. Філософські науки, Вип. 11, с. 27-37.
11. Романова, Н (ред), Зінченко, А, Гусак, Н, Дмитришина, Н, Довбах, Г & та ін. Формування толерантного ставлення до дітей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу: особливості підготовки волонтерів, Київ: МБФ “Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні”, 128 с.
12. Шабанова, ЮО & Осипов, АО 2014. ‘Сутність і принципи гуманної педагогіки вищої школи’, Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія, № 2, с. 123–130.
13. Толерантність як універсальна компетенція в системі європейської освіти <https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2020/2020-r-2710/tolerantnist-iak-universalna-kompetentsiia-v-systemi-ievropeiskoi-osvity>
14. Звіти про завершення І та ІІ етапів експерименту всеукраїнського рівня за темою «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності»на базі Ліцею №2 Хмельницької міської ради

Сніжана БАЛЯ,

методист науково-методичного
центру виховної роботи,
позашкільної освіти та
моніторингових досліджень
Хмельницького ОІППО
імені Анатолія Назаренка,
м. Хмельницький,
a_snizhana@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ТА УКРАЇНОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються особливості формування національної свідомості, україномовної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, основні компоненти україномовної особистості; відображено основні характеристики професійного мовлення та комунікативної компетентності педагогів; обґрунтовано тісний зв'язок між мовною особистістю, мовною свідомістю, національною свідомістю та культурою мовлення вчителя; окреслено пріоритетні завдання післядипломної педагогічної освіти в контексті виховання та формування україномовних громадян нашої держави.

Ключові слова: *національна свідомість, мовна особистість, україномовна особистість, мовна компетентність, мовленнєва компетентність.*

Освіта – вагомий складник формування національної ідентичності. Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді визначено, що на сучасному етапі розвитку України виникає необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на виховання свідомої особистості патріота-українця, гуманіста й демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Сьогодні політична, соціальна, культурна ситуація в Україні зумовлює особливу актуальність україномовної освіти в напрямі підготовки патріотично налаштованої, активної, духовно багатої мовної особистості здобувача освіти, здатного результативно взаємодіяти з іншими членами суспільства державною мовою, ставитися до неї як до вищого духовного надбання народу.

Натепер, у період великих перспектив розвитку в Україні, важливо актуалізувати концепцію, яка б визначала нову стратегію цілеспрямованого й

ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота.

Національно-патріотичне виховання є одним з пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування в громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції та законів України, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей. В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей.

Післядипломна освіта – це освіта дорослих, через яку забезпечується підвищення професійного рівня кваліфікації відповідно до світових стандартів, вимог часу, особистісних і виробничих потреб, удосконалення наукового та загальнокультурного рівня, стимулювання та розвиток особистісного творчого й духовного потенціалу.

У сучасних умовах головним завданням інституту післядипломної педагогічної освіти в підготовці освітян є формування професійної компетентності педагогів, збагачення їхньої національної самосвідомості та патріотизму, україномовної компетентності, культури та гідності.

Ці якості дають змогу педагогу особистісно розвиватися, забезпечувати передачу загальнолюдських та національних цінностей українського народу здобувачам освіти. З огляду на зазначене сучасна освіта виконує функцію стимулювання і активізації внутрішнього життя учнів та їхньої самобутності, національної самосвідомості.

Професійна компетентність учителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких у педагогічній діяльності дає оптимальний результат.

Модернізація освіти в Україні вимагає системного підходу до розв'язання питань особистісного зростання, підвищення професійного рівня та фахової майстерності педагогічних кадрів, без чого неможливе підвищення якості освітнього процесу та інтеграція нашої країни в європейський освітній простір. Одним і провідних положень Концепції «Нової української школи» є принцип безперервної освіти та навчання впродовж життя. Бо лише педагог, який володіє морально-духовним потенціалом, може виховати творчу, інноваційну особистість.

У такому контексті науково-методичний супровід має спрямовуватися на:

1. Забезпечення компетентнісного підходу до викладання предметів.

2. Удосконалення знань учителів про форми й методи роботи на уроках, сприяння впровадженню в практику досягнень педагогічної науки.

3. Розвиток і формування мовної культури; дотримання єдиного орфографічного й мовного режиму.

Пріоритети у вихованні компетентної особистості визначаються відповідно до актуальних завдань і перспектив розвитку українського суспільства, позитивної соціалізації особистості та з урахуванням вікових можливостей учнів і специфіки організації виховного процесу в закладі освіти; пов'язуються з реалізацією прав і обов'язків учасників виховного процесу як активних членів громадянського суспільства.

Досконале знання державної мови, постійна турбота про піднесення її престижу й функціонування в усіх сферах суспільного життя – одне з головних завдань мовної освіти на сучасному етапі розвитку України.

З культурою мови завжди пов'язується вміння грамотно писати й говорити, правильно добирати мовно-виражальні засоби для спілкування. Культура мови – це й загальноприйнятий мовний етикет, яким має володіти людина педагогічної професії. Проблема мовної ситуації та мовної політики в Україні має не лише соціально-політичний, а й очевидний морально-етичний і психолого-педагогічний аспект. Потребою часу була викликана необхідність науково дослідити проблему україномовної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Безумовно, проблеми вдосконалення мовної культури педагогічних працівників розв'язуються в різних структурних компонентах освіти: дошкільний заклад, школа, ВНЗ та ін. Однак, важливим етапом у розв'язанні цієї проблеми залишається післядипломна педагогічна освіта. В основі сучасної провідної ідеї післядипломної освіти, з огляду на зміни в соціально-економічній ситуації України, має бути цілісний розвиток і збагачення сукупної культури педагога, що вміщує як професійні, так і особисті якості фахівця, його потреби, інтереси, можливості адаптуватися й ефективно діяти в динамічних умовах сьогодення.

Відомо, що потреба в розвитку україномовної компетентності педагогічних працівників в системі післядипломної освіти зумовлена великим значенням мовно-культурних процесів у сучасному світі, культурним відродженням, збереженням та оновленням духовного генофонду українського народу, утвердженням української мови як основного засобу спілкування в Україні, розширенням функцій і сфер застосування української мови.

Метою статті є визначення особливостей формування національної свідомості та україномовної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти; через розв'язання вищеокреслених проблем розкрити нові підходи до організації навчання вчителів: упровадження інноваційних технологій, систематичне оновлення змісту та форм освітнього процесу в післядипломній педагогічній освіті.

Попередній огляд літератури засвідчує різні погляди вчених щодо визначення та тлумачення мовної компетентності особистості.

Теоретичне осмислення поняття «мовна компетентність» розпочалося в лінгвістичному аспекті після виходу у світ книги «Мова й мислення» (1972 р.) Н. Хомського, відомого американського вченого, який і ввів до наукового обігу це поняття. Його послідовники (Ю. Апресян, О. Кубрякова) надають перевагу терміну «мовна компетентність», проєктуючи його не лише на об'єкт, а й на

суб'єкт, тобто поняття мовленнєвої компетентності входить до визначення мовної компетентності. Друга група дослідників (О. Біляєв, М. Пентилюк) розмежовує мовну й мовленнєву компетентності, акцентуючи, що мовленнєва не лише пов'язана з мовною, а й формується на її основі.

Проте явище мовної (мовленнєвої, комунікативної як її різновиду) та інших типів компетентностей, пов'язаних з мовою, поліаспектне й може бути предметом дослідження не лише мовознавчої, але й інших галузей суспільно-гуманітарної науки.

Хомський Н. наголошував на тому, що мовну компетентність не можна трактувати як суто лінгвістичне або виключно психологічне явище, адже має іншу якість, і через це його неможливо пояснити звичними, відомими лінгвістам або психологам способами. Психологи, психолінгвісти, дидакти й методисти доводять, що мовна, мовленнєва, комунікативна компетентності – не лише навчальна мета, а й одна з визначальних умов оволодіння знаннями на різних освітніх рівнях.

Мовну компетентність почали трактувати як явище певного рівня обізнаності конкретного суб'єкта чи суб'єктів з ідеальною знаковою системою рідної або іноземної мови (мов), а мовленнєву – як здатність людини до практичного використання знань про мову в процесі комунікації.

Компетентнісна парадигма в освіті – це виклик, потреба та водночас проблема сучасності. Мова є знаковою за своєю природою і водночас продуктом ідеологічної (духовної) творчості, якому властиво значення, зміст, внутрішня цінність. Мова створює середовище формування спеціальних ідеологій: моралі, права, мистецтва, науки. У цьому ракурсі неминучим уявляється перетин пізнавальних полів галузі гуманітарного знання – мовознавства та педагогічної системи. Культурний дискурс педагога в Україні при своїй полісемічності має репрезентувати культуру мовлення у вимірах україномовної компетентності.

З огляду на основні праці вищезгаданих авторів, вважаємо за можливе користуватися такими визначеннями ключових понять, зокрема: мовна компетентність – це система вироблених і засвоєних у процесі мовленнєвої діяльності (особистого спостереження мови й мовлення, спілкування, навчання тощо) мовознавчих правил, достатніх для адекватного сприйняття буттєвих явищ суб'єктами мовлення; мовленнєва компетентність полягає у сформованості вмінь і навичок користування мовною компетентністю в усній чи писемній формі, у конкретних мовленнєвих ситуаціях і з певною метою.

У цьому контексті необхідно зауважити, що явищу мовної компетентності властива ієрархічність і різноаспектні виявлення відповідно до щаблів (рівнів, сходинок) ієрархічної мовної піраміди. Тож варто наголосити на компетенції щодо фонетики, лексикології, морфеміки і словотвору, морфології, синтаксису й пунктуації, стилістики та правопису.

Загальновідомим є той факт, що володіння мовами як знаково-інформаційними та культурно-естетичними системами підносить суспільство на новий щабель цивілізаційного розвитку. Відповідно всі акценти на компетентнісному підході до необхідності вивчення державної мови, що

сприятиме вихованню сучасної інтелектуально й духовно розвиненої особистості, здатної до продуктивної творчої діяльності.

Осмислення вимог суспільства та держави до сучасних вчителів, вимог, пов'язаних з розвитком науки, техніки, технологій, гуманістичними змінами в суспільстві, компетентнісним та особистісно зорієнтованим підходами до освітнього процесу вказує на актуальність дослідження зазначеної проблеми та визначає одним з важливих завдань післядипломної освіти й методичних служб розвиток професійної компетентності вчителя, стимулювання його самоосвіти та саморозвитку й надання своєчасної методичної допомоги.

Процес формування національної свідомості має поетапний характер. На першому етапі відбувається етнічне самовдосконалення та усвідомлення приналежності до українського народу, що є першоосновою, корінням патріотизму. На другому етапі здійснюється національно-політичне вдосконалення як усвідомлення себе частиною нації, своєї причетності до неї як до явища політичного, що має чи виборює певне місце серед інших націй. На третьому етапі завершується національно-політичне становлення, пов'язане з громадською активністю, усвідомленням політичної ситуації, у якій живе й розвивається народ.

Швидкий темп сучасного науково-технічного прогресу вимагає від учителів філологічних дисциплін розуміння необхідності зміни підходу до викладання тем профільного модуля. Однією з принципових позицій є питома вага активної роботи слухача в освітньому процесі. На таких заняттях учителі зазвичай виступають у ролі організатора процесу навчання, лідера групи, фасилітатора. Так, наприклад, під час роботи за темами, спрямованими на роботу з обдарованими дітьми, аналізуємо основні ознаки педагогічних технологій, що зорієнтовані на роботу з такими школярами, розглядаємо ускладнення змісту навчального матеріалу, можливості збільшення обсягу теоретичного матеріалу, рівень індивідуальних завдань, шляхи підвищення рівня самостійної роботи та створення умов для реалізації природних обдарувань особистості.

На практичному занятті слухачі розробляють творчі вправи, дослідницькі завдання, проблемні питання; проводять мовні спостереження і досліди, лінгвістичні ігри, що спрямовані на пробудження пізнавальної активності та створюють максимально сприятливі умови для мовленнєвої самореалізації здібних учнів; аналізують прийоми, що ставлять учня в активну позицію на уроці, та ситуації, у яких учень має аргументувати свою думку. Оптимальними шляхами модернізації системи неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сучасних умовах є проведення курсів за вибором та спецкурсів, під час яких реалізовуватимуться навчальні плани і програми професійного розвитку, що містять перелік змістових модулів. Значна увага відведена спецкурсам швидкого реагування на проблеми сьогодення. Тематика навчальних занять реалізується так, щоб активізувати креативного вчителя щодо впровадження в практику інноваційних методів та прийомів, підвищення

професіоналізму, ерудиції та культури, а також зосереджує увагу педагогічних працівників на новітніх формах моніторингу навчальних досягнень учнів.

Такими практичними формами можуть бути семінари, конференції, тренінги для вчителів, де розглядаються. обговорюються такі актуальні проблеми:

1. Використання мультимедійних технологій на уроках.
2. Формування творчої особистості вчителя.
3. Реалізація принципу компаративізму на уроках.
4. Виховання мовної особистості школярів засобами літератури.
5. Використання тестових форм контролю з метою перевірки комунікативної компетенції учнів.
6. Формування комунікативної компетентності учнів.
7. Сучасний урок в умовах оновленого змісту освіти.
8. Сучасні підходи до проведення і аналізу уроків.

Не менш ефективними є й виїзні семінари-практикуми, а також міжнародні та всеукраїнські науково-практичні конференції. Якщо звичайні курси підвищення кваліфікації спрямовані на підготовку вчителя до якісного викладання нових тем, розділів шкільної програми, удосконалення майстерності з певної методичної проблеми або напряму, виконання на новому рівні професійних ролей і функцій тощо, то на авторських курсах педагог-практик, який досяг високого рівня педагогічної майстерності, знайомить учителів із власною методичною системою роботи, виробленою продуктивною технологією, інноваційними формами, методами, прийомами.

Сучасна школа потребує вчителя, котрий працює у форматі творчих пошуків, що ґрунтуються на здобутках традиційної методики й охоплюють інноваційні елементи, педагога, самомотивованого не на репродукцію, а на експеримент, дослідження, новаторство, готового до освіти впродовж життя.

Окрім курсової підготовки, перспективними формами підвищення рівня україномовної компетентності вчителів є:

1. Робота тимчасових творчих колективів стосовно питань методики викладання.
2. Організація і проведення для вчителів вебконференцій.
3. Розробка системи тестових завдань з метою діагностування рівня професійної компетентності вчителів.
4. Створення і проведення спецкурсу для керівників методичних об’єднань учителів «Формування україномовної професійної компетентності вчителів».

Проблематика розвитку україномовної компетентності педагога в системі післядипломної освіти пов’язана з виконанням низки важливих завдань:

1) розроблення теоретико-прикладних напрямів діяльності методиста щодо реалізації проблеми в системі методичної роботи;

2) визначення рівня володіння педагогом змістом української мови як системи;

3) розроблення програм з розвитку складових україномовної компетентності;

4) систематика україномовної наукової термінології, носієм якої є педагог.

Одним з основних напрямів реформування освіти є визначення потреби держави в перспективних фахівцях з різним рівнем кваліфікації, якості їхньої підготовки у вищих навчальних закладах, поєднання можливостей державної та недержавної систем вищої освіти для підготовки фахівців різних спеціальностей.

Підготовка кваліфікованих вчителів передбачає компетентнісний підхід щодо викладання певного навчального предмета, оволодіння високою культурою усного мовлення, що забезпечує розуміння основних закономірностей і тенденцій.

В основу формування національної свідомості, розв'язання проблеми розвитку україномовної компетентності вчителів покладені головні напрями та завдання, які визначені в комплексних заходах Кабінету Міністрів України щодо всебічного розвитку й функціонування української мови відповідно до сьогоднішньої мовної ситуації в Україні.

Сьогодні Українська держава, її громадяни є учасниками процесів, які мають надзвичайно важливе значення для долі нашої країни, процесів, які посилюють та зміцнюють її авторитет. У сучасному глобалізованому суспільстві систематичний та системний розвиток професійної компетентності вчителя стає умовою його успіху в професійній діяльності.

Отже, мовна компетентність особистості є визначальним фактором її освіченості та інтелігентності. Питання розвитку й розширення мовної (лінгвістичної) компетентності кожного вчителя повинно стати потужним напрямом державної мовної політики, важливим завданням освітньої сфери.

Визначено необхідність реалізації нових теоретико-методичних підходів до формування та вдосконалення україномовної особистості вчителя Нової української школи, орієнтованих на становлення системи цінностей людини, національне самоусвідомлення, виховання любові до української мови як важливого складника духовної культури, чинника національної єдності, ідентифікатора нації і державності. Адже досконале володіння державною мовою є не тільки необхідним складником іміджу сучасного фахівця освіти, а й обов'язковою ознакою освіченого громадянина України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми філології і методики викладання мов: зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2005. 216 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2003. С. 9-45.
3. Кресіна І. О. Національна свідомість. Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua
4. Кулішенко Л. А. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua
5. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах: монографія / О. І. Огієнко. Суми: Еллада, 2008. 444 с.
6. Пуцов В. І. Розвиток україномовної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти: теорія, практика : наук.-метод. посіб. / В. І. Пуцов, М. І. Скрипник; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти НАПН України. К.: Геопринт, 2008. 248 с.
7. Розлуцька Г. М. Формування національної свідомості українців у процесі державотворення. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 16-17. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua
8. Сидоренко В. В. Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи : навч. посіб.: у 3 ч. / В. В. Сидоренко. Донецьк: Каштан, 2010. Ч. 1. 210 с.

Наталя ШАФРАНОВСЬКА,

вчитель-дефектолог Херсонського ясел-садку № 36 комбінованого типу для дітей з вадами мови Херсонської міської ради

Олена ЮДІНА,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

ВИКОРИСТАННЯ ДОШКИ БІЗІБОРД ЗА МЕТОДИКОЮ М.МОНТЕССОРІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Особливості роботи корекційного педагога з дитиною з особливими освітніми потребами за методикою М.Монтессорі з використанням сучасного спеціального навчального обладнання – настінної дошки-модуля бізіборд. Основні правила роботи з дошкою. Напрями корекційно-розвиткової роботи з дитиною за допомогою дошки.

Методика М.Монтессорі, дошка бізіборд, дитина з особливими освітніми потребами, корекційно-розвиткова робота, спеціальне обладнання.

Корекційний педагог у закладі дошкільної освіти в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (далі – ООП) вирішує питання їх супроводу в освітньому процесі з урахуванням індивідуальних можливостей дітей. У зв'язку з цим фахівцю важливо створити таке освітнє середовище і умови, які б сприяли індивідуалізації навчання з одного боку і соціалізації, найкращій адаптації до життя в соціумі з іншого. Настінний модуль-дошка бізіборд дозволяє вирішити такі завдання. Це пов'язано, насамперед, з практичною направленістю цього модуля. В житті дитина стикається з різними практичними задачами, які забезпечують її пристосування до середовища. Дитина має вміти відкривати і закривати різні види замочків, засувів, а також застібати і розстібати ґудзики, застібки, липучки на різних видах одягу. Тільки практичні вправляння у застібанні та розстібанні застібок, відкриванні засувок дозволяє дитині напрацювати практичні навички, які знадобляться в житті.

Новизна в роботі з настінним модулем міститься в підході, який відбувається за методикою М.Монтессорі. Дошка бізіборд дозволяє розвивати зорово-моторну координацію рук, уміння діяти узгоджено двома руками, що дітям з ООП часто буває складно тому, що в більшості випадків у них порушена як загальна координація рухів, так і дрібної моторики рук. Відомо, що діти з ООП, як правило, мають проблеми з розвитком вищих психічних функцій та мотивацією. Негативізм, небажання виконувати будь-яке завдання, швидка

втомлюваність – найбільш поширені проблеми, які виникають у дітей даної категорії.

Дошка бізіборд – сучасне спеціальне навчальне обладнання, яке дозволяє вирішити наступні задачі: подолання негативізму, відмови від взаємодії з педагогом, швидкої виснажливості нервової системи і, як наслідок, втоми дитини. Застосування модуля за методикою М.Монтессорі допомагає розвитку сенсорного і тактильного відчуттів, візуальної стимуляції, дрібної моторики, логічного та просторового мислення, корекції і розвитку вищих психічних функцій, таких, як пам'ять, мовлення, мислення, уява. Дошка зроблена із натурального дерева або фанери, безпечна у використанні дітьми з ООП.

Під час роботи з дошкою слід дотримуватись правил, які сприятимуть профілактиці втоми та підвищенню працездатності дитини дошкільного віку на заняттях у спеціаліста.

Основні правила роботи з дошкою бізіборд на занятті з дитиною з ООП такі:

- гарне самопочуття дитини;
- заняття з гарним настроєм та радістю;
- позитивна мотивація, створена ситуацією успіху. Тільки те, що у дитини з ООП гарно виходить, викликає бажання продовжувати заняття;
- при плануванні необхідно заздалегідь продумати порядок проходження частин модуля в залежності від мети та задач заняття;
- усі заняття з дітьми з ООП дошкільного віку проводяться в ігровій формі;
- заняття щодо закріплення навичок мають проходити на регулярній основі;
- заняття мають бути побудовані таким чином, щоби дитину з ООП під час роботи з дошкою нічого не відволікало.

За допомогою настінної дошки бізіборд ми можемо не тільки відпрацювати навички відкривання та закривання різноманітних замочків та засувок, розвиваючи таким чином пінцетне захоплення, дрібну моторику, а й розвивати комунікативні уміння та навички, закріпляти назви казок, тварин, вправлятися у звуконаслідуванні. Наприклад, у кожне віконечко під замочком на дошці можна покласти персонажів казки, і, відкриваючи кожні дверцята, дитина послідовно складає розповідь. Можна переказувати конкретну казку, можна для розвитку уяви запропонувати дитині придумати свою казку із зоровою опорою на картинку з персонажем. Можна заховати за дверцятами будь-яку тварину і вправляти дитину в звуконаслідуванні та розширенні уявлень про навколишній світ. Ми можемо запитати дитину:"Що це за тварина? Де вона живе? Вона дика чи свійська? Як вона кричить (співає, гавкає та ін.)?"

Для дітей з ООП, як і для всіх інших дітей, велика радість – відчиняти дверцята і знаходити яку-небудь іграшку або картинку. Такий сюрпризний момент дозволяє підтримувати зацікавленість дитини у роботі з модулем і підтримувати бажання навчатися і далі відкривати замочки. Адже невідомо, якого героя на наступному занятті знайде дитина. Для розвитку пам'яті на занятті, коли всі віконечка уже відкриті, ми можемо запитати дитину: " У якому будиночку жила кішка? А в якому собачка?" Таким чином, ми закріплюємо

орієнтацію в просторі, поняття “право-ліво”, розвиваємо зорову пам’ять. Для підтримки зацікавленості у роботі з дошкою, через те, що спочатку дітям з ООП складно зробити вольове зусилля і тяжко відкривати замочки, відкриваємо замочки разом з дітьми і показуємо що там щось є. Це можуть бути не тільки герої казок і тварини, а й різні предмети, які допомогають переключити увагу дитини. Це можуть бути зображення дзвіночків різних розмірів: спочатку великий і маленький, а потім з’являється і середнього розміру. Діти закріплюють поняття величин: великий, маленький, середній. Вони із задоволенням дзвонять у дзвіночки та відчувають радість від елементарної гри на музичному інструменті.

Цікавість до предметів дозволяє навчитися фіксувати увагу на конкретній іграшці, предметі та отримати емоційний відгук від дитини у процесі заняття. Для релаксації у віконечко можна сховати картинку пухнастої тваринки, яку можна погладити. Після того, як дитина знайде м’ячик у віконці, фантазуємо про те, хто з героїв міг покласти туди цей м’ячик, для чого він йому знадобиться. Далі цю сюжетну лінію можна розвивати у напрямку проведення вправ з м’ячем, розвитку дрібної моторики з м’якими кульками.

Таким чином, у дошці бізіборд за методикою М.Монтессорі закладено великий арсенал засобів для побудови корекційно-розвиткової роботи педагога з дитиною з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран О. Розширюємо зону свободи, або Дидактичні ігри як засіб усебічного розвитку дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 12. С. 45–50.
2. Грядовкіна Ж. Методика Марії Монтессорі в освітньому процесі дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 8. С. 15–20.
3. Грядовкіна Ж. Через дію до пізнання. Монтессорі-підхід до організації предметно-маніпулятивної діяльності малюків. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 15–19.

РОЗДІЛ ІІ. «Практичний досвід інноваційної діяльності».

*Лілія ЛИС***,**

заступник директора
з навчально-виховної роботи
Чемеровецького ліцею №2
Кам'янець-Подільського району,
Експериментального закладу
всеукраїнського рівня

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕНСТВА: ІДЕЇ, ПОРАДИ ТА РЕСУРСИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сьогодні ефективність навчання, виховання, розвитку та соціалізації дитини особливо пов'язана з організацією освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Образно сім'ю можна порівняти зі стартовим майданчиком, який визначає подальший життєвий маршрут дитини. А школа – це тест-драйв дорослого життя. Формуючи в ній сучасне суспільство, що базується на цінностях, ми вчимо дітей механізмів, що працюють у державі.

Головним завданням педагогіки партнерства визначено перехід на якісно новий рівень побудови взаємин між усіма учасниками освітнього процесу, мета такого партнерства – це цілеспрямована діяльність, орієнтована на створення умов для розвитку духовності зростаючої особистості на основі загальнолюдських і національних цінностей, надання допомоги в життєвому самовизначенні, громадянській і професійній компетентності та цілісній самореалізації.

Саме тепер, в умовах повномасштабної війни, вже ні в кого не виникає сумнівів той факт, що зараз ми маємо приділяти особливу увагу національно-патріотичному вихованню. Основним документом в даному напрямку є «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України на період до 2025 року», завдання якої можна ефективно реалізувати лише через комплексну систему у діяльності органів державної влади, освітнього закладу, сім'ї та інших соціальних інститутів, а саме:

- активне залучення до національно-патріотичного виховання громадських об'єднань та благодійних організацій, використання їхнього досвіду, потенціалу, методів роботи у вихованні патріотів України;
- активне залучення сім'ї до процесу національно-патріотичного виховання, долучення батьківської громадськості до популяризації кращого досвіду національно-патріотичного виховання;
- проведення заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання в закладі освіти;

- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншій громадській діяльності та самоорганізації українських громадян, спрямованій на заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України;
- створення умов для популяризації найкращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, підтримки професійної й самодіяльної творчості;
- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя громадян з урахуванням принципів національно-патріотичного виховання;
- налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій.

З метою реалізації вищезазначених завдань, використовуючи практику педагогіки партнерства, у Чемеровецькому ліцеї №2 започатковано комплексний, довготривалий проект **"Під знаком гідності та єдності - до Перемоги"**

Тип проекту: колективний, довготривалий, творчий.

За змістом: пізнавальний, виховний.

За кількістю учасників: масовий.

Тривалість: вересень-червень 2023-2024 н.р.

Актуальність проекту підтверджується реаліями сьогодення. Співпраця між школою, дітьми, батьками та суспільством сприяє єднанню поколінь, взаємному вихованню національно-патріотичних почуттів не лише у підростаючого покоління але і у дорослих. Масові заходи з національно-патріотичного виховання не просто розширюють знання вихованців про Україну, по-особливому розкривають значення слова "Батьківщина", підвищують цінність національних традицій та колориту, пропустивши їх через серце кожного учасника проекту.

Події, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців і продовжувачів національно-патріотичних традицій. Почуття патріотизму - основа духовного життя кожної людини, її прагнення до волі та процвітання своєї країни. Збереження історико-культурних традицій народу, знання героїчного минулого, - це основа патріотичного виховання учнівської молоді.

Провідною ідеєю проекту "Під знаком гідності та єдності - до Перемоги" є творчий пошук ефективних форм освітньо-виховної роботи навчального закладу на засадах педагогіки партнерства щодо відродження національних традицій, української культури, формування у дітей та учнівської молоді патріотизму та національної гідності.

Мета проекту:

- Поглибити знання дітей та учнівської молоді з історії української державності, культури, традицій українського народу;

- Формувати повагу до законів своєї держави, потребу в їх дотриманні, високий рівень національної, правової свідомості, соціальної відповідальності, готовності працювати в ім’я розквіту України, захищати її прагнення до інтеграції у світове європейське співтовариство, усвідомлення необхідності досконалого знання державної мови;
- Розвивати інтелектуальні, духовні, художньо-естетичні риси, ініціативність, творчі здібності школярів;
- Виховувати високі моральні цінності особистості;
- Стимулювати особистісне зростання дітей, прагнення до самовираження, самореалізації та самоствердження.

Завдання проекту:

- Створення виховного середовища в навчальному закладі із залученням батьків та громадськості, демократизації і гуманізації позашкільного життя учнів, саморозвитку та самовираження;
- Перетворення освітнього процесу в соціальний простір самовдосконалення особистості, створення умов для набуття нею індивідуального досвіду, розвитку творчих здібностей;
- Побудова системи виховання, яка відповідає загальнолюдським цінностям та інтересам особистості;
- Виявлення рівня сформованості у здобувачів освіти патріотичних почуттів і громадянських якостей.

Методи, засоби та форми роботи:

- Родинні свята;
- Патріотичні флешмоби;
- Благодійні акції;
- Мистецькі марафони;
- Патріотичні квести;
- Відеоуроки;
- Віртуальні подорожі;
- Зустрічі з військовослужбовцями ЗСУ
- Круглі столи, тренінги.

Етапи проекту:

Етапи	Вид діяльності	Терміни реалізації
Пошуково-аналітичний	Розроблення проекту, підготовка інформаційних, інструктивно-методичних матеріалів; проведення організаційних зустрічей щодо реалізації проекту; визначення ресурсів для забезпечення реалізації проекту.	**Вересень**
Практичний	Розроблення інструктивно-методичного та ресурсного забезпечення проекту; Висвітлення у засобах масової інформації та на сайті навчального закладу;	**Жовтень**

	Проведення освітньої та організаційно-масової роботи; Педагогічний супровід усіх форм діяльності.	
Презентаційний	Проведення заходів за участю органів місцевого самоврядування, педагогічного, учнівського, батьківського колективів: ● Благодійна акція «Зігріймо вишиванкою»; ● Родинне свято «Час знову сказати «Спасибі»; ● Інтелектуальна гра для батьків і дітей «Чи знаю я рідну мову»; ● Флешмоб «Свято наближається завдяки ЗСУ»; ● Різдвяний благодійний ярмарок «Бережи українське – допомагай ЗСУ» ● Морально-етична ситуація за участю батьків «Боляче буває усім»; ● Родинне дійство-обряд «Виряджала мати сина у солдати»; ● Квест «Сто причин сказати «Дякуємо!» ЗСУ; ● Зустрічі з військовослужбовцями ЗСУ «По обидві сторони війни»№ ● Патріотичний марафон «З вірою у міць, з повагою за подвиг»; ● Відеоурок «Віночок для миру»; ● Великодня ярмарка «Наближаємо Перемогу разом»; ● Проект «Україна починається з тебе»; ● Тренінг «Любіть Україну»; ● Поетичний челендж «Крила вдячності»; ● Квест «Ми роду козацького діти»; ● Історичний марафон «Шляхами неоголошеної війни»; ● Круглий стіл «Війна очима дітей». Підведення підсумків роботи з реалізації проекту.	**Листопад-червень**

Аналізуючи третій рік війни, можна з впевненістю сказати, що лише спільно ми з гідністю зможемо пройти всі випробування. Ми навчились жити під звуки сирен, піклуватись про себе і близьких. Ми зібрались з духом і проводимо уроки, СКІОДи, проекти, акції, флешмоби, які є актуальними та інноваційними у практиці патріотичного виховання. Проведення ярмарок, збір коштів для потреб військових на фронті і госпіталів в тилу. Як результат,

сформовано і відправлено сотні посилок на передову. Гордиться серце освітянами, батьками наших учнів, які захищають нашу землю від ворога, на передовій, на фронті. Про кожного пам’ятаємо, і допомагаємо. А наші учні пишуть вірші про подвиги захисників і про те, що відчувають і про що мріють. Особливим теплом зігрівають серця бійців обереги, які виготовляють учні власноруч, патріотичні малюнки, листи зі словами подяки і побажаннями. Навчаючи дітей допомагати іншим, ми спонукаємо їх відчувати свою важливість та значущість.

Отже, партнерство учнів, батьків, педагогів, місцевої влади – це є та синергія та рушійна сила, яка не дає зупинятись на досягнутому. «Ми в єдності – незламні» – ця ідея, зрозуміла нині кожному українцю.

Оксана БОРКОВСЬКА

директор закладу позашкільної освіти «Будинок дитячої творчості» Нетішинської міської ради , експериментального закладу всеукраїнського рівня

ВИХОВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ЗАЛУЧЕННЯ ДО РІЗНОМАНІТНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний світ є надзвичайно різноманітним. І процеси, що відбуваються у ньому – безумовно, впливають на всі сфери життя, у т. ч. й освіту. Саме освіта забезпечує розвиток суспільства, і не лише завдяки формуванню освічених громадян, але й внаслідок формування цінностей кожної особистості.

Позашкільна освіта є частиною національної системи освіти. А діяльність позашкільних закладів, в умовах сучасних викликів та загроз, набула особливого значення, бо саме на нас покладено функції формування молодого покоління українських громадян, їх світогляду та ціннісних орієнтацій.

Сьогодні заклад позашкільної освіти не лише створює унікальні можливості розвивати творчі здібності дітей, а і є осередком, який дає змогу отримувати психологічну підтримку, спілкування, переключення уваги та відволікання від новин, впевненість та відчуття приналежності до спільноти.

Так, сучасні реалії внесли значні корективи в освітянське життя позашкільників, та незмінним лишилось те, що усі ми маємо працювати заради дітей, створювати всі умови, щоб наші вихованці навчались без страху і насилля та отримували ціннісні життєві навички.

Сьогодні наш заклад позашкільної освіти «Будинок дитячої творчості» володіє вагомим потенціалом у формуванні цінностей дітей та молоді, ми маємо значний досвід різнобічного виховання та успішно реалізуємо актуальні практики.

Ролик

Кращий спосіб зробити дітей хорошими – це зробити їх щасливими.

Саме такий принцип, є одним із пріоритетних, який сповідує в своїй діяльності наш заклад. Ми готові у будь-який час прийняти кожну дитину і створити максимально сприятливе середовище для розвитку її творчого потенціалу.

Традиційно, наш заклад серед лідерів в області щодо результативності участі в організаційно-масових заходах за напрямом Позашкільна освіта. А стійке лідерство ґрунтується на чітко визначених ключових цінностях, якими керуються учасники освітнього процесу нашого закладу.

Це:

1. Відкритість, творчість.

2. Активний спосіб життя, цілеспрямованість і саморозвиток.
3. Взаємоповага та ефективна взаємодія.
4. Толерантність.
5. Свобода вибору, безперервний розвиток, всебічна освіченість.
6. Патріотизм, духовність, моральність та культурні цінності.

Саме ці позитивні цінності спрямовують наші дії та створюють передумови для успіху та реалізації завдань щодо формування ціннісних життєвих навичок.

Важливим чинником, що визначає становлення світогляду та системи ціннісних орієнтацій вихованців нашого закладу, виступає **виховне середовище**, яке в широкому сенсі охоплює учнівський і педагогічний колективи.

Саме в нашому закладі сформовано освітній простір в якому діти мають можливість толерантно взаємодіяти, обмінюватися досвідом, добровільно, творчо, особисто і гуртом здійснюють перші кроки від бажання та захоплення до майстерності та професіоналізму. Адже, завдання позашкільників – виховати особистість креативну, здатну до життя та успішної діяльності. І для цього потрібен педагог здатний думати нестандартно, знаходити неповторні рішення, розширювати горизонти. Вони є відкритими до нового і готовими до впровадження позитивних змін в своєму житті та суспільстві. Не випадково рушійною силою успішної діяльності у нашому закладі є керівник гуртка, який володіє саме такими якостями.

Наступний чинником виступає **зміст освітнього процесу**, який також орієнтується на загальнолюдські цінності.

В закладі створено оптимальну мережу гуртків художньо-естетичного напрямку, яка повністю відповідає задоволенню сучасних освітніх інтересів вихованців. Постійно здійснюється детальний аналіз доцільності роботи кожного дитячого об’єднання, вивчаються запити дітей.

Формування життєвих цінностей є пріоритетом і в системі виховної роботи як ефективний шлях виховання активних, відповідальних, миролюбних, мужніх, чесних, співчутливих і дбайливих громадян.

Наступним чинником є **співпраця та партнерські відносини.** Важливе місце у діяльності позашкільного навчального закладу займає взаємодія з іншими соціальними структурами, освітніми закладами, громадськими організаціями, засобами масової інформації.

А чітка система співпраці з батьківською громадськістю, є запорукою успішного формування особистості дитини, її життєвих цінностей та єдності освітнього закладу та сім’ї.

Комфортне, емоційно-підтримуюче, стимулююче, **матеріально організоване середовище** нашого закладу забезпечує кожній дитині інтерес до пізнання, сприяє творчому та особистому розвитку.

Як кожен заклад освіти і наш БДТ є унікальним, адже має власну історію, традиції, досягнення.

Проте повномасштабне вторгнення російських військ в Україну змусило всіх нас дещо переосмислити особисті та суспільні цінності. Звісно, постало

питання: як саме працювати просто зараз, як розставити акценти? Тож визначились - найбільш дієвими є масові та практичні форми виховної роботи. Головне щоб заходи були позбавлені проявів шароварщини та надмірного пафосу. Краще бути із дітьми щирими та відвертими, це допоможе їм зрозуміти важливі речі, стати більш глибокими та усвідомленими, що власне і демонструє наш досвід роботи.

Тож сьогодні ми маємо успішний досвід як організатори і учасники численних творчих, благодійних, соціальних та екологічних проєктів, презентацій, персональних виставок, творчих звітів та конкурсів, різноманітних акцій.

Кожною дією, яку ми пропонуємо дітям, кожним досвідом, в який ми їх запрошуємо, ми мотивуємо їх продовжувати діяти, творити, розвиватись, прищеплюємо їм найважливіші життєві цінності.

БЛАГОДІЙНІ АКЦІЇ

Небайдужа, активна позиція наших вихованців проявляється під час організації благодійних проєктів, мистецьких акцій. «Україна переможе», «Разом ми сила», «У синьо-жовтих кольорах», «Творимо, віримо, переможемо», «Нас єднає любов одна» - під такими гаслами відбуваються благодійні концерти, аукціони, презентації, квести. Сьогодні ми всі стали справжніми волонтерами, адже кожен учасник такого заходу відчуває свою причетність до спільноти та розуміє важливість власного внеску.

ЯРМАРКИ, ВИСТАВКИ

Організація благодійних ярмарків які сьогодні спрямовані на допомогу воїнам ЗСУ є логічним продовженням у ланцюжку формування життєвих цінностей. Маки пам’яті, янголи-охоронці, патріотична символіка, аксесуари – все це з великою любов’ю, виготовляють діти відчуваючи велику відповідальність та важливість особистого внеску в перемогу.

Роботи наших вихованців також представлені на благодійних виставках-продажах у Польщі, Великій Британії, Італії та Німеччині.

МАЙСТЕРКИ

Підґрунтям фізичного й духовного здоров'я зростаючої особистості виступає родина, побудована на таких цінностях, як любов, віра, взаємоповага, турбота один про одного, спільність сімейних інтересів, відповідальність, праця та ін. Створенню позитивного клімату в сім’ї, довірчих відносин, об’єднанню поколінь сприяють організації родинних майстерок.

ФЛЕШМОБИ

Однією із інноваційних форм роботи є музично-танцювальні патріотичні флешмоби. Подібними заходами ми висловлюємо свою позицію, демонструємо єдність та згуртованість. Видовищні вистави, які створюють наші вихованці, вражають, надихають та надають неабиякого оптимізму.

ФЕСТИВАЛІ, КОНКУРСИ

Креативні, творчі діти сьогодні відкрили потужний мистецький фронт задля перемоги, продовжуючи брати участь у різноманітних фестивалях,

конкурсах всіх рівнів які набули глибшого патріотичного змісту. Творче піднесення юних артистів піднімає хвилю ентузіазму, додає надії та віри.

МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС «ВЕРНІСАЖЕНЕРГОФЕСТ»

Сьогодні важливо не лише залучати дітей до участі у традиційних мистецьких заходах, але й започатковувати нові фестивальні проекти. Проведення в умовах воєнного стану Міжнародного фестивалю «ВернісажЕнерго.Фест» організатором якого є наш заклад демонструє дієвість, об'єднує навколо себе талановитих дітей України, дозволяє надихатись творчістю один одного.

ЗАКОРДОННІ ПОЇЗДКИ

З перших днів війни в країнах західної Європи прокотилася хвиля акцій в підтримку нашої країни. Наші талановиті вихованці теж стали учасниками однієї з них, яка проходила в у м. Вільнюс, Литва. Ми впевнені, що наш багаторічний досвід поїздок, в рамках культурного обміну, набуває ще більшої актуальності. Діти показують світу свою позицію, доносять правду та демонструють позитивний імідж України.

РОБОТА З ВПО

Наш заклад став місцем комфортного перебування дітей та їх батьків які змушені були змінити своє місце проживання. Тренінги, майстер-класи, психологічні практикуми, ігротерапія, тепле довірливе спілкування – все це допомагає їм адаптуватися, соціалізуватися до умов які склалися. Наразі, велика кількість саме таких діток обрали собі гуртки за інтересами та стали вихованцями нашого закладу.

ЛИСТИ-ВІТАННЯ ЗАХИСНИКАМ

На боєздатність нашої армії впливає – на скільки відчувають військовослужбовці підтримку в суспільстві. І саме безперечна довіра і віра в силу ЗСУ дітей, сприяють піднесенню їхнього бойового духу воїнів, а в дітей виховують повагу, вдячність та відповідальність . Щирі дитячі листи, малюнки й особисті вітання – є свідченням цього.

ТЕЛЕПРОЄКТИ

Наші талановиті діти засвідчують свою стійку позицію патріотів й у телевізійних проєктах. Яскраві благодійні шоу «Для дітей заради майбутнього», «Dity.Help.Music», «Дитяче євробачення» транслюються на провідних каналах національного телебачення. Участь у подібних заходах додає юним митцям почуття гордості, значимості, впевненості.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сьогодні чітко усвідомлюючи, що сучасні діти – це люди майбутнього з інтегрованим мисленням і прагматичною оцінкою життєвих реалій, розуміємо, що їм потрібно по новому дивись на світ, вміти долати бар'єри та перепони.

Маючи високий інноваційний, інтелектуальний та творчий потенціал, умови які сприяють вихованню толерантної особистості нового часу, педагогічний колектив заявив про готовність до впровадження ідей педагогіки толерантності, що стало потужним інструментом для нових досягнень та подальшого успішного розвитку.

Саме прагнення до змін стало поштовхом до участі закладу в

дослідно-експериментальній роботі всеукраїнського рівня з теми «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності».

Тож не дивлячись на сучасні реалії, виклики та загрози, які внесли значні корективи в освітянське життя позашкільників, незмінним лишилось те, що ми продовжуємо працювати заради дітей, створюємо такі умови, щоб наші вихованці навчались без страху та насилля.

Головне, щоб зерна моралі, національної гідності, свідомості, незламності духу, які ми закладаємо, проросли в серцях наших вихованців. І це буде маленьким, спільним внеском дітей та дорослих в нашу велику перемогу.

Тамара ГАЗДА,

директор
комунального закладу
загальної середньолї освіти
“Початкова школа № 1
Хмельницької міської ради”

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Війна, яка триває в Україні у зв’язку із військовою агресією російської федерації, загострила низку педагогічних проблем, серед яких виховання молодших школярів. Адже в умовах війни та в післявоєнний період Україна потребує та потребуватиме величезних зусиль, щоб перемогти духовно, ментально, інформаційно, а також утверджувати свою цивілізаційну перемогу завдяки високому рівню моральності, освіченості, національної свідомості українських громадян, особливо молодого покоління. Оскільки виховання не можна відкладати на потім, тим паче, коли країна бореться за своє екзистенційне право на міжнародному геополітичному фронті, важливо розробляти наукові засади виховного впливу на молодь із урахуванням особливостей динаміки ціннісної системи українського суспільства в умовах війни.

Як зазначає академік Іван Дмитрович Бех у своїй праці «Особистість на шляху до духовних цінностей»: «Нині українське суспільство спрямовує свої зусилля на створення умов , які б забезпечили фундаментальну потребу людини у свободі вибору цілей і особливо у вираженні власних духовних цінностей. Важливо, щоб цей вибір був правильним.»

Чимала відповідальність за зміцнення основ української державності - на плечах школи, яка незалежно від трагічних обставин продовжує виховувати майбутні покоління. Духовні цінності виступають ознаками розвиненості будь-якої нації, без яких вона взагалі не може існувати. Нація, в якій нівелюються моральні орієнтири приречена на втрату державності, і це лише справа часу. Тому за теперішніх умов важливою є активізація зусиль з формування у сучасній українській школі стійкої системи глибоких морально-духовних цінностей, оскільки саме вони складають основу мотиваційної сфери як особистості, так і суспільства в цілому. Найосвіченіша людина може стати найгіршим злочинцем, якщо не розуміє і не поділяє загальнолюдських цінностей. Те, чим керується окрема особистість у своїй поведінці, діях, добре висвітлює її глибинну сутність.

Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», розроблена науковцями Інституту проблем виховання НАПН України за участю наукових працівників Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» під керівництвом академіка, доктора психологічних наук Івана Дмитровича Беха є основою творення нашої школи, тим міцним фундаментом, на якому постав сучасний заклад освіти міста Хмельницького. Саме Програма дає можливість

осмислити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів, визначає чіткі пріоритети у вихованні особистості дитини із сформованими компетентностями, які допоможуть учнівської молоді відбутися у житті як порядній, високоморальній, професійно успішній, здоровій і щасливій Людині.

При створення нашого закладу освіти в основу покладено саме Програму «НУШ у поступі до цінностей», бо ж власне ідея Нової української школи передбачає серед засадничих стовпів освіти майбутнього, а, значить, і України майбутнього, саме виховання, що ґрунтується на цінностях. Історія нашого закладу освіти розпочалась у 2021 році. Ми мали унікальну можливість створити школу, яка буде сучасною за своїм не лише зовнішнім, але й внутрішнім наповненням, відповідатиме усім викликам часу. Але яким би сучасним не був наш освітній простір, без міцного фундаменту (а мова тут йтиме не про залізо та бетон), а саме про ціннісні орієнтитири, ми мали ризик не відбутись, як сучасний заклад освіти, який сьогодні має вже своє обличчя, традиції, впевнено займає своє місце у житті не лише свого міста, але й регіону.

Чому ми обрали шлях творення школи цінностей?

Цінності є останнім бастіоном школи як суспільного інституту. Можна скільки завгодно сперечатися щодо потрібності знань, які дає шкільна програма, чи ставити під сумнів спроможність педагогів сформувати сучасні компетентності, але всі присутні, думаю, погодяться, що те, якою є ціннісна орієнтація сучасної української школи, багато в чому визначає те, яким буде наше українське майбутнє. Адже саме школа залишає визначальний відбиток на системі цінностей молодих людей. Бо ж сукупно школа і пов'язані із нею завдання та взаємодія займають від 7 до 10 годин життя дитини щодня. Переважно саме через колективи однокласників відбувається соціалізація. У школі програються основні конфлікти й приміряються соціальні ролі. Школа є мікросвітом, зменшеною моделлю суспільства, своєрідною екосистемою, в якій постійно здійснюються взаємодії, і яка себе або регулює.

Навчання через цінності допомагає створити ефективне освітнє середовище, що підвищує рівень академічних досягнень та розвиває навички спілкування та взаємодії учнів, які зберігаються протягом усього життя. Звичайно ж, позитивну навчальну атмосферу формують насамперед дорослі, адже саме вчителі в школі та батьки вдома є носіями цінностей, які діти переймають як належне.

Визначальними у становленні Початкової школи № 1, яка є якісним сучасним інноваційним закладом освіти нашого міста, є місія, візія та цінності школи. Наша школа сьогодні є місцем, де не лише на високому рівні забезпечено виконання Державного стандарту початкової освіти та втілено ідеї Нової української школи, а й створені всі умови для отримання здобувачами освіти потрібних у житті умінь, навичок і компетенцій.

Це школа, де сьогодні виховують творців нашого майбутнього з великим українським серцем, де навчання-це цікаво та пізнавально, де вчать дітей проявляти себе, масштабно мислити, вміти взаємодіяти в сучасному світі, бути

самодостатніми та незалежними. Це школа майбутнього. І майбутнє це визначають цінності, які є фундаментом школи. До базових цінностей закладу, що позиціонує себе як Школа , в якій твориться майбутнє, належать ті які творять СПІЛЬНОТУ Першої початкової. За чотири роки у школі наші учні не раз чутимуть та бачитимуть, переживатимуть як власний досвід цінності нашої школи.

Ми всі неймовірно різні, і наші учні мають змогу пересвідчитися в цьому вже з найперших днів. Але для кожного з нас існують речі, які за будь-яких обставин залишаються неодмінно важливими. Речі, що й творять із нас спільноту. Зрозумівши їх, можна краще та глибше зрозумти те, що таке Перша початкова.

Перша початкова – це насамперед про гуманність. Найвищою нашою цінністю є Людина, і в цьому правилі не існує винятків. Кожен із нас – особистість, ми всі – самобутні, а в цьому різноманітті й полягає наша найбільша сила. Поряд із повагою завжди йде толерантність. Тут дитина вільно може бути собою і, більше того, матиме усі умови, щоб стати найкращою версією себе. Перша початкова- це про щирість. Ми цінуємо справжність, а не вдаваність, і не боїмось бути щирими. А ще ми цінуємо доброчесність. Нашу спільноту визначають емпатія й небайдужість. В школі не почуєш слів, мовляв, що кожен тут сам за себе (якщо тільки це не стосується контрольних та іспитів). Тут допомога, співпраця й командність – не утопія, а базові правила для того, щоб комфортно, весело й продуктивно співіснувати. Перша початкова – це про любов. Одне до одного й до людей в цілому. До навчання та пізнання нового. Про любов до своєї країни й світу. Любов та жагу до життя. Любити – завжди означає діяти, а тому Перша початкова ніколи не залишається осторонь. Та, звісно ж, школа не може просто взяти та нав’язати цінності. Більше того, тут не знайдеться жодних людей, чиї цінності збігалися б стовідсотково. Цінності – це те, що має бути в кожного особисто й те, що кожен має сам для себе обрати. Це те, що зв’язує нас найбільше й те, що об’єднує людей з різними цінностями. А отже, у цьому й полягає найбільша цінність. Цінності – це те, на чому ми “стоїмо”: у що віримо, що вважаємо безумовно важливим і вартим для передачі наступним поколінням через культуру і навчання. З прагматичного погляду – це певна шкала, що дозволяє розставляти пріоритети й відтак – робити вибір. Саме спільні цінності зумовлюють продуктивну школу компетентностей ХХІ ст.

Таким чином, візія, місія, цінності зумовлюють УНІКАЛЬНІСТЬ початкової школи №1, яка націлена на майбутнє і відповідатиме на його виклики, тому логотипом закладу є слова: Тут твориться майбутнє. Як же наше розуміння цінісних орієнтирів ми перенесли у практику? Про це коротко розповім з огляду на наші основні шкільні проєкти з чотирьох напрямів забезпечення якості освіти.

1.Освітнє середовище (матеріально-технічна база, фінансово-господарська діяльність, енергозбереження)

2. Система оцінювання навчальних досягнень учнів

3. Система педагогічної діяльності.

4. Система управлінської діяльності.

Оскільки для нас справді людина є найвищою цінністю, то творення освітнього середовища закладу освіти ми скерували на виконання таких основних вимог: забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці, створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації, формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору.Хмельницька початкова школа № 1 є прикладом любові та піклування громади міста про своє майбутнє. У закладі створено найкращі умови для розвитку, навчання, виховання, дозвілля дітей. Засновником школи забезпечено в приміщеннях та на території повністю безпечні та комфортні умови для навчання і праці. Оскільки засновником зроблено усе належне для комфортного та безпечного розвитку здобувачів освіти Початкової школи № 1, наповнення шкільного життя ми теж зробили максимально безпечним, комфортним та якісним. З цією метою втілено такі ключові проєкти:

1.Безпечна та здорова школа. Проєкт націлений на підтримання безпечного стану для життя і здоров'я учнів приміщення і навколишньої території. Окремо потрібно наголосити на здоров'язбережувальному компоненті проєкту. Школа створює всі умови для проведення і позаурочної спортивної роботи, і для найповнішого залучення як учнів, так і педагогів, батьків до занять спортом**.**

2. Простір, який мотивує.

Облаштування освітнього середовища школи є частиною стратегії розвитку закладу. Простір школи став прикладом, як правильно організувати новий освітній простір. Для кожного поверху вибрано три кольори : жовтий, відтінки блакитного та зеленого. Колористично повторюється тільки жовтий колір, інші відтінки прийняті для кожного поверху свої. Колористично гама поверхів перегукується з різнокольоровим фасадом школи.Вміння використовувати навігацію для пересування в школі формує необхідну навичку для орієнтації в сучасному світі. Концепція заснована на зрозумілій учням комунікації. Це робить школу другом, яка говорить зрозумілою дитині мовою. На кожному поверсі оформлення рекреацій несе не тільки освітньо-розвивальну функцію. Кожен поверх має місця у рекреаціях , які орієнтовані на спортивно-ігрову діяльність та на творчу діяльність.

Наступною ланкою у творенню безпечного світу є проєкт , що націлений на забезпечення психосоціального середовища, сприятливого для навчання, здоров'я, успішної соціалізації та гармонійного розвитку дитини. А це означає:

- Підтримка дружньої, заохочувальної і комфортної атмосфери для всіх учасників освітнього процесу.
- Впровадження активної політики щодо недопущення всіх видів насильства та чітких механізмів реагування на прояви насильства і знущання, булінгу (цькування).
- Створення та забезпечення вільного доступу до позаурочної діяльності, сприятливої для здоров'я, безпеки і розвитку життєво важливих компетентностей.

• Забезпечення психологічних консультацій та психосоціальної підтримки, особливо дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій. Усі ці ініціативи реалізовані у рамках проєкту Мирна школа. Вже сьогодні на базі школи діє проєкт підтримки дітей ВПО та захисників України.

Школа для усіх. Школа без бар'єрів. Школа рівних можливостей. Початкова школа № 1 може сміливо обирати будь-яку назву, школа є доступною для усіх. Заклад освіти забезпечує максимально зручне для всіх учасників освітнього процесу середовище, яке відповідає основним принципам інклюзивної освіти, рівності та поваги до прав людини. Також ми забезпечуємо:

- застосування освітніх технологій та методик, які максимально враховують особливості дітей з особливими освітніми потребами та допомагають їм безболісно інтегруватись до дитячого колективу.
- Наявність необхідних фахівців, які забезпечують навчання дітей з ООП.
-Облаштування ресурсної кімнати.
- Одним із напрямів підвищення кваліфікації є методика роботи з дітьми з ООП.
- У межах проєкту також передбачено Психологічний супровід навчання дітей з ООП, Забезпечення індивідуальних програм розвитку для дітей з ООП, Забезпечення системної комунікації з батьками та фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Ефективна школа розширює горизонти навчання дитини, розвиває навички та вміння в усіх сферах навчання, забезпечує навчальним планом і програмами відповідно до віку, враховує індивідуальні особливості учнів, різні стилі навчання, підтримує активне навчання і критичне мислення, знайомить дітей з інформаційними технологіями, розвиває навчання життєвих навичок. Усе це стає можливим, якщо у закладі створено ефективну систему оцінювання здобувачів освіти. А це є основним завданням проєкту «Якісна освіта».

Як досягнути високої якості освітнього процесу?

Призначення початкової школи вбачаємо у становленні життєвих навичок особистості учня. Стратегічним напрямком розвитку початкової ступені освіти є створення таких умов, за якими у кожного учня створюється установка, яку можна сформулювати в словах: "Я люблю учитись!

Шляхи підвищення ефективності якості освітнього процесу у початковій школі втілено через реалізацію унікальної формаційної програми, частиною якої є

1. СЕН Соціально-емоційне та етичне навчання.
2. Уроки доброчесності.
3. Школа софт-скілс.
4. Програма патріотичного виховання Я-лідер.
5. Проєкт «Майбутній п'ятикласник»

В основі програми є *наскрізний процес виховання*, який формує цінності. Формаційна програма школи є органічно вплетеною в освітній процес. Адже одним із дев'яти ключових компонентів формули Нової української школи (Концепція «Нова українська школа») є *наскрізний процес виховання*, який формує цінності. Ми переконані , що виховання, яке обмежується лише

бесідами на морально-етичні теми в післяурочний час, ніколи не стане дієвим та ефективним. Якісний виховний процес у Першій початковій грунтується насамперед на особистому прикладі учителя та використанні виховної складової змісту навчальних предметів і курсів. Ефективність виховного процесу неможлива без атмосфери довіри, доброзичливості, взаємної підтримки. У школі виховує уся атмосфера. Кожен класний керівник знає, що проводити будь-яку активність варто лише, якщо це цікаво та корисно і дітям, і йому. Інакше це буде захід для фотозвіту, а реальної користі від нього нуль.

Основою розбудови початкової школи № 1 є сильна команда однодумців-педагогів**,** у закладі створено тау спільноту, яка є ядром школи, вибудовує ціннісну культуру освітнього закладу, стратегію його розвитку. Така командна робота, переконана, дає знайти новоствореній школі власний сенс існування та визначить роль, яку вона органічно відіграє у спільноті свого мікрорайону, міста, усієї країни.

Кожне суспільство має ту школу, на яку воно заслуговує. А нашаУкраїна, місто заслуговує на найкращу школу. Бути такою нашим школам дозволяє орієнтація на ціннісне виховання. Віктор Франкл, автор книги «Людина у пошуках справжнього сенсу», стверджував, що цінностей не можна навчитися, їх можна тільки пережити. Неможливо уявити вчителя, батька чи матері дитини, які б могли якісно передати ціннісну життєву філософію дітям, самі не сповідуючи її, не будучи наставниками. Адже цінність формується щодня, а не згідно з розкладом навчальних занять. І кожна людина, а дитина і поготів, довіряє не тому, що чує, а тому, що бачить. Тому цінності в житті Першої початкової - це не просто добірка хороших та гідних правил життєдіяльності у суспільстві, а наочний набір внутрішніх щоденних принципів, які допоможуть у дорослому житті не лише обрати професію, знайти своє покликання, але й реалізувати свій творчий потенціал, стати гідним громадянином своєї держави.

Наталія СОБЧУК

Директор

Шепетівської гімназії №1,

експериментального закладу

всеукраїнського рівня

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ STEAM-ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРОГРАМИ «НУШ У ПОСТУПІ ДО ЦІННОСТЕЙ»

З досвіду роботи Шепетівської гімназії №1

Чи задумувалися ви над тим, як новітні технології вже змінюють наш світ? Будинки, побудовані за кілька днів, їжа, надрукована на 3D-принтері, медичні імплантати, які ідеально відповідають індивідуальним потребам пацієнтів — усе це сьогодні вже не фантастика, а реальність.

Тож сучасний випускник має володіти навичками, компетенція ми, які дозволяють йому адаптуватися до швидких змін у світі, викликаних новітніми технологіями. Серед них:

- Критичне мислення та аналітика - уміння аналізувати інформацію, оцінювати факти та робити зважені висновки. Це необхідно для розуміння складних технологічних процесів і прийняття рішень.
- Креативність та інноваційність - здатність створювати нові ідеї, адаптувати існуючі рішення до змінених умов, пропонувати інноваційні підходи у використанні технологій.
- Навички роботи з технологіями - розуміння основ програмування, робототехніки, 3D-друку, штучного інтелекту та інших сучасних інструментів.
- Навички командної роботи - уміння працювати в команді, комуні кувати.
- Інформаційна грамотність - здатність швидко знаходити, перевіряти та аналізувати інформацію, уникати дезінформацію.
- Гнучкість та адаптивність - уміння пристосуватися до змін, швидко освоювати нове.
- Емоційний інтелект - здатність розпізнавати власні емоції, розуміти їх причини та вплив на поведінку.

- Самоорганізація та тайм менеджмент - уміння ефективно планувати свою роботу, розподіляти час і працювати над завданням.
- Мотивація до навчання впродовж життя

У світі, де технології розвиваються стрімко, важливо не тільки бути користувачем інновацій, а й навчитися створювати їх, критично мислити й розв'язувати проблеми. Майбутній випускник школи має розвиватися у просторі , де не лише здобувають знання, а й формують цінності, необхідні для успішного та відповідального життя у швидкозмінному світі. Програма «НУШ у поступі до цінностей» І.Д. Беха ставить у центр уваги розвиток ціннісних компетентностей, які є основою громадянської відповідальності, економічної свідомості, соціальної активності та особистісного зростання.

STEAM-освіта, що поєднує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику, є потужним інструментом для формування цих компетентностей. Вона не лише стимулює розвиток критичного мислення, креативності та технічних навичок, а й допомагає учням усвідомити важливість цінностей через реальні проєкти, міждисциплінарний підхід і роботу в команді.

Якими ж навичками має володіти випускник сьогодні, щоб завтра створювати 3-D проєкти для життя? Які з усіх Hard and Soft skills (твердих та м'яких навичок), ключових умінь 21 сторіччя надважливі сьогодні??

Інтеграція STEM-освіти в освітній процес - саме такий шлях обрала гімназія №1, фокусуючи увагу на діяльнісному змісті освіти. Про актуальність такого підходу сьогодні читаємо і в Методичних рекомендаціях щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2024/2025 навчальному році, наданих «Інститутом модернізації змісту освіти».

Визначили одним із із пріоритетних - STEM-проєкт та впровадження STEM-технологій в освітній процес. STEARM (наука, технології, інженерія, мистецтво, читання, математика) охоплює систему навичок, які важливі для майбутнього в різних сферах діяльності, а їх рівень сформованості, однозначно, мінімізуватиме освітні втрати, мотивуватиме учнів до пошуку, експерименту, підвищить якість освіти.

Шепетівська гімназія №1 є експериментальним майданчиком. Протягом останніх років ми були учасниками Всеукраїнських експериментів: «Варіативні моделі комп’ютерноорієнтованого середовища вивчення предметів природничо-математичного циклу», «НУШ – у поступі до цінностей» ,

За ініціативою та в співпраці з Lego Foundation та EASEL Lab Гарвардської вищої школи освіти реалізуємо в закладі спільний проєкт «Діяльнісний підхід у загальній середній освіті в реаліях сьогодення» та «СЕН «Зерна», у яких ключовою ідеєю є STEM–освіта, бо зорієнтована на

перспективні прикладні дослідження і нагальні проблеми сталого розвитку, подолання втрат через воєнні дії, соціально-психологічні цінності.

Тож упроваджували STEM-підхід поетапно: з ініціації, діагностування (через SWOT-аналіз), розробку STEM-моделі, практично - через експериментальну діяльність, в урочній, позаурочній роботі (*рисунок 1).* STEM-підхід (наука, технології, інженерія, математика) є ефективним інструментом для формування ціннісних компетентностей школярів завдяки кільком ключовим аспектам:

Інтеграція знань. STEM-уроки об'єднують кілька предметів, що дозволяє учням глибше розуміти взаємозв'язок між ними. Це допомагає краще засвоювати матеріал.

Практичне застосування. Завдяки проектам та експериментам, учні застосовують теоретичні знання на практиці. Такий підхід мотивує їх і сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Цифрові інструменти. Використання цифрових технологій дозволяє учням самостійно відновлювати втрачені знання.

Командна робота. STEM-завдання часто виконуються в групах, що дозволяє компенсувати освітні втрати завдяки колективній співпраці.

Інтегрували STEM в освітню програму, тож впроваджуємо курси, гуртки: "Робототехніка", "Хімія і довкілля", «Інтегрований курс STEM», "Сталий розвиток", «Соціальне шкільне підприємництво»", шкільне лісництво "Паросток".

Співпрацюємо з організацією «Розвиток громадської корпоративної відповідальності» та спільнотою «Дівчата STEM», не втомлюємося навчатися інноваційним можливостям. Як результат – створили stem-простори: stem-лабораторію із комплектами для робототехніки, базовими наборами LEGO, винахідника, столом для роботів, 3D-принтером, цифровим мікроскопом! Для молодших школярів діє InfoKids, для старших – 2 комп'ютерні класи зі стем-підтримкою.

Це освітні простори із сучасним інформаційно-комунікаційним забезпеченням, де використовуються навчальні роботи-конструктори LEGO Mindstorms EV3 та Makeblock, що дозволяють в ігровій формі знайомитись з основами робототехніки, електроніки, механіки, програмування, висувати ідеї, створювати складні конструкції з різноманітними датчиками для навігації.

Виграли грант МБФ «Руки друзів» – використали грантові кошта для створення арт-просторів, медіакуточків у кабінетах української мови, літератури, біології. Субвенційні кошти пішли на потреби природничої галузі: придбали 9 сучасних мікроскопів, електронний мікроскоп, модель вуха, серця,

гортані, зуба, глобус у розрізі, тренажер для легенево-серцевої реанімації. Вже перші спостереження виявили: завдяки інноваційному і цікавому підходу до навчання, учні більш зацікавлені в освітньому процесі, що сприяє активнішому засвоєнню матеріалу і формування ціннісних компетентностей школярів.

Долучилися до пілотного проєкту зі створення у закладі безпечного освітнього середовища - створили 2 кабінети безпеки - для молодших та старших школярів, тут не тільки виховується повага до власної безпеки, а й завдяки здобутим stem-навичкам, - розуміння принципів безпеки через практичні заняття, тренінги, ігри, квести.

Реалізуючи модель упровадження stem-освіти (*рисунок 2),* живемо за stem-календарем. Спільно з учнями спланували систему проведення STEM-днів, тижнів, таким чином підвищуючи виховний потенціал освітнього середовища та проєктуючи спільно цілісний виховний простір.

Наприклад, у День гарбуза учні презентували проєкти «Гарбуз у мистецтві», «Гарбуз в українській, світовій літературі», лепбук «Корисні властивості гарбуза», старшокласниці – «Гарбузова косметична хімія», демонстрували композиції «Сучасний декор із гарбузом», інсценізували, співали українські народні пісні на сучасний лад. Підсумком дня стала ще й дегустація смачної гарбузової каші.

А в День яблука діти створили яблучну географічну карту, де відзначили більше 40 українських сіл, які мають назву Яблунівка, Велика Яблунівка, Мала Яблунівка, Яблучко, Яблунівська, представили різні моделі яблука: в геометричній проекції, з хімічним складом, виготовлену на 3-D принтері, у програмі Blender (програмний пакет для створення тривимірної комп'ютерної графіки, що включає засоби моделювання, анімації, рендерінгу).

Не менш цікавими були Дні комети, інженерні, День гудзика, Колумба, «Читодія», День картоплі. А День борщу настільки захопив темою, що учні школи продовжили її досліджувати,діти є дипломантами всеукраїнського конкурсу «Український борщ – національний бренд кулінарної культури» та переможцями ІІ Міжнародного дистанційного багатожанрового конкурсу "GOLD STAR" , з дослідженням «Усім до смаку».

Діти, які активніше долучаються до стем-заходів, мають кращі результати з природничо-математичних предметів. Шкільне життя STEM - це про якість освіти, про формування ціннісних ключових компетентностей, тобто про діяльнісний підхід. Адже, як зазначено І.Д. Бехом у програмі «НУШ у поступі до цінностей», «**Компетентісний підхід** забезпечує використання набутих особистістю духовно-моральних цінностей у відповідній практико-орієнтованій поведінці (у системі вчинків), гуманістичному спілкуванні, душевно-продуктивних та емоційних контактах». Вкотре переконуємося: вимога часу - люди, які вміють креативно мислити, застосовувати набуті знання в складних, часто нестандартних ситуаціях, швидко розв’язувати проблеми,

створювати нове, працювати в команді.. Таким має бути керівник закладу освіти, учитель, а далі – й здобувач освіти.

Хто зна, можливо, саме серед сьогоднішніх вихованців гуртка робототехніки - ті, хто проєктуватиме завтра 3-D будинки або робота, який розміновуватиме деокуповані території. Тож вважаю, що підхід, обраний Шепетівською гімназією №1, розвиває таку важливу цінність в учнів, як ініціативність, що виявляється у прагненні особистості до ініціації, генерації ідей, творчості, самостійності, а також у діяльнісній активності на досягнення певної мети.

За час повномасштабного вторгнення Україна еволюціонувала з експериментальних дронів до ракетодронів. «Паляниця» вже вражає москальські цілі. Тож steam-навички вкрай потрібні вже сьогодні , щоб якнайшвидше здобути перемогу. Вдячність і слава Збройним Силам України за можливість навчати дітей, а ми , колеги, тримаймо освітянський стрій: через діяльнісний підхід, stem-освіту – до української ПЕРЕМОГИ!

Етапи впровадження інновацій
1. ІНІЦІАЦІЯ
Стимул до змін
Задати контекст
Організувати підтримку
Зафрахтувати інфраструктуру
2. ДІАГНОСТУВАННЯ
Охарактеризувати нинішній і цільовий стан
3. РОЗРОБКА
Розробити рекомендації
4. СТВОРЕННЯ
Встановити пріоритети
Розробити підхід
Спланувати дії
5. ТЕСТУВАННЯ
Створити рішення
Перевірити рішення
Уточнити рішення
6. ВПРОВАДЖЕННЯ
Реалізувати рішення
7. ОЦІНКА
Проаналізувати і перевірити
Скласти пропозиції щодо подальших дій
8. МАСШТАБУВАННЯ
INNOVATION

Модель впровадження STEM - освіти у
ШЕПЕТІВСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ №1
Мета:
Створення умов щодо збалансованого гармонійного формування науково-орієнтованої освіти на основі модернізації математично-природничої та гуманітарних профілів освіти. профорієнтація, реалізація навчальних програм із використанням
STEM - освіта
Форми реалізації
Завдання:
Основне завдання – викликати у дитини стійку цікавість до природничо-математичних наук, дати сукупність практично важливих знань, необхідних для подальшого життя людини у техносфері, глибокого розуміння екології і природи в цілому. Залучення до
Робота з учнями
Робота з педагогами
Робота з батьками
Урочна
Позаурочн
творчі групи
педагогічна рада
проекти
вебінари
STEM- освіта на уроках
курс за вибором
факультатив
бінарні уроки
STEM- дні
STEM-тижні
гурток з робототехніки
участь у проектах
конкурси
батьківські збори
анкетування
Батьківська конференція
Батьківські відвідини
науково-дослідницька
проектно-конструкторська
інформаційна
технологічна
операційно-діяльнісна
рефлексивно-аналітична
когнітивна
STEM-компетентності

Наталія ОСАДЧУК,

директор Кам'янець-Подільського
ліцею № 9 ім. А. М. Трояна,
вчитель української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії,
учитель-методист

ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ЛІЦЕЮ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ БАГАТОГРАННОЇ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація

У статті розкриваються аспекти роботи Кам'янець-Подільського ліцею № 9 ім. А.М. Трояна як унікального закладу, що гармонійно поєднує навчання у загальноосвітній школі та школі-мистецтв у руслі розвитку творчої особистості здобувачів освіти за допомогою формування науково-дослідницьких умінь, розвитку мистецьких талантів та набуття соціально-емоційних навичок функціонування у сучасному світі.

Ключові слова: освітнє середовище, здобувач освіти, учитель, особистість, мистецтво

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним є питання функціонування закладу освіти, який забезпечить надання населенню широкого спектру якісних освітніх послуг залежно від потреб людини, суспільства та ринку праці. У цій парадигмі науковцями відводиться важливе місце вихованню людини інтелектуально розвинутої, з високими моральними якостями. Тому робота нашого закладу орієнтується на розуміння і здобуття «навичок майбутнього» сучасним учнем/ученицею.

За останні роки змінилися погляди батьків на школу та їх вимоги щодо здобуття дітьми освіти. Батьки прагнуть, щоб школа працювала на перспективу: дала глибокі знання, а також виявила здібності їх дітей. Саме у такому ключі вже тривалий час працює наш ліцей № 9 ім. А. М. Трояна. У школі створено привабливий імідж навчального закладу. Ми прагнемо, щоб у дітей було бажання відвідувати школу з радістю і надією. Ми розуміємо, що кожна дитина має задатки і що кожна дитина прагне реалізувати свої здібності. Адже, як говорив відомий психолог Л. Виготський: «Лише те навчання є добрим, яке передує розвиткові дитини, тобто спонукає дитину до життя, пробуджує та приводить у дію низку внутрішніх процесів розвитку».

У Концепції нової школи визначено, що учень школи у найближчому майбутньому має вміти комплексно вирішувати проблеми, вести переговори, критично мислити, бути креативним, розвивати емоційний інтелект і гнучке мислення тощо.

Саме на розв’язання цих завдань спрямована робота нашого закладу по програмі «Робота з обдарованими дітьми», яка включає виявлення та розвиток творчих здібностей дітей.

Усі учителі нашої школи намагаються вести уроки так, щоб учні активно заглиблювались у пошук, розв’язували поставлені проблеми, на основі порівняння й зіставлення обирали оптимальні варіанти. Така організація освітнього процесу виробляє в учнів навички здобувати знання самостійно шляхом особистих міркувань, розвиває творчий потенціал дитини, її нахили та здібності, готує її до подальшого життя.

З метою всебічної підтримки обдарованої молоді створено шкільний осередок МАН, який об’єднує учнів здатних до наукового пошуку, зацікавлених у підвищенні свого інтелектуального та культурного рівня, які бажають поглибити свої знання як з окремих предметів, так і в галузі сучасних наукових знань.

Протягом останніх п'яти років учасники шкільного осередку МАН взяли участь у різноманітних конкурсах-захистах проєктів та посіли призові місця. А минулий навчальний рік відзначився значними здобутками учнів не лише на обласному рівні, але й на Всеукраїнському. Учениця 10-Б класу Бєлова Роксолана (керівник Опалюк Т.І.) та учень 11-Б класу Катеринчук Богдан (керівник Клімчук Ю.А.) гідно представили свої дослідницькі роботи з педагогіки та історії України на заключному етапі конкурсу-захисті МАН та посіли ІІ та ІІІ місце.

Виховна робота з учнями Кам’янець-Подільського ліцею № 9 ім. А.М.Трояна носить системний характер та спрямована на реалізацію «Конвенції про права дитини», Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», НУШ, державної національної програми «Освіта», Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції національного виховання в системі освіти України «Щаслива родина», виховної програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», Програми «Обдаровані діти», Програми «Діти України», програми євроінтеграції України, програми «Правова освіта», Закону України від 18.12.2018 №2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», програми з профілактики правопорушень та злочинності, наркоманії, СНІду та тютюнокуріння, Програми розвитку мережі шкіл сприяння здоров’ю, Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

Педагогічний колектив Кам’янець-Подільського ліцею № 9 ім. А.М.Трояна працює над реалізацією виховних програм «Школа здійснення мрій» та «Виховна система», програми дослідно-експериментальної роботи зі зміцнення фізичного та психічного здоров’я дітей, програми формування навичок здорового способу життя. До роботи залучені науково-методична, інформаційна, психологічна, соціальна та медична служба школи, а також

динамічні творчі групи. Педагогічний та учнівський колективи є учасниками Всеукраїнського руху учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», Всеукраїнських конкурсів «Мій рідний край - моя земля» та «Таланти твої, Україно», втілювали в життя інші соціальні та екологічні проєкти.

Протягом року наші учні беруть активну участь у різноманітних Всеукраїнських та міжнародних конкурсах: Кенгуру, Колосок, Патріот, Левеня, Кришталева сова, Соняшник, Гринвіч, Лелека, Бобер, FLEX та вдосконалюють свої навички використання набутих на уроках знань.

25 квітня 2024 року на базі закладу було проведено обласний семінар Асоціації керівників закладів освіти Хмельницької області на тему: «Компетентність як нова одиниця виміру результатів навчання та освіченості людини», де і було презентовано концепцію, організацію роботи та досягнення педагогічного, учнівського та педагогічного колективів закладу. Частиною заходу був презентаційно-інтерактивний модуль, під час якого гості семінару стали учасниками майстер-класів:

- літературна вітальня “Слухай. Дивись. Мовчи” (зустріч з учителем історії, воїном ЗСУ, поетом Олександром Жиго);
- сучасне освітнє середовище для вивчення історії. Плекаємо патріотичну націю (презентація сучасного кабінету історії учителем Ярославом Нетечею);
- художня майстерка «Світле свято Великодня» (виготовлення прикрас до великоднього кошика з Оленою Олексишиною);
- життєстійкість у боротьбі за майбутнє (релаксаційний тренінг з психологом Тетяною Хамелюк);
- танцювальна активність. Шлях до здоров’я (хореографічні вправи з Анастасією Федоряк та Ганною Рябокляч).
- вернісаж творчості (концертна програма), де гармонійно переплелися виступи учнів та викладачів усіх відділень школи мистецтв.

Учителі-методисти Доценко І.В. та Євчук О.В. постійно працюють у співпраці з різними видавництвами по підготовці практичних посібників для розвитку комунікативної компетентності учнів та розвитку навичок удосконалення освітніх компетентностей з анлійської мови.

Активізації творчого потенціалу педагогічних працівників сприяє участь учителів у підготовці та проведенні міської та обласної виставки педагогічних ідей; участь у семінарах шкільного та міського рівнів.

Розвитку творчих здібностей учнів сприяють проведення у школі предметних тижнів, в ході яких проводяться: виставки творчих робіт учнів, турніри знавців, інтелектуально-розважальні ігри, науково-практичні конференції, комп’ютерні презентації творчих робіт та левова частка у цьому належить ш**колі мистецтв, яка входить у склад ліцею.**

Сьогодні у цей надскладний час, Кам’янець-Подільський ліцей №9 ім. А. М. Трояна розвивається та реформується завдяки зусиллям прекрасного колективу справжніх фахівців своєї справи. У школі мистецтв працює три відділення: музичне, хореографічне, художнє.

На музичному відділенні створено 4 відділи: фортепіанний відділ, відділ духових інструментів, відділ струнно-смичкових інструментів та відділ народних інструментів. Музичне відділення – це колектив однодумців, який складається з творчих індивідуальностей, у кожного педагога свій стиль в роботі, і свій підхід до учня. Діти освоюють гру на музичних інструментах та вчаться органічно співпрацювати, беручи участь у роботі різнопланових колективів: «Народний художній колектив» дитячий оркестр народних інструментів, оркестр духових інструментів та джазовий оркестр. Дитячі та учительські колективи: «Народний аматорський колектив» учительський симфонічний оркестр та учительський інструментальний ансамбль «Домінанта», учительський ансамбль домристів «Астра», зразковий інструментальний ансамбль «Кураж» та ансамбль укулелистів, ансамблі домристів «Алегро» та «Домрія», ансамбль скрипалів «Мюзік» та ансамбль гітаристів є окрасою міських та обласних заходів, свят, концертів та урочистостей.

Для формування естетичної та художньої культури особистості у ліцеї є потужна база для занять хореографією та створено танцювальні колективи, які є неодноразовими переможцями конкурсів та фестивалів різних рангів: зразковий хореографічний ансамбль «Сяйво», зразковий хореографічний ансамбль «Світоч», хореографічні ансамблі «Браво», «Натхнення», «Пролісок».

Для забезпечення максимально ефективного рівня викладання на художньому відділенні обладнано 6 художніх студій з необхідними методичними матеріалами, що надає учням багато можливостей для духовного саморозкриття, творчого самовтілення, розвитку здатності до життєвого самовизначення. Викладачі відділення визначають оптимальну форму діяльності для учнів, використовуючи сучасні методи та прийоми ведення уроку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Наше завдання полягає в тому, щоб дбайливо ростити нові таланти, знаходити здібних, талановитих, обдарованих дітей, починаючи з наймолодшого віку, і створювати умови для розвитку їхнього природного творчого потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про освіту» Закон України (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/law/2231/
2. «Про повну загальну середню освіту» Закон України (16 січня 2020 р) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/law/2232/
2. Методична робота в школі / Упоряд. М. Голубенко. — К.: Шк. світ, 2007.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

Інна ОХОТА,
директор Кам'янець-Подільського ліцею №13
Оксана ДЗІЗІНСЬКА,
заступник директора з виховної роботи
Кам'янець-Подільського ліцею №13
Наталія ЧЕПУРНЯК,
практичний психолог
Кам'янець-Подільського ліцею №13

ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗДАТНОСТІ ОРІЄНТУВАТИСЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Виховна робота закладу спланована та спрямована на досягнення головної мети – розвиток і формування соціально зрілої творчої особистості громадянина України. Виховна робота педагогічного колективу закладу підпорядкована виховній темі та конкретизується системою виховних завдань. Головною метою ліцею є створення виховного простору як ресурсу розвитку особистості в контексті реалізації основних орієнтирів виховання.

Ключові слова: адаптація, виховний процес, методи, заходи виховання, розвиток.

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, її важливість складно переоцінити. Все, що відбувається зараз – виклик для закладу, для вчителів та здобувачів освіти.

У нашому закладі ми виділяємо такі напрямки виховної роботи:

- психологічна та емоційна підтримка здобувачів освіти;
- навчання правил поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо);
- адаптація та підтримка здобувачів освіти – ВПО;
- розвиток критичного мислення та медіаграмотності;
- національно-патріотичне виховання.

Психологічна та емоційна підтримка здобувачів освіти. Зараз школярі найбільше потребують підтримки та розуміння, академічні успіхи та оцінки відходять на другий план. Той факт, що діти, на жаль, поступово вимушено звикають до нових реалій, не означає, що вони можуть обійтися без підтримки дорослих. Вони як ніколи її потребують. Їм потрібна наша впевненість у тому, що все буде добре, наша стійкість та віра в перемогу навіть у важкі часи невизначеності.

Тому у нашому ліцеї ми проводимо години спілкування у вигляді тренінгів, спрямованих на стабілізацію психологічного та емоційного стану дітей, навчаємо дітей прийомам, які допоможуть їм швидко опанувати себе у критичних ситуаціях [3].

Правила поведінки в умовах воєнного стану. Нова реальність диктує нові правила життя. Тому одним з найважливіших завдань – навчити дітей правилам безпеки, які допоможуть зберегти життя. Школярі мають знати:

- які заборони та обмеження діють під час воєнного стану;
- що таке «тривожна валіза», як її зібрати, що туди покласти;
- як діяти під час повітряних тривог (що робити, якщо сигнал застав удома / на вулиці / в магазині тощо);
- як поводитися під час обстрілів;
- що робити у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів;
- як надавати першу домедичну допомогу.

Адаптація та підтримка здобувачів освіти – ВПО. Потрібно подбати про те, аби діти – ВПО почували себе в новому колективі комфортно. Для розв'язання цього питання ми залучаємо шкільного психолога та соціального педагога. Звісно, дуже важливо, аби діти з числа внутрішньо переміщених осіб змогли потоваришувати з однокласниками, хоч як би вони не навчалися – онлайн чи офлайн. Контакт із однолітками в будь-якому випадку чинить позитивний вплив та допомагає оговтатися від стресу.

Розвиток критичного мислення та медіаграмотності. Про те, наскільки важливо критично мислити в будь-якій ситуації та володіти навичками медіаграмотності, говорили завжди. І тепер, в умовах війни, ми можемо як ніколи добре бачити всі наслідки активної роботи ворожої пропаганди. Вона приймає різні форми, інколи найнеочікуваніші, але ми маємо бути готові. І тому, ми намагаємось навчити дітей теж бачити фейки та пропаганду, адже нерідко вона спрямована саме на молоде покоління, на яке легше вплинути.

Наші педагоги проводять тематичні виховні години, в межах яких діти виконують вправи, покликані на розвиток критичного мислення та медіаграмотності – це можуть бути тренінги, школярам такий формат подобається. Також пропонуємо дітям створити тематичні проєкти та проводимо заняття, під час якого діти розглядають популярні фейки, навчаються шукати першоджерела та проводять веріфікацію інформації. Влаштовують диспути, під час яких діти обговорюють спірні новини та наративи тощо.

Національно-патріотичне виховання. В теперішніх умовах вже ні в кого не викликає сумнівів той факт, що зараз ми маємо приділити особливу увагу національно-патріотичному вихованню. Саме тому для нас важливо:

- проводити заходи національно-патріотичної спрямованості;
- займатися волонтерською діяльністю;
- розповідати дітям про українську культуру;
- влаштовувати акції пам'яті;
- проводити години спілкування;
- створювати навчальні проекти, присвячені борцям за незалежність та свободу нашої країни;

В нашому закладі існує система виховної роботи. Становлення української державності, інтерпретація у європейське і світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадянського

суспільства передбачають орієнтацію на людину, яка здатна працювати на процес державотворення, на становлення народу України як політичної нації. Стрижнем цієї системи виховання в Україні є національна та патріотична ідеї, спрямовані на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина та патріота своєї держави. Тому головною метою, над виконанням якої працює колектив ліцею є виховати громадянина як члена правового суспільства, демократичної держави, особи, що відчуває й цінує ідеали України, свободи й рівності, усвідомлює вартість людського життя та гідності, здатна сама визначити пріоритети власного життя, прагне встановлення справедливої, миру в нашій країні, стабільної політичної системи й готова підтримувати її існування.

Виховна робота ліцею організована у відповідності з вимогами "Закону про освіту", державних концепцій національного, громадянського, патріотичного, превентивного та сімейного виховання [1].

В сучасних умовах колектив ліцею підійшов до розуміння того, що лише особистісно-орієнтоване виховання дітей може задовольнити вимоги суспільства. Тому метою виховання є розвиток особистості з високою національною і громадянською свідомістю через систему особистісно-орієнтованої освіти; реалізація концепції збереження фізичного та психічного здоров'я дітей в умовах здійснення навчально-виховного процесу; формування в дітей розуміння особистої ролі в розвитку суспільства через систему учнівського самоврядування. Для досягнення поставленої мети ми спираємось на загальнолюдські цінності, такі як людина, сім'я, Батьківщина, праця, земля, творчість. Кінцевим результатом виховання є формування цілісної особистості, яка має активну творчу й соціальну позицію, високі моральні якості, які постійно вдосконалює, уміє керувати своїм здоров'ям, прагне до знань і має певний достатній життєвий досвід, тобто готова до суспільного життя [5].

У виховній роботі використовуємо різноманітні прийоми, методи, заходи виховання, такі, як: довіра, прохання, нагорода,

У змісті виховної роботи наші педагоги: виховують здобувачів освіти на засадах гуманістичної загальнолюдської моралі; формують національну самосвідомість; опора на принцип гуманізму в спілкуванні дитина-дитина, дитина-вчитель, дитина-батьки; застосовують діагностики ефективності виховного процесу; орієнтуються на індивідуальні програми розвитку особистості здобувача освіти; захист прав і свобод дитини; включення в соціально-культурну творчість; розвиток високого рівня мовної культури.

Для досягнення результату будуємо виховну роботу за такими напрямками: напрям «ціннісне ставлення до себе». Соціальна адаптація здобувачів освіти, розуміння ними своїх прав та свідомого виконання обов’язків в значній мірі залежить від правильно організованого виховного процесу в закладі.

Критерієм впливу закладу на соціальну поведінку школярів є свідоме виконання дітьми основних нормативних документів закладу: Статуту, правил внутрішнього розпорядку, в яких визначені основні права та обов’язки

здобувачів освіти, вивчення норм поведінки в колективі, суспільстві. На основі цих документів розроблені «Правила для здобувачів освіти».

Робота по ознайомленню здобувачів освіти з «Правилами для учнів» та контроль за виконанням ними «Правил» здійснюється педагогами.

З метою попередження серед дітей таких негативних явищ, як: паління та вживання напоїв, що містять алкоголь, нагальною проблемою стало превентивне виховання школярів, яке є одним з пріоритетних напрямків у виховній роботі ліцею. Над цими питаннями працюють: шкільний парламент, практичний психолог, вчителі «Основ здоров'я».

Напрям «ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей». Виховання здійснюється комплексно через навчальний процес, позакласну роботу, а також роботу органів учнівського самоврядування і носить послідовний характер, тобто починається з початкової школи, продовжується в середній, і вже в старшій школі ми намагаємося досягти усвідомлення кожним школярем своєї громадянськості, приналежності до суспільного життя в Україні, сімейних цінностей. Традиційно громадянське, національне виховання здійснюється на уроках історії, правознавства, української мови та літератури, географії.

Важливе місце займає позакласна робота. Громадянські якості формуються в процесі безпосередньої участі дітей у виховних заходах, які носять різноманітний характер: це бесіди, диспути, зустрічі, години спілкування, участь у пошуково-дослідницькій роботі, екскурсії та інше.

Напрям «ціннісне ставлення до суспільства і держави». Формування правової культури передбачає прищеплення здобувачам освіти поваги до прав і свобод людини і забезпечення знання і виконання ними Законів України.

Патріотизм школярів в минулому навчальному році формувався шляхом зустрічей з учасниками, допомозі членам сімей учасників антитерористичної організації, участю у волонтерському русі по збиранню харчів, теплих речей та коштів для воїнів.

Напрям «ціннісне ставлення до природи». Екологічне виховання покликане забезпечити молоде покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства. А тому стали традиційними: виставка малюнків «Збережи природу», «Екологічний стан нашого міста»; години спілкування «Вплив екології на організм людини», але більш дієвою є організація практичної роботи екологічної спрямованості: догляд за зеленими насадженнями школи, озеленення класних кімнат та інше.

Напрям «ціннісне ставлення до праці». Важливою ділянкою роботи ми вважаємо економічне і трудове виховання, спрямоване на формування творчої працелюбної особистості. А тому плануємо години спілкування «Професії моїх батьків», «Я обираю професію», проведення тестування для виявлення професійних нахилів, зустрічі із представниками служби зайнятості тощо [2].

Професійна підготовка здобувачів освіти починається у шкільні роки. Завдання ліцею – підготувати дітей до свідомого вибору професії. Профорієнтаційна робота у ліцеї здійснюється під час навчально-виховного процесу і в позаурочний час. Школярі розширюють знання про професії на

уроках та на позакласних виховних заходах. Є профорієнтаційний куточок, який містить цікаві інформаційні матеріали.

Напрям «ціннісне ставлення до культури і мистецтва». Виховання передбачає формування основ естетичної культури, норм і принципів етикету, естетичних смаків, переконань та ідеалів. Цьому сприяють традиційні свята у ліцеї.

Напрям «ціннісне ставлення до здоров'я». Найважливішим напрямком виховної роботи на сьогодні є формування здорового способу життя, фізичних здібностей особистості, збереження життя та здоров'я здобувачів освіти. Класні керівники щотижня проводять бесіди з безпеки життєдіяльності школярів у різноманітних випадках. Сприяють оздоровленню здобувачів освіти спортивні змагання, робота спортивних секцій, проведення уроків фізкультури та днів здоров'я.

На початку навчального року, напередодні канікул та святкових днів проводяться інструктажі з безпеки життєдіяльності серед дітей, відпрацьована програма вступного інструктажу. Регулярно відбуваються цільові інструктажі з дітьми перед екскурсіями, походами, спортивними змаганнями. Проводяться додаткові бесіди з питань електробезпеки, дотримання вимог пожежної та технічної безпеки, цивільного захисту, правил поведінки на водоймищах, порядку дій населення при виявленні вибухонебезпечних предметів, пожежі, надання допомоги потопаючому, поводження з незнайомими людьми та невідомими предметами, безпека під час грози та інші були проведені перед початком літніх канікул.

Головною метою ліцею є створення виховного простору як ресурсу розвитку особистості в контексті реалізації основних орієнтирів виховання [4].

Виховна робота педагогічного колективу закладу підпорядкована виховній темі та конкретизується системою виховних завдань, до яких належать: здійснення повсякденної психологічної допомоги та емоційної підтримки учасників освітнього процесу; розвиток критичного мислення, вміння розрізняти маніпуляції, усвідомлювати їхні наслідки, ефективно протистояти їм; формування ціннісного ставлення і судження у школярів, вміння вибудовувати доброзичливі і толерантні стосунки із учасниками освітнього процесу; проведення освітньої роботи із батьками та законними представниками дітей з питань профілактики насильства, булінгу, формування ненасильницької моделі поведінки та вирішення конфліктів мирним шляхом; формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав людини; підвищення загального рівня правової свідомості дітей та молоді, рівня обізнаності з проблем порушення прав людини, навчання моделям безпечної поведінки, виховання поваги до прав та основних свобод людини, толерантного ставлення до потерпілих від насильства; об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільнот на засадах взаєморозуміння, співробітництва щодо захисту прав та свобод, оволодіння дітьми універсальними цінностями та моделями поведінки, які складають основу

світової культури; формування становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності; розвиток співробітництва із громадськими та міжнародними організаціями і фондами; налагодження освітньої роботи із батьками та законними представниками дітей з питань профілактики торгівлі людьми; запобігання вживанню здобувачами освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів та тютюнових виробів; формування в дітей, учнівської молоді життєвих навичок, уміння протистояти ризикам і загрозам, пов'язаним з наркотиками; здійснення комплексу профілактичних заходів, спрямованих на підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків, формування у них свідомого відповідального ставлення до виконання обов'язків, пов'язаних з утриманням, вихованням та освітою дітей; формування правової культури учнів, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють учиненню дітьми злочинів, подолання девіантної поведінки; формування пріоритетів та стратегічних напрямків у роботі з дітьми та учнівською молоддю, підтримання соціально-активних програм, ініціатив та проєктів органів учнівського самоврядування; здібностей та компетентностей відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб; формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок; утвердження в свідомості і почуттях особистості національно-патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, мови тощо; виховання особистості, здатної до самореалізації.

Виховна робота закладу спланована та спрямована на досягнення головної мети – розвиток і формування соціально зрілої творчої особистості громадянина України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах: матеріали наук.-практ. конф. / ред. рада: І. Д. Бех, О. Л. Кононко, О. М. Докукіна та ін. – Київ, 1999. – 127 с.
2. Кравченко Т.В. Готовність учителя до співробітництва з батьками учнів// Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особливості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді). – Збірник наукових праць. – Київ. ВіРА інсайт, 2001. – Кн. ІІ. – С. 40-43.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
4. Ольхіна Н., Руденко. Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних умовах [Електронний ресурс].
5. Чупрій Л. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи [Електронний ресурс].

Майя ПОГОСЯН,

майстер виробничого навчання
Комунальний заклад
«Дніпровський професійний залізничний ліцей»
Дніпровської міської ради

ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ, СПРЯМОВАНОЇ НА РОЗВИТОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДНІПРОВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ЛІЦЕЮ ЗДАТНОСТІ ОРІЄНТУВАТИСЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація освітнього процесу в нашому закладі професійної освіти в умовах воєнного стану потребує іншого змісту та підходів до проведення виховної роботи.

З метою забезпечення безпекової складової здоров’я особистості, забезпечення її фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя, здобувачі освіти залучаються до виховного процесу дистанційно, а заходи адаптуються для виконання за допомогою інтерактивних засобів спілкування.

У сучасних умовах, коли навчання відбувається в різних форматах, таких як змішане навчання, важливо активно використовувати методи та форми навчання, які сприяють активній участі здобувачів освіти і розвитку їхніх навичок самостійності. Проєктна діяльність в цьому контексті виявляється однією з найефективніших форм самостійної роботи учнів.

Використання методу проектів сприяє розвитку соціально активного, освіченого громадянина України, формує життєві компетентності здобувачів освіти за допомогою рефлексії їхніх дій, оскільки саме вони допомагають здобувача освітим проявити вміння і здібності у дорослому житті при спробі почати власну справу, орієнтуватися в сучасному суспільстві, приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях, аналізувати й контролювати власну діяльність, розв'язувати проблеми, працювати в команді, брати участь як у малому бізнесі, так і в суспільних проектах.

Проектна діяльність дозволяє комбінувати і поєднувати формальні знання з практичним досвідом, бо розрахована на гнучку організацію процесу навчання здобувачів освіти. Впровадження у виховну діяльність компетентнісного підходу через використання методу проектів дозволило підвищити якість виконання творчих проектів.

Використання сучасних інформаційних технологій при проведенні виховних заходів, як на мене, не тільки підсилює, а й підсилює їх освітній ефект, адже дає можливість під час участі в ньому змістовно спілкуватися, сприяє розвитку у здобувачів освіти інформаційної, комунікативної культури, предметних компетентностей, пізнавальної активності, творчості, формує культуру мережевого спілкування, знайомить з новим.

Оскільки підлітки проявляють зацікавленість до нового, то неординарність завдань сприяє переключенню уваги, змінює хід думок, й вони

починають мислити не тільки логічно, а й абстрактно, творчо, що, в свою чергу, сприяє розвитку вищих форм мислення. Застосування такого методу дає можливість дітям більше спілкуватися, висловлювати власну думку, в них розвивається уміння не тільки працювати самостійно, а й у команді.

У процесі своєї педагогічної діяльності намагаюся привернути увагу здобувачів освіти таким чином, щоб викликати жвавий інтерес до окресленої проблеми, застосувати такі форми і методи роботи, які б зацікавили ліцеїстів. Було проведено багато заходів, але особливо запам’ятався проект «Династія Залізничників».

В Україні щороку в листопаді відзначають своє професійне свято працівники однієї з найбільш необхідних і цікавих професій – залізничники. Традиція святкувати День залізничника в нашій країні пов'язана з подією, яка відбулася ще в XIX столітті.

Нині державне акціонерне товариство залізничного транспорту "Укрзалізниця" об'єднує 6 регіональних залізниць, відомчі організації та підприємства. Загалом у цій сфері працюють близько 300 тисяч людей, Укрзалізниця є одним з найбільших роботодавців країни. За обсягами вантажних перевезень залізниця України займає четверте місце на Євразійському континенті, та є однією з найдовших в Європі - 30 тисяч кілометрів.

З перших днів повномасштабної російської агресії українська залізниця стала дорогою життя для багатьох наших громадян. За 2022 рік потяги “Укрзалізниці” евакуювали більше чотирьох мільйонів людей, з яких один мільйон дітей. Медичними потягами було евакуйовано 2,5 тисячі поранених.

Через заборону на авіасполучення саме залізниця стала дипломатичним містком між Україною та іншими країнами світу. Більше 200 іноземних делегацій скористалися послугами “Укрзалізниці”. Її потягами до Києва їхали президент США та Франції Джо Байден і Еммануель Макрон, канцлер Німеччини Олаф Шольц, колишній та нинішній прем’єри Великої Британії Борис Джонсон і Ріші Сунак, голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, голова Євроради Шарль Мішель і багато інших політиків.

На залізниці завжди цінувалися трудові династії. Ми провели дослідження, знайшовши багато їх серед нас. Здобувачі освіти ознайомили з досягненнями свої рідних та ще раз мали змогу пишатися свою спорідненістю з такою важливою галуззю економіки.

Аналізуючи власну професійну діяльність, роблю висновок, що використання квесту в навчально-виховного процесі приносить позитивні результати. Розвиток логічного мислення, пам’яті, уваги, уяви, постережливості підвищує загальний рівень розвиненості ліцеїста. Впевнена, що той вчитель, який спробує створити та провести хоча б одну інтерактивну форму роботи з учнями, одразу побачить у своїх вихованцях позитивні зміни.

А якщо вчитель творчо підходить до організації роботи за методом проєктів під час змішаного навчання, запропонує як універсальні, так і

ситуативні проєкти, чітко складе інструкції для кожної групи з урахуванням вікових можливостей, знайде потрібні слова, щоб їх підбадьорити , – то результатом стане ще кращим .

Оксана РИНДА,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
Городоцької початкової школи
Городоцької міської ради
Хмельницької області

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї – ГОЛОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Анотація. У статті теоретично обґрунтувано проблему партнерської взаємодії школи та сім'ї як важливої умови формування особистості школяра. Визначено, що Нова українська школа – це відкрита виховна система, яка працює на засадах педагогіки партнерства. З'ясовано, що ефективність сімейного виховання, залежить від педагогічної культури батьків, від уміння зосередити увагу на особистісному розвитку дитини та визначенні виховних пріоритетів. Обґрунтовано, що процес виховання підростаючого покоління – це цілеспрямований процес, який зорієнтований на виховну взаємодію та спільні зусилля школи та сім'ї. Зроблено висновок, що ефективність усієї виховної системи освітнього закладу забезпечується насамперед завдяки співпраці учителів із батьками учнів.

Ключові слова: партнерська взаємодія; співпраця школи та сім'ї; педагогічна культура батьків; виховний процес; напрями взаємодії школи та сім'ї; завдання учителя у роботі з батьками.

Сім'я та школа – це два найважливіших інститути формування особистості, які об'єднані спільними цілями та є рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Батьки та педагоги забезпечують найважливіший комплекс умов виховного середовища, який визначає хід розвитку, соціалізації та виховання дитини. В колі рідних відбувається пізнання навколишнього світу у всіх його багатогранних проявах, виставляються пріоритети, зароджуються особистісні якості, особливості характеру, темпераменту, формуються світогляд та естетичні смаки. Педагоги, в свою чергу, сприяють соціалізації дитини, її громадському становленню, забезпечують розвиток здібностей і талантів. Результат виховання і розвитку безпосередньо залежить від конструктивності партнерської взаємодії між навчальним закладом і батьками учня.

Партнерська взаємодія – це узгоджена діяльність учасників освітнього процесу, спрямована на досягнення спільних цілей, результатів і вирішення важливих завдань. Надзвичайно важливо, щоб партнерські взаємини учасників освітнього процесу базувалися на засадах рівності, взаєморозуміння, поваги.

Виховання підростаючого покоління – одна із найважливіших проблем, від розв'язання якої залежить майбутнє нашого суспільства. Виховний

пріоритет на сьогодні – сформувати уявлення про світ і суспільство, спираючись на загальнолюдські та духовні цінності. Виховний процес в сучасних умовах спрямований на формування патріотизму, екологічної культури, толерантності, відповідальності за власні дії, виховання поваги до гідності, прав і свобод людини, шанобливого ставлення до сім'ї [4, с.5].

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначається, що в основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності та єдності поколінь. У сім'ї батьки мають створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості дитини, забезпечити почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне зацікавлене ставлення до навколишнього світу. Процес взаємодії із сім'єю є активним та успішним за умови, що вчителі продовжують родинне виховання, налагоджують тісний взаємозв'язок між школою і родиною. Їхня співпраця має бути спрямована на дитину, її навчання, виховання, розвиток, становлення. Важливо створити доброзичливу атмосферу, з опорою на народні й сучасні педагогічні надбання, національну і світову культуру, загальнолюдські та національні цінності [3].

Головними завданнями спільної діяльності навчального закладу і сім'ї з питань вирішення проблем навчання, виховання і розвитку дітей можна виділити наступні:

- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності;
- залучення батьків до організації освітнього процесу;
- підвищення педагогічної компетентності батьків шляхом науково-методичного та інформаційного супроводу з проблем формування здорового способу життя, профілактики асоціальної поведінки та поширення шкідливих звичок, організації змістовного сімейного дозвілля;
- встановлення партнерських відносин із батьками учнів;
- підвищення відповідальності батьків за виховання дітей;
- створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків;
- презентації успішного досвіду сімейного виховання;
- проведення діагностичних і маркетингових досліджень з метою визначення освітніх запитів батьків і учнів;
- надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [13, с.20-21].

Сьогодні в освітньому процесі потрібно активно використовувати потенціал сім'ї, батьки учнів повинні бути не тільки поінформовані про хід освітнього процесу, але й бути його активним учасником.

Основними шляхами успішної співпраці школи та батьків є:

1. Постійне, чітке, двостороннє спілкування (формальне й неформальне, спілкування з батьками чи з групою батьків).

2. Різні способи залучення батьків до освітнього процесу [6, с. 105].

Найефективнішою формою залучення батьків до побудови соціального партнерства із школою є технологія проєктування моделі партнерської взаємодії.

Відповідно до даної моделі, співпраця школи та сім'ї має розпочинатися з вивчення мікроклімату в сім'ї, характеру взаємин між батьками та дітьми, виховного потенціалу сім'ї, готовності батьків до взаємодії з педагогами. Після аналізу ситуації слід визначити головні завдання та розробити стратегію виховного впливу. Відповідно до стратегічних завдань педагоги мають організувати і провести консультації, тренінги для батьків, дні відкритих дверей. Доцільно використовувати різні формати публічних звітів про досягнення учнів із залученням батьків. Батьки, в свою чергу, беруть участь у створенні портфоліо творчих досягнень дитини, сприяють реалізації спільних проєктів, в яких можуть бути використані родинні перекази, історії, реліквії, досвід старшого покоління родини. Результативність спільної діяльності школи та сім'ї потребує систематичного обговорення на засіданнях педагогічної, батьківської рад з метою визначення недоліків та оптимізації партнерської взаємодії [5, с. 17].

Спільна робота школи і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки:

- доброзичливість і позитивне ставлення;
- повага до особистості;
- взаємодія, діалог;
- розподілене лідерство;
- принципи соціального партнерства [5, с.7].

Зазначені принципи є орієнтирами у роботі з батьками і спрямовують її на розвиток батьківської компетентності.

Обов'язковою умовою набуття дитиною позитивного ціннісного індивідуального досвіду є особистий приклад діяльності дорослих (батьків, родичів, учителів). Необхідно враховувати, що особливістю дітей молодшого шкільного віку є те, що вони не сприймають логічних доказів, а мислять образами, що супроповоджується переживаннями. Тільки те, що «знаходить емоційний відгук, емоційне сприйняття, складається в систему потреб, стає мотивами як окремих учинків, так і поведінки загалом» [7, с. 61].

При цьому слід пам'ятати, що дитина сприймає навколишній світ цілісно, і тому в процесі формування і розвитку особистості дитини надзвичайно важлива єдність сім'ї та школи, щоб не допустити «роздвоєння» дитячої свідомості та поведінки. Для молодших школярів надзвичайно важливо відчувати порозуміння батьків між собою, а також їх повагу до вчителя [2, с. 89].

Аналізуючи взаємозалежність чинників виховного процесу, О.Сухомлинська наголошує: «…педагогічний процес, його філософія і логіка повинні являти собою єдине ціле: неможливо розірвати, відокремити процес навчання від процесу виховання і для кожного з них вибудувати свою стратегію розвитку» [10, с. 26].

В. Оржеховська, В. Кириченко, Г. Ковганич переконані у тому, що виховання дітей – це нероздільний процес з єдиною метою, який зорієнтований не лише на спільні зусилля навчального закладу і сім'ї у вихованні школярів, а й на їх виховну співпрацю у цьому процесі. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі стосунків батьків і педагогів. Стосунки співпраці передбачають рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу [9, с. 16].

Проте, іноді в шкільному та сімейному вихованні немає злагодженості. Це ускладнює процес формування свідомості та поведінки дітей. Порушення співпраці негативно позначається на функціонуванні складових «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – вчителі, гальмує належний розвиток і формування зростаючої особистості [1, с.16].

Результативність сімейного виховання, залежить від рівня педагогічної культури батьків, яка є визначальною у формуванні ціннісних якостей особистості та характеризує зміст взаємин між дитиною та батьками. Педагогічна культура забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовдосконалення особистості шляхом засвоєння нагромадженого людством досвіду виховання підростаючого покоління і є складовою загальної культури людини. Для виховання усебічно та гармонійно розвиненої особистості дитини батькам необхідно володіти комплексом знань про анатомо-фізіологічні особливості дитини, її потреби, інтереси; створювати психологічно комфортну атмосферу в сім'ї. Для реалізації цих завдань, батькам необхідно взаємодіяти зі школою.

Проблемами батьківської педагогіки активно займався В.Сухомлинський. Він був переконаний у тому, що ефективності у вихованні молодших школярів можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи та громадськості. Педагог стверджував: «Із сім'ї протоптується стежка до школи, а вже тоді на життєву дорогу ведуть дітей два розуми, два досвіди, здобуті у сім'ї та школі» [12, с. 6].

І.Бех зазначає, що «ефективність сімейного виховання навіть за наявності позитивних умов залежить від психолого-педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на тих сторонах особистісного розвитку дитини, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями» [1, с. 8].

Т.Цуркан вважає, що теоретичне осмислення і методичне вирішення проблеми формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи безумовно сприятиме входженню дитини в суспільство, конструктивній спрямованості процесу накопичення нею соціального досвіду [13, с. 58].

Єдність сім'ї та школи має бути спрямована на дитину, її навчання, виховання, розвиток і становлення, а також на урізноманітнення форм і напрямків співпраці. Партнерські відносини між вчителями та батьками повинні бути міцними та різнобічними, ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві, особливо для молодших школярів. Адже саме в цей

період активно формується не тільки інтелектуальна основа особистості, але й її моральні якості. Школа і сім'я, батьки і вчителі, батьківський комітет і адміністрація школи мають бути єдиним живим організмом, об'єднаним спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю. Лише спільно, узгоджуючи виховні впливи, сім'я та школа можуть створити оптимальне середовище повноцінного розвитку особистості школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання. К. : Либідь, 2003. 280 с.
2. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини / О. І. Дворук; Відп. ред. Г. В. Луценко // Педагогіка та конкретні методики. – Черкаси: «Родзинка», 2006. – С. 109.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1996 року № 576)
4. Іова В.Ю., Красномовець Л.В. : Орієнтири морально-духовного виховання особистості. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори», 2009. – 272 с.
5. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учні початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О.В. Банах, А.В. Вознюк, Г.А. Коломоєць, Л.Г. Курик. О.М. Мельник. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.
6. Нова українська школа : порадник для вчителя / за заг. ред. Н.М.Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с
7. Олійник В. Ф. Емоційно-вольовий розвиток першокласників / В. Ф. Олійник, С. Д. Максименко // Практична психологія і соціальна робота. 2001. № 4. С. 61–65.
8. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.
9. Оржеховська В.М., Кириченко В.І., Ковганич Г.Г.: Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі: Навчальний практико зорієнтований навчальний посібник. Х.: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
10. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., доповн., переробл. К.: Богданова А.М., 2009. 226 с.
11. Сухомлинська О.В.. Сучасні цінності у вихованні : проблеми, перспективи // Шлях освіти. 1996. №1. с.26
12. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ, 1978. 263 с.

13. Цуркан Л. Форми роботи з батьками / Людвіга Цуркан // Директор школи, 2010. №5. – С.56-59.

Інна СКАЧКОВА.
вчитель початкових класів
Славутської гімназії № 5

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ НУШ

Анотація. У статті розкрито роботу вчителя початкових класів, щодо патріотичного виховання молодших школярів, формування громадянина України. Всебічний розвиток та соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення та навчання впродовж життя. Готовність до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської активності.
Ключові слова. Особистість, Батьківщина, патріот, самореалізація, громадянин, громадянка, життєвий вибір.

Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися,
але будь-хто з нас без Батьківщини - ніщо
(за В. О. Сухомлинським)

Видатний український педагог Василь Сухомлинський акцентував увагу на значенні патріотичного виховання школярів. Він вважав, що освіта повинна сприяти формуванню людини, яка поважає свою країну, має глибокий зв'язок зі своєю історією та культурою. Підкреслював, що виховання патріотизму важливо починати з дитинства, розвиваючи любов до рідної землі, повагу до традицій та національних цінностей. Він прагнув убачати в шкільній освітні не лише навчання, але й формування патріотичної свідомості та ставлення до рідної країни. На сьогодні проблема патріотичного виховання одна з найголовніших. Виховання дітей у сучасному українському суспільстві в умовах економічного та політичного реформування, коли суттєво змінилось соціокультурне життя, принципи функціонування освітніх установ, засобів масової інформації обумовили проблеми виховання громадян України, починаючи з шкільного віку. Виховання виступає як цілеспрямований процес і здійснюється певними методами й набуває різних форм.

Я, як вчитель початкових класів у своїй роботі з учнями використовую різні методи та форми виховання. Які відіграють дуже важливу роль у розвитку особистості. Головними поняттями парадигми національно-патріотичного виховання є:

- милосердя;
- доброта;
- чесність;
- порядність;

- спрямування кожного учня на самовиховання та самореалізацію;
- широке залучення кожного вихованця до матеріальної та духовної культури нації.

Формування національно-свідомої, патріотично вихованої особистості в умовах воєнного стану набуває особливого значення, оскільки воно спрямоване на утримання та збереження національної ідентичності в умовах випробувань. У таких обставинах патріотизм стає ключовим чинником об'єднання людей та формування солідарності. Важливість патріотичного виховання в жорстоких реаліях воєнного стану полягає в наданні підтримки та підтвердженні цінностей кожного громадянина для держави. Тому я вважаю, що патріотичне виховання покоління стає частиною місії збереження національного духу, об'єднуючи суспільство навколо спільних цінностей та ідеалів, для подальшого розвитку країни.

Переконана, що національно-патріотичне виховання виховує в дітях любов до своєї країни, підтримку українських традицій та цінностей. Стимулює інтерес до власної історії, культури, мови через різноманітні конкурси, завдання та заходи, що спрямовані на вивчення та підтримку українських символів, героїв, історій та традицій. Сприяє формуванню позитивного ставлення до своєї держави. Мотивую учнів брати активну участь у житті країни та розвивати свої здібності для її покращення.

Саме тому, починаючи з першого класу, учні приймають участь у рамках Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Головним завданням якого є: творчий пошук спрямований на підтримку національних традицій; відродження української культури, звичаїв народу, утвердження патріотизму і національної гордості; виховання в майбутніх громадянах України кращих моральних якостей людини, почуття обов'язку й поняття честі, активної життєвої позиції. Формування морально й духовно розвиненої, життєво компетентної, відповідальної особистості, здатної до самореалізації в сучасному житті та спроможної змінювати на краще себе та навколишній світ.

В основу своєї роботи із учнями Нової Української Школи покладаю ідею виховання патріота України, готового виявляти національну гідність, виконувати громадські обов'язки, сприяти миру й злагоді в суспільстві, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянина, носія української національної культури. Патріотичне виховання полягає у формуванні особистості з глибоким відчуттям своїх коренів, роду, родини, народу. Таким чином, роботу будую на основі національної історії та культури. Враховуючи вікові особливості дітей, спрямовую роботу так, щоб школярі приймали культурні цінності за принципом «від близького до далекого» та виховувались на кращих традиціях сім'ї, свого роду, краю, регіону, країни.

Залучаючи школярів до різноманітної діяльності, пов'язаної з відродженням святкування подій народного календаря, наповнюю дану роботу гуманістичним змістом. Проведенню свят завжди передує відповідна пізнавальна діяльність учнів. Вони дізнаються про історію виникнення свят і традицій, про їхню

гуманну суть, про моральний характер обрядів і звичаїв: на уроках і в позаурочний час; створювати умови для формування самосвідомості учнів, відповідальності за власні вчинки; виховувати патріота й гідного громадянина своєї держави, особистість, яка має власну думку і позицію; формувати естетичні смаки та почуття краси. Мета виховання – це відновлення споконвічної шляхетності українського народу, його національної гідності та самосвідомості, високої моральності та працелюбності.

Україна сьогодні переживає непрості часи. Під час воєнного стану патріотичне виховання набуває особливого значення. Зокрема, опиняючись в складних умовах конфлікту, зазнаючи впливу не лише бойових дій, але необхідності розуміти важливість своєї країни, національної самовідданості і патріотизму, процес виховання базується на історичних фактах, національних традиціях, важливості об'єднання та взаємодопомоги. Важливе місце в роботі посідає залучення дітей до виховних проєктів. В рамках національно-патріотичної гри Сокіл («Джура») учні працювали над проєктом «З Україною в серці». Мета проєкту: формувати активну громадську позицію, патріотизм; виховати повагу до народних символів, до героїчних сторінок минулого, шанобливе ставлення до борців за свободу українського народу, віру в щасливе майбутнє України, любов до Батьківщини, почуття гордості за неї; розбудова національної свідомості та духовності серед учнів; залучення дітей до читання художніх творів про Україну.

З метою виховання підростаючого покоління в глибокій повазі та любові до Батьківщини, людській гідності, формуванні національної свідомості школярів, вихованні у них почуття патріотизму та з нагоди відзначення Дня Соборності України проведено урок «Українська мрія – єдність свобода і незалежність» . Єдність і свобода робить нас гідними нащадками наших батьків! Будемо з трепетом зберігати цей безцінний скарб!

З нагоди відзначення Дня Єднання, на уроці Я досліджую світ, учні активно та пізнавально виконували різні завдання при проходженні квесту «Ми діти твої, Україно!». Брали участь у піднятті державного прапора України та вшанували пам'ять героя України Вадима Суського. У підсумку школярі зазначили, що такі заходи спонукають відчути гордість за свою державу, незабутні почуття єдності, гордості за досягнення країни, повагу до її захисників.

Підтримуючи тренд «Розмовляй українською», учні з цікавістю записували відеопоезії напам'ять про рідну мову та знаходили відповіді на актуальні питання сьогодення, які увиразнюють силу духу українців. Школярі - активні учасники Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика.

Розмовляючи українською мовою, ми сприяємо збереженню та розвитку української культури, літератури та історії. Мова є ключовим елементом національної свідомості. Я, як вчитель даю зрозуміти, що розмовляючи українською, ми підтримуємо свою національну ідентичність та сприяємо єднанню нації.

Щороку до дня народження видатного поета та художника Тараса Шевченка, проходить виховна година «Шевченківські дні». Ознайомившись з біографією

та творчістю поета, читали його вірші та розповіді. Змогли поспостерігати, як поет захищав права простих селян, як оспівував у своїх віршах козацьку славу. Поет став пророком, гордістю нації, найвідомішим борцем за свободу українського народу. Його творчість надихає на нову битву за незалежність України. Учні дійшли спільної думки, що Україна прагне миру як на території своєї держави, так і в усьому світі. Але цей мир зі зброєю в руках відстоюють наші захисники, віддають своє життя за незалежну демократичну державу.

Як вчитель нової української школи розумію, що сучасне виховання має стати засобом відродження національної культури, зупинення національної деградації, стимулом пробудження високих моральних цінностей, запорукою громадського миру та злагоди в суспільстві. На уроці літературного читання, учні знайомляться з українськими традиціями та обрядами. В рамках прєкту «Віночок українських традицій» школярі ознайомилися зі звичаями та обрядами українського народу; розвитком в учнів творчих здібностей, позитивних рис характеру; виховання поваги до народних традицій і звичаїв рідного краю. У рамках виховних годин провели урок-дискусію «Традиції та звичаї українського народу – минуле і сучасне», ознайомилися з традиціями та звичаями українців, Дізнались, що традиційний національний костюм відображає художній талант українських жінок, які створюють гарний одяг для всієї родини.

У третій четвер травня всі справжні українці відзначають День вишиванки. І ми не виняток! Охоче щороку долучаємось до акції «А над світом українська вишивка цвіте». Учні демонструючи свої вишиванки, дізнавались про те, що закодовано в їх орнаментах. У ході уроку – диспуту «День вишиванки: цікаві традиції, факти та значення для українського народу» дізнаємось, що в Україні існує близько двохсот різних технік вишивання та більше сотні вишивальних швів. Кожна область має не лише власну техніку вишивки, а й тематику орнаменту, традиційні кольори та деталі.

Доброта робить світ кращим місцем для життя, а ми всі хочемо жити в кращому світі. Щороку, продовжуючи добрі справи, беремо участь в акції «Наші пухнасті друзі», дізнавалися про тварин, про загрози, з якими стикаються пухнастики кожного дня, особливо узимку. Рішення прийняли одностайно: закупили корм та передали волонтерам. Зима – найважча пора для птахів. У зимовий час птахи гинуть не стільки від холоду, а від того, що не вистачає їжі. Особливо важко птахам в ті часи, коли ожеледиця і сильні снігопади, земля, гілки дерев покриті льодом і снігом. Щороку долучаємось до акції «Допоможи птахам узимку», а саме: оновлюємо годівнички, протягом усієї зими підгодовуємо птахів.

Також не забуваємо про наших військових які боронять Україну, розуміючи, що своєю підтримкою, ми наближаємо ПЕРЕМОГУ. У рамках проєкту «Добрі справи» долучаємось до благодійних зборів на допомогу військовим. Розуміючи, що не існує Східної України та Західної, існує лише єдина Україна. Також постійно є учасниками акції «Листівка для солдата». Під час створення листівки пишемо теплі слова побажання нашим захисникам. Оздоблюємо

яскравими стрічками та намистинами листи, щоб підтримати та мотивувати героїв у віру, що перемога вже близько.

Сьогодні в Україні дуже складна ситуація. Історія держави – немов людська доля, яка має й часи щастя, і часи смутку. В історії кожного народу є завершення й героїчні сторінки, які становлять підґрунтя національної гордості. Це є свідченням того, що представники кожного народу або кожної нації мають чим пишатися. Так і Україна – це земля смутку та краси… Історія нашого народу має героїчні й трагічні, щасливі й нещасливі сторінки. Напевно, мало хто міг уявити, що житимемо в часи, коли буде війна. Це слово так непрохано увірвалося в наше життя, воно лунає з вуст як найменшого українця, так і дорослого громадянина. Перед вчителем початкової школи постає непросте завдання, водночас складне і відповідальне – виховати відданих, дисциплінованих, самовідданих громадян, готових взяти на себе відповідальність за благополуччя своєї країни. На даний час я підтримую зв'язок однодумцями, помічниками – це наші батьки, учні та представники громадських організацій. Вони з радістю долучаються до формування сучасних українських патріотів, знавців історичної спадщини, гідних представників нації, тих, хто з гордістю промовляє: «Слава Україні!». Добрі справи, які здійснюють наші школярі, демонструють їхній патріотизм, милосердя, уміння розуміти проблеми оточуючих та бажання безкорисливо допомагати своїм співвітчизникам заради миру і спокою в Україні заради єдності Батьківщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ми - Українці. Видавництво «Ранок» Нова українська школа, 2021 рік., 96 с.
2. Патріотичне виховання М.Л.Кривоніс, в-во «Ранок»,192 ст.

Алла СКЕМСЬКА,

вчитель початкових класів,
Слобідко-Красилівська початкова школа
Красилівської міської ради Хмельницької області

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗЗСО.

Анотація. У даній статті висвітлюється питання актуальності ідеї національно-патріотичного виховання для сьогодення. Пріоритетним напрямком виховання дітей та молоді в національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного та духовного виховання юного покоління зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації. Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Ключові слова: національно – патріотичне виховання, патріот, національна ідея, патріотична свідомість, мир.

В умовах, коли Україна, з одного боку, перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, а з іншого – знаходиться у стані загрози її національної безпеки, національно – патріотичному вихованню належить пріоритетна роль.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема патріотичного виховання є надзвичайно актуальною, оскільки сучасні здобувачі освіти забувають своє коріння, не знають історії. На сьогоднішній день ми маємо знецінення традиційних моральних цінностей, пропаганду жорстокості, насильства, невизначеність в оцінці подій історичного минулого українського народу. У контексті подальшої розбудови суспільства виникає потреба у формуванні активної, творчої особистості-патріота, від діяльності якого у майбутньому значною мірою залежатиме духовний розвиток і добробут Української держави.

«Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання… Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості», – зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4].

В сучасних умовах національно – патріотичне виховання підростаючого покоління набуває особливої актуальності, тому що воно викликане формуванням почуття любові та відданості Батьківщині, національну гордість, служінню своєму народові, розуміння та співпереживання його історії й

культури, прагнення утвердження у світі як високорозвиненої, конкурентноздатної нації, суспільства і держави.

Патріотизм – соціально-історичне явище, яке в різні історичні епохи має конкретні прояви. Слово «патріотизм» (від «partis») – грецького походження, в перекладі означає «батьківщина, вітчизна» .

У червні 2015р. Міністерство освіти та науки України розробило Концепцію національно – патріотичного виховання дітей та молоді і методичні рекомендації щодо її впровадження у загальноосвітніх закладах, а у червні 2022 р. Наказом Міністерства освіти і науки України №527 було внесено зміни [4]. У цих документах звертається увага на те, що коли існує пряма загроза втрати Україною державної незалежності, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді.

Сьогодні, як ніколи, потрібні нові підходи і шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Це пов’язано з інтеграційними процесами, що відбуваються в Україні; Євроцентричністю; пробудженням громадянської і громадської ініціативи, виникненням різних громадянських рухів; розповсюдженням волонтерської діяльності.

Патріотизм сьогодні – це не мода, а виклик сучасності, біль душі кожного свідомого українця, материнські сльози, знівечена земля, що терзається у тортурах, гуркіт гармат, новини телебачення та преси, які неможливо бачити і чути без страху, постійне відчуття неспокою та тривоги за прийдешній та завтрашній день, це молитва за долю країни, яка вирівається із грудей стоголосим криком усього народу, в надії та сподіванні миру і спокою в кожному українському серці…

Виховання патріотизму має величезне значення, оскільки мова йде про долі сьогоднішнього і майбутнього поколінь, а наші молоді сучасники повинні не тільки володіти належним об'ємом знань, а перш за все, повинні стати зрілими духовно та інтелектуально. Тому пріоритетним у виховній системі кожного навчального закладу має бути національно-патріотичне виховання підростаючого покоління.

Матеріалізм продовжує все більше панувати над суспільством і людиною, витісняючи найважливіші проблеми виховання, що призводить до життєвих суперечок. Патріотичне виховання повинно гармонійно поєднуватися із залученням здобувачів освіти до кращих досягнень світової цивілізації. Такий підхід має сприяти виробленню патріотичного мислення, прихильності до своєї національної спадщини, усвідомлення її ролі та місця у світовому духовному розвитку, а також пошані та відвертості до всіх інших систем і традицій.

Тільки глибока та усвідомлена любов до своєї спадщини спонукає людину з повагою відноситися до почуттів інших, бути небайдужим до трагедій та перемог Вітчизни і народу, дає змогу усвідомити себе як часточки своєї держави та, власне, зрозуміти її місце в повноцінному становленню себе як особистості. Дитина від народження перебуває під впливом як соціально-економічних умов, так і національної специфіки: побутового життя,

культури, народних звичаїв, традицій. Вона переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності свого народу, поступово призвичаюється до усталених морально-правових норм. Усе це веде до появи у неї особливих рис національної психології – ментальності, які стають підґрунтям для виховання громадянина-патріота.

Напевно, кожен підтримує думку, що патріотизм непідвладний часу. Це почуття робить нас добрими, гуманними, справедливими людьми, які понад усе цінують рідну землю й мову, знають і поважають символи своєї держави, шанують історію і дбають про майбутнє. У сучасних умовах виховання особистості дитини постає питання про те, чи здатне молоде покоління на високе почуття патріотизму? Сьогоднішні учні вже здатні на патріотичні почуття. Вони хочуть миру і спокою в державі, її процвітання, бо саме це є рушійною силою майбутнього. Останнім часом наша держава переживає складні часи. Все частіше ми чуємо слова «діти війни», «вимушені переселенці», - ніби історія. Система національно-патріотичного виховання потребує нових підходів, матеріально-технічного забезпечення, використання інноваційних методів і форм роботи із здобувачами освіти. Рядки з Гімну України «Ще не вмерла України і слава, і воля» прокотилися сьогодні в багатьох містах країн ЄС, підтримуючи цим нашу віру в себе. Ми починаємо по-особливому розуміти вагу слова «мир». Запорукою усвідомлення себе як патріота є наша освіченість, вчинки, діяльність.

Провідна роль у реалізації визначених державою для школи завдань, належить вчителю, який має працювати на рівні сучасних вимог, постійно удосконалюючись, розвиваючи і збагачуючи свою професійну компетентність, інноваційну культуру, технологічний потенціал. Саме ці завдання ставить перед нами Міністерство освіти і науки України в різних методичних рекомендаціях з питань організації виховної роботи у навчальних закладах. Результативність і якість виховання патріотично налаштованої особистості залежить від послідовності та системності у проведенні комплексу заходів, спрямованих на розвиток патріотичного руху. Разом з тим, слід відзначити, що педагогами нашої країни поступово накопичується значний практичний педагогічний досвід патріотичного виховання. Ця робота ведеться на концептуальній основі українського патріотизму та національної ідеї.

Патріотизм як основа сучасного виховання дітей включає в себе формування національної свідомості та самосвідомості, тобто виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину.

Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології. Національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту.

Головна мета полягає в тому, щоб через реалізацію системного і цілеспрямованого комплексу заходів, сприяти вихованню патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському вихованню.

Дієвим методом впливу на формування національно – патріотичних якостей дітей та молоді є рефлексивно - експліцитний метод за І.Д. Бехом [6]. Назва цього методу походить від слів рефлексія (від лат. reqlexio – вигин, відображення) – мислення яке спрямоване на самоаналіз та експліцитний (від. лат. explicitus – розгорнутий) – явний, чіткий.

Сутність рефлексивно - експліцитного методу полягає в тому, щоб через атмосферу довіри педагога до вихованця, упевненості в наявності у молоді основ самоповаги, їхньому орієнтуванню на добро спонукати юнаків і дівчат до ґрунтовного усвідомлення свого внутрішнього світу
(емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, бажань, прагнень, ідеалів). Даний метод має такі етапи: пізнавальний (когнітивний), емоційно - ціннісний (мотиваційний), етап «Я – виклик» (до дії), вчинково - діяльнісний етап.

Пізнавальний етап – це способи вияву, все що пізнала дитина через знання і навколишній світ. Дитина може цілком розуміти моральні поняття, однак не захотіти їх виявити.

Емоційно – ціннісний етап передбачає процес занурення виховання у свої душевні глибини, їх осмислення і перебудова, що здійснюється під керівництвом педагога, який активізує рефлексивне мислення дітей, та сприяє винесенню його результатів на зовні.

Вчинково – діяльнісний – це етап створення умов для дій, вчинків, визначення завдань, доручень.

Застосування рефлексивно - імпліцитного методу може посилити виховну ефективність більшості форм та методів становлення патріотизму особистості.

У національно - патріотичному вихованні доцільно використовувати й інші ефективні методи: ситуаційно – рольові ігри; мозкові атаки; аналіз моральних дилем; ситуація успіху; відкритої трибуни; самостійного пошуку істини; наративний; кластерний та ін.

Мети патріотичного виховання можна досягнути шляхом реалізації таких виховних завдань:

- утвердження в почуттях особистостей патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України;
-виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;
-підвищення престижу військової служби як виду державної служби;
-визнання і забезпечення в реальному житті прав дитини як найвищої цінності держави і суспільства;

-усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її відповідальністю [6].

Структуру патріотизму можна представити через відношення до:

- *себе*: національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність;
- *людей*: національний такт, милосердя, благородство, справедливість, гостинність, відкритість, щедрість, готовність допомогти; усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника; відповідальність перед своєю нацією;
- *Батьківщини*: віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність;
- *національних цінностей*: володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвиткові духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі.

Нові акценти національно - патріотичного виховання можна звести до наступного:

•громадянам України потрібно навчитися жити в повазі ;

•осердя сучасного патріотичного виховання – вироблення переконаності у дітей і дорослих в тому, що сила українців в їх єдності;

•потрібно починати будувати державу, засновану на конституційному патріотизмі;

•спільні цінності, правила гри, спосіб життя.

Педагог повинен навчити дітей поважати національні цінності. Усе починається з любові. У нашому випадку любові до своєї Батьківщини, свого народу, любові до землі, на якій живеш. Любов передбачає й повагу. Повагу до тієї землі, по якій ходиш, повагу до цінностей народу, серед якого живеш чи частиною якого ти є. Серед національних цінностей, зокрема, історична пам'ять народу й українська мова. Земля має свою пам'ять; якщо не хочемо її осквернити, повинні знати все, що на ній відбувалося, розуміти тих, хто тут жив. Громадянин України зобов'язаний знати мову цієї землі, людей, які жили до нього, свою рідну мову.

Отже, з огляду на вище викладене, зазначимо: якщо педагог сам не є патріотом своєї Батьківщини, це негативно впливає на формування патріотичних якостей вихованців. Саме педагог має підтримувати і розвивати в дитині цінність Батьківщини, рідного слова, культу батька й матері, родини й роду разом з цінностями толерантності, порозуміння, солідарності, рівноправності й рівноцінності усіх через відповідну мотивацію.

Процес виховання взагалі та патріотичного виховання зокрема реалізується завдяки наслідуванню дитини поведінки педагога, який ніби проєктує на дітей свій світ моралі, цінностей. Таким чином, прояв власних патріотичних якостей, цілеспрямована діяльність педагога в позаурочний час сприяють формуванню патріотичних якостей у вихованців.

Патріотичне виховання буде ефективним за умов: створення виховної технології, систематичного використання її в практичній діяльності, постійного вдосконалення форм та методів позаурочної виховної роботи; впливу на почуття, переконання та діяльність вихованців; органічного поєднання навчальних і виховних завдань; єдності й координації виховних зусиль усіх соціальних інститутів: сім'ї, школи, засобів масової інформації, органів культури й мистецтва та ін.; систематичності в підході до процесу виховання, взаємозв'язку його частин, цілісності, взаємовпливу компонентів технології патріотичного виховання; урахування різноманітних факторів, що сприяють або перешкоджають одержанню запланованих результатів виховної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гурик Н. Патріотизм як морально-духовна цінність особистості. URL: http://kluby.if.ua/blog/view/patriotizm-iak-moralno-dukhovna-tsinnist-osobistosti (дата звернення: 09.11.2024)
2. Демешкевич В.А. Особливості патріотичного виховання молоді в контексті розвитку сучасного суспільства. URL:https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/87-natsionalno-patriotychne-vykhovannia-ditei-ta-uchnivskoi-molodi-v-umovakh-modernizatsiinykh-suspilnykh-zmin-15-travnia-2018-r/119-suchasni-pidkhodi-do-formuvannya-gromadyansko-patriotichnogo-vikhovannya-shkolyariv (дата звернення: 10.11.2024)
3. Квачко І.В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи. URL:https://naurok.com.ua/vihovannya-nacionalno-patriotichnih-cinnostey-prioritetne-zavdannya-vihovno-sistemi-286632.html (дата звернення: 08.11.2024)
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. №527 URL:https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf (дата звернення: 09.11.2024)
5. Кочубей Т. Виховання патріотичних почуттів у дитинсві: Василь Сухомлинський.URL:https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/145535.pdf (дата звернення: 10.11.2024)
6. Хамідрак Х. Сучасні підходи до формування громадянсько-патріотичного виховання школярів. URL: https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/87-natsionalno

-patriotychne-vykhovannia-ditei-ta-uchnivskoi-molodi-v-umovakh-modernizatsiinykh-suspilnykh-zmin-15-travnia-2018-r/119-suchasni-pidkhodi-do-formuvannya-gromadyansko-patriotichnogo-vikhovannya-shkolyariv (дата звернення: 10.11.2024)

Інна СМОЛІЙ,

вчитель початкових класів,
Славутської гімназії №5

НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ціннісне виховання є невід'ємною частиною освіти та розвитку молодших школярів. Під час цього етапу їхнього життя важливо надавати їм засоби для розуміння моральних цінностей, розвивати в них етичні навички та сприяти формуванню особистісного розвитку. У цій статті ми розглянемо основні аспекти ціннісного виховання молодших школярів.
Ключові слова: Національна ідентичність, національно-патріотичне виховання, напрямки роботи.

Ніхто нам не збудує держави,
коли ми її самі не збудуємо,
і ніхто з нас не зробить нації,
коли ми самі нацією не схочемо бути.
В. Липинський

Слова історика і політичного діяча В’ячеслава Липинського сьогодні звучать як ніколи актуально. Національна ідентичність українців – це наші відчуття належності саме до цієї нації. І на весь світ гордо лунають слова – ми Українці! Ідентичність ніколи не є завершеною. Тому національно-патріотичне виховання є важливою складовою формування і становлення підростаючого покоління як українців. Важливим аспектом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, нації, держави, Батьківщини.

Ми можемо спостерігати як зростає нове покоління, яке, на відміну від нас, сприймає навколишню дійсність з більшою цікавістю. Тому поняття про патріотизм, про почуття громадянства, про те, що кожна людина відповідальна не лише за себе, а є членом суспільства і має знати свої права і обов'язки, потрібно закладати з дитинства. Шкільний період характеризується найбільшою здатністю до навчання, силою і глибиною вражень, податливістю педагогічним впливам.

Ідея національно-патріотичного виховання дітей також полягає в активної участі у громадсько-політичному житті країни, поваги до прав людини, повазі до національних символів , верховенстві права, толерантного

ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, готовності до природоохоронної діяльності, а також до готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України, регіональних та національно-мовних особливостей. Отже все, що засвоєно в шкільному періоді - знання, способи поведінки, навички, що складаються, риси характеру виявляються особливо міцними і є міцним початком подальшого розвитку особистості.

Один з найефективніших методів ціннісного виховання - це виховання на прикладі. Вчителі, батьки та інші дорослі повинні бути прикладом для молодших школярів у сфері моральних цінностей. Самі дорослі мають демонструвати добрість, чесність, толерантність та інші моральні якості. Це допомагає дітям відчути, які цінності важливі в суспільстві та в їхньому житті.

Така форма виховної роботи з учнями початкових класів є надзвичайно ефективною та актуальною, зважаючи на те, що Україна знаходиться в умовах військового стану.

Щоб втілити дане бачення, працюю за напрямками.

- Щоб мати Україну - треба бути українцем.
- Перлина душі - твоя мова та слово.
- Мереживо традицій та звичаїв українського народу.
- Хто пам'ятає, той перемагає.
- Герої сучасності.
- Доброта проростає добрими справами.
- Чисте довкілля - чисте сумління.
- Безпека життя.
- З козаків візьмемо приклад.

З метою формування відчуття гордості від принадлежності до української нації, почуття особистої відповідальності за долю держави та українського народу, з учнями класу працюємо за напрямом «Щоб мати Україну – треба бути українцем».

Жваво пройшла година спілкування до Дня Соборності України.

Стало традицією проведення щорічної акції «Живий ланцюг» спільно з іншими класами. З нагоди відзначення Дня Єднання активно та пізнавально пройшов квест із завданнями - головоломками та qr-кодами. Та зі словами на вустах: « - Ми є. І будем ми! Й Вітчизна наша з нами».

З патріотичною відповідальністю діти віднеслись до відзначення Дня Добровольця. Вони захопливо слухали історії , про те , як люди різних професій за покликом серця стали на захист незалежності нашої держави і гідно боронять Україну разом з усіма бійцями наших сил оборони та безпеки.

З метою поглиблення знань учнів про Європу, формування європейського світогляду, сприяння поширенню знань про Європейський Союз з учнями була, до Дня Європи, проведена віртуальна подорож до Європи: «Україна в Європі, Європа в Україні».

У напрямку «Перлина душі – твоя мова і слово», до Дня української писемності та мови був проведений захід - мовний диспут «Мова – це серце народу». До Шевченківських днів був проведений конкурс виразного читання «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає».

Основною метою напряму роботи «Мереживо традицій та звичаїв українського народу» є: розширювати коло знань про звичаї і обряди українського народу, розвивати творчі здібності, позитивні риси характеру учнів, виховувати повагу і прищеплювати любов до народних традицій звичаїв, рідної землі.

Учні взяли участь у інтелектуальній грі « Звичаї та традиції українського народу». До Дня вишиванки школярі стали учасниками загальношкільної акції «Україна вишивана». До Дня української хустки проводилась віртуальна подорож «Хустка – долі берегиня». Під гаслом: «Ніколи не минеться мода на хустки».

Працюючи в напрямку «Хто пам'ятає – той перемагає» учні знайомляться з трагічними сторінками історії держави. Серед форм роботи у цьому напрямку був проведений урок пам'яті «ЗЕРНЯТКО НАДІЇ», долучилися до акції «Скорботна свічка пам'яті», урок мужності «Фортеця Бахмут», який розпочався словами: «-Слава Україні! Героям Слава!». Учні пишаються, що вони навчаються у школі, в якій навчалися наші теперішні захисники.

Організували дружній фітбек з дітьми Донеччини. Подарували їм книги українських письменників. Прийняли участь у акції «Лист солдату». До Міжнародного дня людей з інвалідністю був проведений урок – Доброти на тему: «Добро лікує душу». А після уроку до Дня гендерної рівності школярі усвідомили, що «Всі ми - різні, всі ми – однакові».

Працюючи в напрямку «Чисте довкілля-чисте сумління», учні розуміють, що доля природи - наша доля, і ми повинні зробити все для того, щоб допомогти їй. Діти залюбки брали участь в екологічному проєкті «Посади дерево», акції «Чисте довкілля», «Дзвени струмочок». Використовуючи метод ресайклінгу учні на прикладі показували як можна хоча б трохи зменшити кількість сміття на Землі. Разом з усім класом долучилась до акції «Waste sorting**»,** «Купи смаколика лапохвостому», «Годівничка».

Напрямок «Безпека життя», вчить учнів жити під гаслом: «Будь обачним!», відповідально ставиться до усіх правил поведінки.

Часто запрошуємо на дискусії представників громадського порядку з Ювенальної превенції Славутчини. Відбулися практичні зустрічі з представником ДСНС.

Сьогодні гостро постає питання здоров'я молодого покоління. Однією із головних компетенцій є здоров'язбережувальна. Виконуючи роботу напрямку «З козаків візьмемо приклад», школярі розуміють, що козаки були міцні

завдяки дбайливому ставленню до свого життя і здоров'я. Нащадки козаків дотримуються правил дбайливого ставлення до життя та здоров'я.

Ціннісне виховання молодших школярів з національно-патріотичним аспектом важливе для створення покоління громадян, які розуміють свою роль у власній країні та готові приносити користь суспільству. Україна з її багатою культурною спадщиною та складною історією надає унікальну можливість для молодших школярів навчитися цінувати національну спадщину та бути патріотами своєї країни.

Патріотизм, гідність та моральні цінності є основними принципами, яким молодше покоління повинно навчатися в школі. Ці цінності визначають спосіб мислення та поведінку дітей та стають фундаментом для їхнього подальшого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. http://nvk59.sadok.zt.ua/konczepcziya-naczionalno-patriotychnogo-vyhovannya-v- systemi-osvity-ukrayiny/ КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ
2. https://ditsad.com.ua/konsultac/konsultac2953.html Консультації для вихователів
3. http://dergachirda.gov.ua/news/2783 - Патріотична молодь – наше гідне майбутнє.

Олена СТРЕЛЬБІЦЬКА

Педагог-організатор,
Кам'янець-Подільського ліцею № 13
Кам'янець-Подільської міської ради

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ЦІЛЕЙ ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

Анотація

У статті розкриваються особливості впливу учнівського самоврядування на моральну сферу дитини. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються в школі через систему учнівського самоврядування, яка має будуватися на основі демократичних цінностей. Саме для вирішення цього завдання потрібен розвиток учнівського самоврядування.

Ключові слова: учнівське самоврядування, загальні збори, ціннісне ставлення, лідер.

Виховання творчої особистості нерозривно пов'язане з майбутнім країни, відродженням нації, гуманізацією суспільства. Людина повинна жити з думкою: кожному є місце у соціумі, кожен цінний для суспільства таким, яким він є. Підростаюче покоління XXI століття потребує лідерів нової формації - компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно. Виховання молодих лідерів – це виховання учня, який відповідає вимогам часу. Тому необхідні пошук і підтримка учнівської молоді, чиї особисті переконання спрямованні на активну участь у громадському житті, молоді, яка має організаторські здібності, усвідомлює себе потенційним лідером, має бажання використовувати свою енергію та здібності заради інших.

Про актуальність учнівського самоврядування свідчать зміни, які відбулися в нашій країні за роки незалежності і торкнулися соціального замовлення суспільства сучасній українській школі. Воно полягає у вихованні особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь та навичок, але й має здатність активно включитися у демократичні процеси, що відбуваються в нашій країні. Всім нам відомо, що в шкільному віці діти вчаться та прагнуть приймати самостійно рішення, відповідати за свій вибір, бути здатними до виявлення критичності і самокритичності. Саме в школі вони готуються до адаптації в умовах швидких змін суспільного життя. Елементи свідомої активної участі в суспільному житті держави моделюються в школі через систему учнівського самоврядування, яка має будуватися на основі демократичних цінностей. Саме для вирішення цього завдання потрібен розвиток учнівського самоврядування.

Учнівське самоврядування ліцею № 13 виходить на якісно новий етап свого розвитку. Ключова мета – зробити дитину активним учасником освітнього процесу в школі. Беручи участь в діяльності органів дитячого

самоврядування, школярі включаються в різносторонню позаурочну діяльність, ділове спілкування з дорослими на рівноправній основі, залучаються до практики громадянської поведінки і соціальної діяльності.

Самоврядування в ліцеї допомагає учням розкрити свій творчий потенціал, реалізувати управлінські навички, втілити в життя раціоналізаторські ідеї. Самоврядування це вже досвід існування в соціумі. В школі учні проводять більшу частину свого життя. А навчити жити їх, учнів, у цьому світі — це одне із першочергових завдань нас, вчителів. Учні, які знайшли себе в самоврядуванні, дійсно змінюють життя нашого ліцею, а в майбутньому внесуть нові зміни і в державі. Бо бути громадянином своєї держави, відповідальним організатором — саме цьому вчать шкільні дитячі об'єднання та організації .

В Кам'янець- Подільському ліцеї № 13 створена шкільна учнівська рада «Сузір'я лідерів», яку очолює президент. Метою шкільної учнівської ради є:

- активізація процесу діяльності органів учнівського самоврядування на рівні школи;
- участь учнів у прийнятті рішень;
- захист прав та інтересів дітей на різних рівнях;
- всебічна реалізація учнями своїх інтересів, здібностей, прав та свобод на засадах загальнолюдських цінностей;
- створення умов для самореалізації учнівської молоді, залучення її до участі у прийнятті рішень;
- налагодження контактів, обмін інформацією, координація дій учасників ради та реалізація спільних проектів.

Шкільній учнівській раді підпорядковується старостат. Його засідання відбуваються щомісяця, на них обговорюються завдання на наступний місяць і підбиваються підсумки роботи класів. За допомогою старостату відбувається тісна співпраця учнівських колективів та шкільної учнівської ради.

Шкільна учнівська рада «Сузір'я лідерів» забезпечує комплексний виховний вплив на учнів шляхом залучення їх до активної та систематичної участі у вирішенні важливих питань класу та школи, в залученні всіх членів шкільного колективу до планування, організації, контролю й підбиття підсумків навчальної та суспільно-корисної праці.

У своїй роботі учнівське самоврядування керується наступними нормативними документами:

- Декларація прав дитини
- Конвенція про права дитини
- Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»
- Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»)
- Конвенція виховання дітей та молоді в національній системі освіти

- Лист Міністерства освіти і науки України від 12.02.2018 №1/9-90 «Про розвиток органів учнівського самоврядування»
- Концепція громадянського виховання в умовах розвитку української державності.

Впродовж року шкільна учнівська рада організовує свою роботу в комісіях:

Комісія з питань загальної та позашкільної освіти – сприяє вдосконаленню навчальної діяльності учнів, бере участь у проведенні предметних тижнів.

Комісія з питань спорту та здорового способу життя – організує спортивні змагання, здійснює профілактичну роботу щодо запобігання шкідливих звичок, пропагує здоровий спосіб життя.

Комісія з питань культури та дозвілля – сприяє духовному й естетичному розвиткові учнів, вивченню народних звичаїв, традицій українського та румунського народів, спонукає до розкриття творчих здібностей і талантів учнів, організовує дозвілля учнів.

Комісія з питань роботи з дітьми молодшого та середнього шкільного віку – організовує діяльність дітей молодшого та середнього шкільного віку у позаурочний час, допомагає педагогу-організатору у проведенні конкурсів, тематичних бесід, концертів у молодшій школі. Працює з загонами, створеними для учнів 1-4 класів.

Комісія з питань екології та краєзнавства – проводить просвітницьку роботу з питань збереження навколишнього середовища, починаючи з територій власного дому, навчального закладу, організовує діяльність трудових десантів, проводить заходи (акції, свята та конкурси) з теми екології навколишнього середовища.

Комісія з питань національно-патріотичного виховання – сприяє у формуванні національно-патріотичної та громадянської свідомості учнів, допомагає педагогу-організатору в організації заходів з національно-патріотичного спрямування.

Комісія з питань толерантності та духовного розвитку – сприяє проведенню різноманітних заходів, спрямованих на духовне виховання, розкриття понять «екологія душі», «толерантність», «гармонія», сприяє налагодженню взаємо-розуміння, взаємоповаги між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Комісія з питань преси та інформації – створює інформаційну базу даних, необхідних для діяльності кожної комісії; працює над поновленням матеріалів; організовує та проводить лінійки; висвітлює події з шкільного життя в шкільній газеті та на сторінках Facebook.

Організовуючи різноманітні колективні справи, ми створюємо розвивальне середовище з гуманними відносинами, у який учні набувають уміння, навички організаційної роботи, самостійність, відповідальність, творчий розвиток своїх здібностей.

Комісії працюють у форматі злагодженості і балансу між учнями і дорослими. Кожна комісія визначає і виконує ті завдання, які реалізуються в учнівському колективі і необхідні для цілісності всієї роботи закладу.

Робота учнівського самоврядування спрямована на розвиток основних орієнтирів виховання. Головним сьогодні є акцент на розвитку ціннісного ставлення до суспільства і держави. Робота учнівського самоврядування ліцею спрямована на формування особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією. Тому в ліцеї за участю активістів учнівського самоврядування проводяться День Гідності та Свободи, День Соборності, День захисників і захисниць України, День української писемності і мови.

У нашому ліцеї велика роль відводиться соціалізації дитини. Одним з основних орієнтирів є ціннісне ставлення до себе. Під час навчання дитина повинна готуватися до дорослого життя, до необхідності зайняти своє місце в суспільстві. Чималу роль в цьому відіграє учнівське самоврядування, яке являє собою міні-модель дорослої, реальної ситуації. Навчаючи інших, активісти учнівського самоврядування набувають досвід в сфері управління та ділових взаємовідносин.

Ціннісне ставлення до культури та мистецтва посідає одне з головних місць в ліцеї. Заходи, які проводять активісти учнівського самоврядування у цьому напрямку користуються популярністю серед учнівської родини. Проводяться зустрічі творчих дітей, де учні мають можливість розкрити свої таланти, творчі майстерні.

Не залишається поза увагою ціннісне ставлення до природи. Діти заохочуються до участі в шкільних акціях «Обміняй батарейку на цукерку», «Посади дерево».

Важливим у наші часи є виховання у дітей ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей. Учнівське самоврядування ініціює проведення анкетувань «Тлумачний словник ввічливих слів», челендж «Робимо добрі справи», активно бере участь у заходах до Дня толерантності.

Представники учнівського самоврядування стали юними волонтерами: плетуть маскувальні сітки для солдатів, організовують творчі майстерні з виготовлення оберегів для воїнів, малюють малюнки, готують великодні дарунки та жодної хвилини не лишаються осторонь від освітнього та творчого фронтів

Сьогодні в дітей відкривається багато нових можливостей та талантів, учні демонструють свої компетентності в ІТ – технологіях, монтуваннях та створенні тематичних відео. Тому вибираємо сучасні форми роботи, які є цікавими для сучасних дітей та юнаків. Часто використовуються інтерактивні ігрові форми, квести, флешмоби, марафони, челенджі, інформаційні журнали.

Організовуючи різноманітні колективні справи, ми створюємо розвивальне середовище з гуманними відносинами, у який учні набувають уміння, навички організаційної роботи, самостійність, відповідальність, творчий розвиток своїх здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Учнівське_самоврядування
2. http://pleyady.kiev.ua/dumki-vgolos/6969-shkilne-samovrjaduvannja-ce-zdorovo.html
3. http://www.moippo.mk.ua/index.php/vixovna-robota
4. Комарова П. Учнівське самоврядування – крок за кроком // Завуч. – 2002. – №34.
5. Лопухівська А. Учнівське самоврядування – форма громадянської освіти // Завуч. – 2001
6. Карпенчук С. Теорія і методика виховання. – К.: Вища школа, 1997
7. Байрамова М. Технології учнівського самоврядування / Байрамова М., Дзюбук А., 8.Дзюбук В. // Директор школи. – 2003. – №15, 16. – С.11-13; С.1112;
9. Варивончик Д. Здорові діти – здорова планета: Учнівське самоврядування: адреса досвіду – столиця / Варивончик Д., Кальченко А., Васильєв Г. // Освіта. – 2003.
10. http://osvita.ua/school/method/upbring/6602/
11. http://osvita.ua/publishing/urok/2644/

Діана ШЕМЧУК,
студентка IV курсу, ОП 014.01
«Теорія та методика навчання
української мови і літератури,
іноземної мови в основній школі»,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка.

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розглядається значення розвитку емоційного інтелекту в освітньому процесі в умовах соціокультурних змін. Підкреслюється, що формування емоційного інтелекту сприяє всебічному розвитку учнів, забезпечуючи їхню здатність до адаптації, ефективного спілкування та розв'язання життєвих викликів. Запропоновано вправи для розвитку емоційного інтелекту учнів.

Ключові слова: емоційний інтелект, адаптація, соціокультурні виклики, зміни.

В умовах трансформації освіти, зокрема під впливом соціокультурних змін, підхід до навчання не обмежується лише передачею знань, натомість виховний процес потрібно спрямовувати на розвиток цілісної особистості, що передбачає формування емоційного інтелекту. Людина з високорозвиненим емоційним інтелектом здатна більш ефективно адаптовуватися до нових умов, орієнтуватися та розв’язувати життєві виклики, взаємодіяти з оточенням.

Учені протягом століть досліджували питання інтелекту, проте досі не існує єдиного твердження про його структуру. У ХХ столітті Г. Гарднер, американський психолог, провів дослідження з дітьми-вундеркіндами та тими, хто мав ментальні відхилення. На основі цього науковець заснував теорію множинного інтелекту, ствердив, що для досягнення успіху людина використовує широкий спектр інтелектів, в основі яких існує сім автономних здібностей людини [1, с. 75]. У 1990 році, поняття «емоційного інтелекту» описали американські дослідники П. Саловей і Дж. Маєр. За їхнім визначенням, емоційний інтелект — це форма соціального інтелекту, що передбачає здатність людини розпізнавати свої та чужі почуття й емоції, ідентифікувати їх і використовувати цю інформацію для керування своїм мисленням та діями [2]. Вони ж виділяють п’ять категорій здібностей, які лежать в основі емоційного інтелекту [3, с. 83]:

1) *усвідомлення своїх емоцій;*

2) *керування емоціями;*
3) *вміння мотивувати себе;*
4) *ідентифікація та диференціювання емоцій інших людей;*
5) *налагодження стосунків.*

Для формування високорозвиненого емоційного інтелекту потрібно впроваджувати інноваційні методи роботи у виховний і навчальний процес. Регулярні вправи для розвитку емпатії, рефлексивні завдання сприяють підтримці психічного здоров'я учнів, допомагають їм краще справлятися із стресом та емоційними викликами.

1. Уміння розпізнавати та розрізняти різні емоції:

✔ *карткова гра «Емоційний калейдоскоп»* — учні об’єднуються в команди, кожна команда отримує однаковий набір карток із зображенням різних емоцій. Завдання учнів: показати своїм суперникам певну емоцію, щоб однокласники відгадали її. Важливо, щоб школярі провели дискусію, назвали емоцію, проаналізували, що її спричинило.

✔ *проблемні ситуації* — школярам для розгляду пропонується певна ситуація, в якій потрібно визначити, які емоції відчувають учасники описаного, що спричинило це.

2. Керування емоціями.

✔ Учитель заздалегідь готує картки з різними емоціями (щастя, сум, злість, страх, здивування) та з життєвими ситуаціями (наприклад, сварка з другом, перемога у змаганнях, отримання поганої оцінки). Учні в групах обговорюють, яка емоція найкраще відображає почуття у певній ситуації та як покращити самопочуття учасників ситуацій.

3. Саморефлексія.

Школярі малюють емоційну карту свого дня або тижня, де кожен колір представлятиме різні емоції (наприклад, червоний — для гніву, синій — для смутку, зелений — для радості тощо).

Такі вправи допомагають дітям ефективно долати емоційні виклики та розвивати навички саморефлексії, що має позитивний вплив на їхню соціальну адаптацію та загальне благополуччя. Розвиток емоційного інтелекту в шкільному віці створює передумови для формування стійкої, психологічно здорової особистості, здатної до конструктивної комунікації та розв'язання конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байсара, Л. І. Множинність прояву видів інтелекту : конспект лекцій / Л.І.Байсара. 2010. 96 с.
2. Множинний інтелект. In teaching. URL: https://inloveforteaching.blogspot.com/p/xxi.html (дата звернення: 05.11.2024).
3. Емоційний інтелект / Деніел Ґоулман ; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. — Х. : Віват, 2020. — 512 с. — (Серія «Саморозвиток», ISBN 978-966- 942-827-1).

Тамара БІЛОУС
заступник директора з навчально-виховної роботи
Вільховецького ліцею імені Федора Степановича
Бацури, 32660 с. Вільховець
Кам'янець-Подільського району Хмельницької області,

РОЛЬ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПСИХОЛОГІЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ОСВІТНЯ ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Анотація: У статті досліджується роль виховної роботи під час воєнного стану як засобу підтримки учнівської молоді. Описано її психологічні, соціальні та виховні аспекти, спрямовані на зниження стресу, формування стресостійкості, розвитку патріотизму та громадянської свідомості серед учнів. Розглянуто специфічні методи й підходи виховної роботи, орієнтовані на потреби дітей та молоді в умовах кризи.

Ключові слова: виховна робота, воєнний стан, психологічна підтримка, патріотизм, громадянська свідомість, стресостійкість.

Вступ

Виховна робота в освітніх установах під час воєнного стану набуває особливого значення як багатофункціональний інструмент психологічної та соціальної підтримки учнівської молоді. В умовах збройного конфлікту вона виконує роль не лише виховання та навчання, але й адаптації, формування емоційної стійкості та національної свідомості. Основною метою є допомога дітям та молоді справлятися зі стресом, підтримання освітнього процесу та розвиток громадянських компетентностей.

Однією з важливих ланок виховної роботи є психологічна підтримка та адаптація учнівства, психологічний супровід і турбота про кожного з них, оскільки війна змінила звичний ритм життя і принесла тривогу й невизначеність у кожен дім і сім'ю.

Школярі стикаються з підвищеною тривожністю, стресом, невпевненістю в майбутньому. Виховна робота допомагає їм адаптуватися до умов кризи за рахунок емоційної підтримки. Інтеграція до освітнього процесу соціально – психологічних методів сприяють зниженню рівня стресу та підвищенню стресостійкості.

Психологічна підтримка учнів під час війни — це порятунок для їхньої незміцнілої психіки, що ще не може достатньо самостійно опрацьовувати отриманий досвід. Воєнна реальність — звуки вибухів, втрата дому або близьких, постійна загроза безпеці стає для дитини важким тягарем, з яким важко впоратися без допомоги дорослих.

У таких обставинах важливо бути з дитиною поруч, підтримувати та допомагати розпізнати і розуміти свої почуття. Для цього помічними стануть щирі відкриті й уважні розмови, ігри, творчість або спеціальні техніки, які допомагають зняти напругу.[1]

Діти по-різному реагують на стрес залежно від індивідуальних якостей і навичок управління собою. Наприклад: школярі молодших класів не можуть повною мірою пояснити свої почуття, в той час як дорослі діти можуть точно сказати, що їх турбує і чому (хоча важливим фактором залишається те, що вони зазвичай не будуть ділитися цією інформацією з батьками).

Отже, основний акцент саме на важливості психологічної підтримки вчителем здобувачів освіти. Бо педагог — значуща фігура в становленні особистості. Тому мусимо насамперед організувати своє життя в нинішніх умовах, аби показати цей приклад дітям. На це потрібно багато внутрішнього ресурсу, адже вчителі не лише навчають, але й природньо стають для учнів прикладом стійкості та надії. Адже лише той, хто має ресурс та опору, може стати підтримкою для інших.

Батьки часто опиняються в ролі першої «психологічної допомоги» для своїх дітей. Однак і вони потребують підтримки, оскільки також стикаються зі стресом, страхом за життя та майбутнє своєї родини. Психологічна підтримка батьків спрямована на підвищення їхньої здатності розуміти свої емоції, керувати ними та допомагати своїм дітям справлятися з труднощами. Консультації для батьків є основною формою допомоги батькам. [2]

Воєнний час посилює важливість патріотичного виховання, яке сприяє формуванню стійкої національної свідомості та відповідальності за свою країну. Патріотичне виховання передбачає проведення заходів, спрямованих на розуміння історії, культури та значення захисту Батьківщини. Це сприяє розвитку в учнів поваги до своїх коренів і почуття обов’язку перед суспільством. Важливим аспектом є також формування громадянських компетентностей, що допомагає молоді усвідомлювати цінність свободи та незалежності.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи війни є пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань: утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до Конституції України, Законів України,

державної символіки; підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя; усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю; сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи; формування мовленнєвої культури; спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму. [3]

Особливої уваги в національно-патріотичному вихованні заслуговує формування історичної свідомості. Знання історії та культури своєї країни дозволяє усвідомлювати значення й роль України у світі, формувати національну самосвідомість і зберігати історичну пам'ять. Героїчні й водночас трагічні події в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ породжують нову хвилю патріотизму. Виховні години, інтерактивні лекції, тематичні зустрічі можуть проводитися на прикладах мужності й відваги учасників Революції Гідності, Героїв Небесної Сотні, «кіборгів», воїнів повномасштабної війни росії проти України. Крім цього, обов'язковим має бути обговорення поведінки під час повітряних тривог і правил безпеки в умовах воєнного стану.

Виховання патріотичної поведінки передбачає вчинки, що відповідають патріотичним цінностям і допомагають зберегти та зміцнити національну ідентичність. Це може бути волонтерська діяльність із підтримки захисників на фронті, допомога внутрішньо переміщеним особам, залучення до плетіння маскувальних сіток, благодійні акції, участь у заходах із нагоди державних свят, вшанування пам'ятних дат, популяризація української мови і культури та багато іншого.

У процесі національно-патріотичного виховання також потрібно говорити про інфомедійну грамотність та формування навичок критичного мислення. Сучасна молодь жодного дня не обходиться без ґаджетів, тому у виховному процесі варто акцентувати на інформаційній гігієні, кібербезпеці, протидії дезінформації й боротьбі з ворогом на інформаційному фронті.

Важливим компонентом національної ідентичності є український спорт. Популяризація здорового способу життя, виховання відповідального ставлення до свого здоров'я, участь у спортивних заходах також є

складовими національно-патріотичного виховання, що потребують залучення більшої кількості молоді.

Крім цього, національно-патріотичне виховання має формувати моральні й етичні цінності. Воно сприяє розвитку високих стандартів поведінки, доброзичливих взаємин із людьми, виховує шанобливе ставлення до старших, повагу до інших національностей і культур. Усе це формує особистість, яка має високу духовну культуру, етичні принципи та цінності, що сприяє розвитку суспільства та держави загалом. [4]

Однією з основних задач виховної роботи є розвиток у молоді співчуття до постраждалих від війни, потреби в наданні допомоги тим, хто цього потребує. Це може включати організацію благодійних акцій, допомогу внутрішньо переміщеним особам, підтримку ветеранів тощо. Такі заходи сприяють формуванню соціальної відповідальності, навчають дітей взаємодії, поваги один до одного і готовності до активної соціальної участі.

В умовах війни вчителі виявляють вищий рівень чутливості до страждань учнів і їхніх сімей. Спільне переживання травматичних ситуацій у межах освітнього середовища веде до інтенсивного формування глибшого рівня емпатії. У цьому контексті вчителі стають не лише педагогами, але і емоційними співрозмовниками для своїх учнів, підтримують їх не лише в навчанні, але й у подоланні емоційних викликів. Постійна конфронтація із труднощами, які виникають через військові події, дозволяє вчителям стати емоційно пов’язаними з реальними переживаннями учнів. Це відкриває можливість для глибшого розуміння психологічних потреб кожного учня та виявлення чутливості до їхнього емоційного стану. Позитивний вплив такої емпатії полягає в тому, що вчителі стають активними фасилітаторами психосоціальної підтримки в учнівському колективі, вони виступають ініціаторами спільних заходів і програм, спрямованих на створення безпечного та підтримуючого освітнього середовища для всіх учасників навчального процесу.

Соціальна свідомість не лише охоплює виявлення етнічних, культурних і соціальних відмінностей, але й включає в себе активне зацікавлення у вивченні історії та традицій своїх учнів, зокрема тих, які можуть бути наслідками впливу воєнних подій. Цей підхід визначається готовністю вчителів взяти до уваги контекст, у якому опинилися їхні учні, і забезпечити навчання, яке враховує їхній індивідуальний досвід і особливості. Учителі розуміють, що культурна й етнічна розмаїтість може впливати на навчання та взаємодію учнів у класі. Окрім того, учителі мають створювати у класі атмосферу взаєморозуміння та поваги до відмінностей, тим самим сприяти розвитку в учнів навичок міжкультурної комунікації, що важливо не тільки для забезпечення ефективного навчання, але і для формування толерантного та відкритого соціального середовища, особливо в умовах війни.

Створення культури взаємопідтримки в освітньому середовищі виявляється не тільки ключовим чинником підвищення рівня емпатії, але й узагалі важливим аспектом для забезпечення здорового та підтримувального

клімату у школі. Розуміння та врахування індивідуальних особливостей учнів стає ключовим елементом у розвитку емпатії та наданні ефективної підтримки. Деякі учні можуть виявляти збільшену тривожність, інші – ізоляцію, а ще інші – агресію. У відповідь на це вчителі мають використовувати індивідуалізовані стратегії емпатії, які враховують конкретні потреби та реакції кожного учня. [5]

Під час воєнного стану важливо не лише підтримувати знання учнів, але й надавати можливість для самовираження через творчість. Дослідження показують, що залучення до художньої, музичної та спортивної діяльності допомагає знижувати рівень тривоги та сприяє емоційному вираженню. Творчі види діяльності є також джерелом натхнення і способом виявити свої таланти, що надає дітям та молоді можливість знаходити ресурси для рівноваги.

Суть педагогічної підтримки ініціативи та творчості школяра — показати, що він здатний створити неповторний витвір, а якщо в когось виникають негативні або позитивні емоції, то їх можна трансформувати в творчий стан та художній зміст.

Важливою умовою педагогічної підтримки у творчій діяльності учня стають спеціально організовані заняття з розвитку творчих здібностей. Форми і види занять, де може бути здійснена педагогічна підтримка, можуть бути різними. Це і уроки творчості, і гурткові заняття, і колективно-творчі справи, і психологічний тренінг, і творчі лабораторії. [6]

В умовах інформаційної війни виникає потреба у захисті молоді від інформаційних маніпуляцій та фейкових новин. Виховна робота включає навчання навичкам критичного мислення, розуміння сутності фактів і пропаганди. Це допомагає учням формувати обґрунтовані судження, відрізняти об'єктивну інформацію від маніпуляцій, що особливо важливо в умовах військової конфронтації.

Розвиток критичного мислення – це дуже важливий аспект не тільки у навчанні, а й у повсякденному житті. Кожна дитина має до чогось певні здібності, і тому необхідно використовуючи різні методи і форми, намагатися відшукати ті маленькі зернинки таланту та сприяти їх розвитку. Головне – бути насамперед помічником, який стимулює учнів до пошуку інформації, пізнання та осмислення нового. [7]

Висновки

Виховна робота в умовах воєнного стану стає значно ширшою та глибшою, виконуючи роль підтримки, адаптації та розвитку особистісних якостей молоді. Вона забезпечує не лише емоційне й освітнє зростання, але й сприяє формуванню міцної громадянської позиції та стресостійкості, необхідних для життя в складних умовах. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку методик виховної роботи, адаптованих до специфічних умов кризового стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://oplatforma.com.ua/article/17726-psikhologichna-pidtrimka-uchniv-batkiv-ta-pedagogiv-pid-chas-viyni
2. https://ezavuch.expertus.com.ua/10001897
3. https://naurok.com.ua/organizaciya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-umovah-voennogo-stanu-323884.html
4. http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/4660/4684
5. https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-11
6. https://naurok.com.ua/pedagogichne-kerivnictvo-ta-pedagogichna-pidtrimka-tvorchogo-samovirazhennya-pidlitkiv-na-urokah-literaturi-278319.h
7. https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2022/12/10.-%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%8E%D0%BA.pdf

Олена БОЛЬ

спеціаліст вищої категорії «старший вчитель»,
учитель української мови та літератури
Кам'янець-Подільського ліцею №12

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЯК ПІДГОТУВАТИ ПІДЛІТКІВ ДО ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Анотація. У статті обґрунтовується важливість впровадження інноваційних методів у навчальний процес для підготовки учнів до сучасних викликів, особливо в умовах війни. Описуються методи розвитку емоційної стійкості через практику майндфулнес і навчання прийняттю рішень у стресових ситуаціях за допомогою рольових ігор та симуляцій. Особлива увага приділяється формуванню критичного мислення, адаптивності та навичок відповідного прийняття рішення, що допоможе молоді краще орієнтуватися в умовах невизначеності.

Ключові слова: виховний процес, емоції стресостійкість, війна, рішення;

У сучасному світі з його швидкими змінами, глобалізацією та розвитком технологій, освітній процес потребує нових підходів для підготовки молоді до майбутнього. Традиційні методи навчання вже не забезпечують достатнього рівня гнучкості та готовності до адаптації, тому актуальним стає впровадження інноваційних методів у виховний процес.

Основна мета таких методів – формування у здобувачів освіти деяких компетентностей та навичок для орієнтації в сучасних умовах та швидкої адаптації до сучасних умов.

Період війни – це час нестабільності та постійних змін, які особливо впливають на підростаюче покоління. Здобувачам освіти доводиться стикатися з викликами, які вимагають від них не лише академічних знань, а й емоційної стійкості, швидкості адаптації, вміння приймати рішення в складних умовах. У такій послідовності роль виховного процесу суттєво зростає, після чого він має забезпечити формування навичок та компетентностей не просто для життя, а й для виживання, тому і під час навчання і у виховному процесі потрібно розвивати

емоційну стійкість і в учня, і у самого педагога. Хтось постійно перебуває в небезпеці та відчуває війну «тут і зараз». Крім того, війна транслюється онлайн. Кожен підліток бачить все на власні очі та відчуває весь біль. Це є фактором тривоги та відчуття невизначеності, тому сьогодні, як ніколи потрібно виховувати емоційну стійкість.

Емоційна стійкість є однією з ключових якостей, які допомагають справлятися зі стресом та тривогою, що особливо актуально у воєнний період. Для її формування в навчальних закладах можна використовувати практики майндфулнес.

Втілення майндфулнес-практики у навчальний процес сприяє розвитку у здатності учнів фокусувати увагу, контролювати емоції та зберігати спокійно в умовах стресу чи невизначеності. Ось кілька простих кроків для ефективного

початку цієї практики, навіть якщо ви новачок. Головний виклик не в складності вправ, а в тому, щоб зробити їх невід'ємною частину повсякденого життя.

- Облаштуйте комфортне місце ;
- Встановіть рівновагу;
- Зосередьтесь на своїх відчуттях, прислухайтесь до свого тіла;
- Сфокусуйтесь на диханні: зробіть глибокі вдихи через ніс та різкі видихи через рот;
- Відзначайте моменти розсіяння уваги, та спробуйте на чомусь її сфокусувати;
- Прислухайтесь до звуків, що чуєте навколо себе;
- Потягніться та розслабте тіло;
- Пийте чисту, прохолодну воду. [2]

Навчити старшокласників приймати обдумані рішення у складних ситуаціях за короткий час — це важливе завдання, адже вміння діяти швидко та ефективно стане у пригоді їм у дорослому житті. Для розвитку цих навичок можна використовувати рольові ігри та змодельовані ситуації.

Рольові ігри – це ефективний інструмент для навчання старшокласників ухвалення рішень у непростих життєвих випробуваннях. Вони дають учням можливість навчатися на прикладах змодельованих ситуацій, розвиваючи таким чином критичне мислення, навички співпраці та адаптивності.

Цікавою для старшокласників може бути гра «Життєва дилема». Грати у "Життєву дилему" можуть учні будь-якого віку, але особливо корисною вона буде для підлітків, які навчаються приймати важливі рішення. Кожен сценарій в грі демонструє учням складні життєві ситуації, де не існує єдиного правильного вирішення. Учасники гри мають обговорити і вибрати оптимальний варіант дії, обмірковуючи всі можливі наслідки. Це допомагає розвивати навички аналізу, критичного мислення та співробітництва. Команду учнів можна поділити на групи, які будуть обговорювати свої варіанти вирішення сценарію. Кожна група може обгрунтовувати свій вибір та пояснювати, чому саме таке рішення є найбільш оптимальним. Гра "Життєва дилема" не лише вчить учнів приймати важливі рішення, але й навчає їх емпатії, розумінню моральних цінностей та відповідальності за свої вчинки .

Ситуація 1: «Допомога незнайомцю»

- Сценарій: Ви бачите людину, яка виглядає розгублено і, можливо, потребує допомоги. Ви поспішаєте на важливу зустріч, але якщо допоможете, то, ймовірно, запізніться.
- Дилема: Чи варто допомогти незнайомцю, ризикуючи власними обов’язками, чи продовжувати шлях, зосередившись на своїх потребах?
- Варіанти дій: а) допомога людині; б) пройти повз; в) вибрати когось для допомоги.
-

Ситуація 2: «Ризикована пропозиція»

- Сценарій: Друг пропонує взяти участь у ризикованій справі (наприклад, поїхати до місця, де небезпечно, або зробити щось протизаконне, щоб отримати винагороду).
- Дилема: чи варто ризикувати для швидкої вигоди, чи краще відмовитися, чи це й руйнує відносини з другим?
  Варіанти дій: а) погодитись на пропозицію; б) відмовитися і пояснити свою позицію; в) знайти компроміс, запропонувавши альтернативу. [3]

Навчити старшокласників приймати обдумані рішення у складних ситуаціях у період війни є важким завданням, але важливим для їхнього майбутнього. Ось декілька порад, які можуть допомогти їм розвивати навички прийняття рішень:

1. Навчати аналізувати інформацію з різних джерел і визначати її достовірність. Навичка критичного мислення допоможе їм зробити об'єктивніші рішення.
2. Удосконалювати навички комунікації. Вміння чітко висловлювати власні думки і вміти слухати інших допоможе їм зберегти спокій у складних ситуаціях.
3. Вчіть їх приймати відповідальність за свої дії. Відчуття відповідальності за свої вчинки допоможе їм уникати поспішних і недбалих рішень.
4. Залучайте їх до рольових ігор та симуляцій ситуацій, що може викликати конфлікти та допомогти навчити їх приймати рішення в умовах стресу і несприятливих обставин. Навіть у період війни важливо навчати старшокласників розвивати свої навички прийняття обдуманих рішень, що може бути вирішальним у складних ситуаціях.
   [4]

В умовах швидких змін і глобальних викликів, зокрема в період війни, впровадження інноваційних методів у виховний процес стає достатньою. Традиційні підходи вже не здатні забезпечити молодь необхідними навичками адаптації та емоційної стійкості. Інноваційні методи, такі як практики майндфулнес та рольові ігри, сприяють розвитку ключових компетентностей у здобувачів освіти, дозволяючи їм орієнтуватися в складних ситуаціях, які вимагають швидкого прийняття рішень. Ці практики не лише допомагають учням розвивати критичне мислення та емоційну стійкість, а й формують почуття відповідальності за свої дії. Важливо, щоб виховний процес акцентував увагу на особистісному розвитку, готовності до викликів сучасності та навичках, які остаточно молоді не тільки виживуть, а й успішно адаптуються до нового життя в умовах невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Як підтримувати психологічне здоров'я підлітків під час війни: поради психолога». *Оперативні новини Харкова | Накипіло*. URL: https://nakypilo.ua/novyny/yak-pidtrymuvaty-psykholohichne-zdorovia-pidlitkiv-pid-chas-viiny-porady-psykholoha/
2. Божик С. 3 і більше неформальних практик майндфулнесу на щодень. 2021. URL: https://fizis.net/karjera-i-usvidomlenist/3-i-bilshe-neformalnykh-praktykmaindfulnesu-na-shchoden/
3. Грудень 2013 | Наукові конференції. *Грудень 2013 | Наукові конференції*. URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/
4. 10 Tips to Implement Mindfulness in the 2024 Workplace. Blog. URL: https://www.wellsteps.com/blog/2020/02/11/mindfulness-in-the-workplace/

Аліна САФАТА
вчитель математики та інформатики,
класний керівник учнів 6 класу
Ганнівської гімназії Дунаєвецької міської ради

КЛАСНИЙ КЕРІВНИК ЯК КЛЮЧОВА ПОСТАТЬ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Класний керівник не чиновник, а священник, психотерапевт, оповідач казок, його справа – працювати з душею дитини. І все це заради того, щоб вірили та любили,щоб не пустити дітей у нікуди й не показати їм своєї неспроможності, щоб дати їм можливість обпектися і водночас уберегти від опіків, щоб пам'ятати їх і розбудити тремтливу і світлу пам'ять у них.
В. М. Лізинський

Анотація. Ефективність виховного впливу на учнів значною мірою залежить від встановлення правильного контакту з класом. А справа ця нелегка. Провідна ідея мого досвіду – це особистісна зорієнтованість з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей у навчально-виховному процесі, забезпечення комфортних і безпечних умов для розвитку особистості учня, реалізація його природних потенцій, соціалізація учнів.

Виховання – процес, що починається з дитинства, коли в душу дитини закладаються основні життєві принципи, що допомагають їй стати Людиною з великої букви, сміливо увійти до епохи нового розуму і зайняти в ній гідне місце, усвідомлюючи себе особистістю й індивідуальністю.

Саме тому, перед класним керівником сучасної школи, постало чимало складних і водночас важливих питань. Як виростити гармонійну особистість? На які моральні цінності зорієнтувати дітей? Як допомогти їм зберегти доброту, людяність? Як створити в своєму класі умови для розвитку творчих здібностей вихованців? Як підтримати допитливість школярів і зробити процес навчання цікавим і результативним для них? Ключ до вирішення цих та інших проблем сучасного виховання – важлива робота з учнями класного керівника.

Щоранку, поспішаючи до школи, я проходжу «дорогою вітань»: доброго дня і доброго здоров'я бажають мені дзвінкі дитячі голоси. Посміхаюся у відповідь, а мікрофон власної душі несу своїм шестикласникам, щоб зранку створити їм ситуацію доброти, людяності, успіху.

Класний керівник – це для мене не робота, це цікавий світ шкільного життя, в якому є і радість, є й турбота, є вічний пошук, безсонні ночі та гріють душу дитячі очі.

Клас являє собою систему, яка допомагає реалізувати турботу про соціальне благополуччя дітей, вирішувати проблему їхнього дозвілля, згуртовувати колектив, формувати відповідну емоційну атмосферу. Організатором діяльності учнів у класі, координатором впливів був і

залишається класний керівник – як автор і як скульптор. Саме він відіграє ключову роль у формуванні творчого працездатного колективу. А щоб це вдавалося якнайкраще, класний керівник має бути наділений певними якостями та уміннями. Отож, які ж основні вимоги до його особистості?

Основні вимоги до особистості класного керівника:

- ✔ суспільно-гуманістична спрямованість;
- ✔ педагогічна майстерність;
- ✔ ерудиція і культурний кругозір;
- ✔ моральний авторитет;
- ✔ педагогічний такт;
- ✔ любов і повага до дітей;
- ✔ педагогічний оптимізм;
- ✔ організаторські вміння;
- ✔ творчий підхід;
- ✔ безперервне підвищення кваліфікації.

Отже, стати справжнім учителем, духовним наставником своїх вихованців, чудовим класним керівником дуже нелегко. Діяльність педагога як організатора учнівського колективу багатогранна, коло обов'язків дуже широке, прикрощів і невдач набагато більше, ніж радощів і перемог. Але водночас – це радість спілкування, це бажання бути потрібним кожному своєму учневі й досягнення маленьких чи великих перемог у навчанні та вихованні. І чим вища майстерність вчителя, тим результативнішим є процес навчання і виховання: менше конфліктів, більше доброти і взаєморозуміння у відносинах між педагогом та учнями.

Педагогічна майстерність вчителя – це цілеспрямований педагогічний вплив на учня, який здійснює щохвилини, щогодини кожен учитель своєю особистістю, манерою поведінки, знаннями, спілкуванням. Майстерність можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності. А які ж основні елементи педагогічної майстерності, якими має володіти класний керівник, щоб сформувати творчу атмосферу в класному колективі?

Елементи педагогічної майстерності, якими має володіти класний керівник, щоб сформувати здорову та творчу атмосферу в класному колективі:

1. Широка підготовленість, яка допомагає визначити педагогічну стратегію.
2. Знання дитячої психології, основ колективізму.
3. Знання технології педагогічного впливу на особистість.
4. Організаторські вміння та навички.
5. Комунікативні здібності.
6. Емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати контроль, незалежно від тих причин, що провокують емоційний зрив.
7. Гуманістична спрямованість, тобто вияв здатності бачити велике в малих справах.

8. Висока духовна культура класного керівника як людини та громадянина.

9. Власний приклад творчості та розвитку.

Роблю все для того, щоб життя моїх вихованців було цікавим і змістовним, щоб їм комфортно почувалося в класі, було бажання приносити радість друзям, батькам, вчителям.

Увесь час пам’ятаю, що повинна бути для учнів зразком у всьому, тому постійно тримаю руку на пульсі сучасності.

З досвіду роботи класного керівника Сафата А.С.

Відео «Цікавий світ шкільного життя»
https://drive.google.com/file/d/1tMWK6bCMmkfQ0cUrAKApvG-jrKEJcd54/view?usp=drive_link

Ірина ЛЕНДА,
Методист,
Комунальний заклад "Дніпровський професійний залізничний ліцей"Дніпровської міської ради

РЕАЛІЗАЦІЯ НОВИХ ЦІЛЕЙ ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ В ДНІПРОВСЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЗАЛІЗНИЧНОМУ ЛІЦЕЇ

Останні кілька років не тільки ускладнили навчальний та виховний процес, а й відкрили нові можливості для розвитку особистості здобувачів освіти. Відбулося ефективне впровадження інноваційних підходів за умови організації навчання новим методам як тих, хто навчається, так і тих, хто навчає. Дистанційна виховна робота - це новий виклик, який потребує творчого підходу та співпраці всіх учасників освітнього процесу.

Адміністрація Дніпровського професійного залізничного ліцею окреслила для себе виклики при роботі в умовах змішаного навчання, які необхідно вирішити в першу чергу:

Відсутність прямого контакту : складно організувати спільні заходи, створити атмосферу довіри та спільності, як це відбувається в очній формі навчання.

Підтримувати мотивацію здобувачів освіти під час участі у виховних заходах в онлайн-форматі буває складно.

Не всі здобувачі освіти мають рівний доступ до інтернету та необхідного обладнання, що може обмежувати їхню участь та формувати невпевненість.

Контроль за виконанням завдань - невідомо, чи виконуються виховні завдання самостійно або за допомогою дорослих.

Пріоритетною ідеєю педагогів у вирішенні цих питань є ідея формування в здобувачів освіти бажання бачити виховну роботу в новому форматі. Це необхідно у сучасному світі, адже ми виховуємо майбутне покоління і розуміємо, що це діти всесвітньої мережі та гаджетів, а тому наше покоління вчителів має не наздоганяти молодь, а йти поруч чи навіть на крок попереду. Тому онлайн-навчання та онлайн-виховання це та сходинка, яка дозволить стати ближчим до своїх здобувачів освіти.

Можливості дистанційної виховної роботи:

Можна розробляти індивідуальні завдання, враховувати інтереси та потреби кожного, створювати ситуації успіху та градацію складності.

Здобувачі освіти можуть виконувати завдання в зручний для них час.

Широкий доступ до інформації, бо інтернет відкриває можливості для пошуку інформації, участі у різних заходах.

Змішане навчання сприяє вдосконаленню навичок роботи з комп'ютером, інтернетом та різними програмними засобами, що дає розвитку цифрових компетентностей**:**

Форми виховної роботи під час змішаного навчання, які можна порекомендувати для застосування в роботі:

Онлайн-зустрічі: класні години, тренінги.

Спільні проекти: створення презентацій, відеороликів на спільні теми.

Онлайн-конкурси та че́лленджі.

Віртуальні екскурсії та відвідування музеїв, театрів онлайн.

Створення груп у соціальних мережах для спілкування та обміну досвідом.

Індивідуальні завдання та розробка творчих проектів.

У нашому навчальному закладі проводяться різноманітні заходи: проекти, квести, марафони, челленджі, флешмоби, віртуальні екскурсі, трансляції відеороликів у соціальних мережах тощо. Ці заходи стали справжньою допомогою ефективної організації виховної роботи.

Аби створити умови, максимально наближені до професійних конкурсів, ознайомити здобувачів освіти з вимогами до фахівців високого рівня, формування мотиваційної сфери особистості майбутнього фахівця у контексті оволодіння ними навчальною діяльністю почали застосовувати квест-технології під час виховних годин- «Залізничник- це звучить гордо», «Династія залізничників», «Моя майбутня професія-залізничник» та багато інших.

Часто використовується марафон, суть якого полягає в тому, щоб виховні заходи висвітлювати в соціальних мережах, залучивши здобувачів освіти та їх батьків до виховного процесу дистанційно із застосуванням інстаграму, тік-току, фейсбуку.

Популярними стали флешмоби. Розпочинають їх педагоги, передаючи наступний крок здобувачам освіти, які з задоволенням підтримують різноманітні теми та надихають нас на нові ідеї. Теми можуть бути різноманітні, часто їх підказують самі діти.

Актуальними є онлайн виставки та відеопрезентації. Наприклад: онлайн виставка «Знай і люби Дніпро», «Візерунки вишиванки» тощо.

Челленджі, які допомагають направити діяльність здобувачів освіти у соціальних мережах в потрібне русло, зробити її більш змістовною та надають можливість використовувати інтернет не тільки для розваг, а й для реалізації виховних цілей.

Теми їх також є різноманітні

- артчеллендж ;
- збережи_здоров'я (фізичні вправи);
- екологічний_челлендж ;
- День_вишиванки (учасники у вишиванці читають вірші відомих українців чи цитують їх вислови про Україну).
- тиждень_толерантності (учасники челленджу протягом певного терміну продять певні заходи з метою формування загальнолюдських

моральних цінностей, пропаганди принципів терпимості та публікують фотозвіт у соцмережах).

Рекомендації для організації виховної роботи при змішаному режимі:

Чергувати індивідуальні та групові завдання, теоретичні заняття та практичні роботи.

Регулярно надавати здобувачам освіти зворотний зв'язок щодо їхньої роботи, заохочувати їх до самоаналізу та до самостійності.

Залучати батьків до участі у виховних заходах, надавати їм рекомендації щодо організації виховного процесу вдома.

Регулярно оцінювати ефективність виховної роботи в змішаному режимі та вносити необхідні корективи.

Отже, виховна робота під час змішаного навчання потребує уваги і має багато відкритих питань. Але можна, використовуючи сучасні онлайн інструменти, сервіси та інтернет-ресурси, зробити учнівське дозвілля більш цікавим.

Тетяна РЕГУЛА,
директор Судилківського ліцею
Судилківської сільської ради
Шепетівського району
Хмельницької області

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті розкрито розвиток ідеї національного самоствердження особистості учнівської молоді за допомогою інтерактивної програми . Визначено, що національне самоствердження особистості слід розглядати як її інтегративну властивість, що виявляється у сформованості позитивної національної ідентичності, виборі своєї активної соціальної і громадянської позиції у суспільстві, що характеризується відповідальністю перед своєю нацією, готовністю відстоювати та захищати її національні інтереси.

Ключові слова: особистість, національне самоствердження, ідентичність, національне самовизначення, ідентифікація.

У час буремних викликів сьогодення ми прагнемо відстояти незалежність задля подальшого поступу демократичної правової соціальної Української держави. Ми прагнемо жити гідно як самодостатній народ, що нині стверджується як українська нація з власними національними інтересами, реалізація котрих і є втіленням національної ідеї.

Саме тому, відповідно до поданої заявки на проведення ДЕР за темою «Теоретико-методичні засади виховання національного самоствердження в учнівської молоді» та укладеної угоди «Про співробітництво між Науково-методичним центром інноваційних технологій виховного процесу Національної академії педагогічних наук України, Рівненським державним гуманітарним університетом на базі кафедри теорії і методики виховання та Судилківською ЗОШ І-ІІІ ступенів (на той час), у закладі здійснюється дослідно-експериментальна робота за темою «Теоретико-методичні засади виховання національного самоствердження в учнівської молоді». Ми долучились до практичної апробації інтерактивної програми для учнів 8-11 класів, автором якої є Сойчук Руслана Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

В ході експериментальної діяльності ми дійшли висновку, що наскрізна інтерактивна програма виховання національного самоствердження в учнівської молоді «Через національне самоствердження до процвітання» відповідає окресленим векторам національного успіху в сучасних умовах, її упровадження забезпечує цілісний системний підхід до організації процесу виховання учнівської молоді у позаурочній діяльності ЗЗСО.

Головна мета програми «Через національне самоствердження до процвітання» / «Сходження на Говерлу» – створити сприятливі соціально-педагогічні умови для повноцінного інтелектуально-духовного розвитку кожного учня, його самореалізації, самотворення самодостатньої особистості та її самоствердження як громадянина Української держави-нації, здатного компетентно й самовіддано відстоювати і захищати національні інтереси українського народу та утвердження цінності української нації.

Провідними ідеями виступають ідея національного відродження, самовизначення та самоствердження, національної незалежності та соборності, особистість та її національно-особистісний потенціал,

Програма розрахована на учнів 8-11 класів і складається з п’яти розділів:

- перший розділ «Я – особистість» – «це мій вибір» – особистісний аспект;
- другий розділ «Я – Ти, Інший» – міжособистісний аспект;
- третій розділ – «Я – Ми, родина, громада, народ» – національно-ціннісний аспект;
- четвертий розділ – «Я – громадянин Української держави-нації – політико-правовий аспект;
- п’ятий розділ – «Я – Всесвіт» – духовно-ціннісний аспект

Такий підхід до побудови програми сприяє інтелектуально-духовному розвитку потенціалу учнівської молоді, усвідомленню шляхів особистісної самореалізації і самоствердження, становленню активної творчої особистості, яка зацікавлена у вивченні, популяризації історії та культури українського народу, виробленні активної громадянської позиції на основі співпраці інтегративних суб’єктів педагогічної взаємодії.

Заняття за програмою ми включили в план виховної роботи та проводили їх під час години класного керівника.

Акцентую вашу увагу, що кожен блок програми містить програмні тези та мотиваційні тези для учнів які допомогли нам досягти успіху в реалізації завдань кожного блоку (в кожному блоці конкретизовано цілі, яких необхідно досягти). А широкий вибір видів діяльності дозволив врахувати індивідуальні особливості наших вихованців, обрати найкращі окремо для кожного колективу..

Для того, щоб створити демократично-сприятливе виховне середовище, ми залучили громадськість, активізували учасників освітньо-виховного процесу.

Наш час потребує лідерів нової формації. Молодих людей: компетентних, відповідальних, здатних мислити неординарно, генерувати нові ідеї та приймати нестандартні рішення. І саме такою є учнівська молодь клубу «СОГУД». Планування роботи клубу надає їм можливість проявити свою життєву позицію, спрямовану на активну участь у громадському житті, розвивати свої організаторські та лідерські здібності. Активно-творча діяльність допомагає їм в усвідомленні себе частиною української нації, творцем нової дійсності, а також формування на основі національної самооцінки позитивної

національної ідентичності особистості, що посилює внутрішню мотивацію національного самоствердження учнівської молоді.

Як бачимо, реалізація програми передбачає орієнтацію на особистість учня, перетворення його на суб'єкта власної життєтворчості «через національне самоствердження до національного успіху», що забезпечить його саморозвиток, самореалізацію, самотворення і самоствердження в інтересах українського народу та утвердження цінності української нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді : монографія. Рівне : О. Зень, 2016. 416 с.

2. Сойчук Р. Проблема виховання національного самоствердження в учнівської молоді: сучасний вимір / Innovative processes in education : collective monograph. Lodz, Poland : AMEET Sp. z o.o., 2017. P. 199–217.

3. Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: теоретико-прикладний аспект / Інноватика у вихованні: теоретико-прикладний аспект : монографія / Баліка Л.М., Бісовецька Л. А., Бричок С. Б., Гриневич М. Н., Петренко О. Б., Сойчук Р. Л. та ін.; за наук. ред. О. Б. Петренко. Рівне : О. Зень, 2017. С. 85-122.

4. Сойчук Р. Л. Проблема виховання національного самоствердження учнівської молоді крізь призму взаємодії «педагоги-батьки-діти». Topical issues of pedagogy: Collective monograph. Edizioni Magi, Roma, Italia, 2019. P. 190-214.

Руслана ФРИЧ,

заступник директора з виховної роботи
Ружичанського ліцею
Розсошанської сільської ради

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасна школа формує ціннісні орієнтири дитини, що виступають основою для щасливого життя, успішної взаємодії з іншими членами суспільства. У програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей широко розкрито цілу систему моральних цінностей виховання. До системи морально-етичних цінностей учнів належить: любов, повага до інших, гідність, рівноправ'я, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра.

Ключові слова: орієнтир, любов, гідність, толерантність, свобода.

Гармонія внутрішнього світу людини неможлива без чіткої системи ціннісних орієнтацій, що сприяє розвитку її знань, норм, моделей поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних вподобань. Ціннісні орієнтири – це частина психічної будови особистості. Особливості взаємодії з іншими членами суспільства є результатом впливу ціннісних орієнтирів, що закріплені життєвим досвідом людини, всією сукупністю переживань і почуттів. Вони допомагають виокремити важливе для людини від другорядного. Сформована система життєвих цінностей залежить від віку, матеріального забезпечення, інтересів, самопочуття, рівня розвитку суспільства. Їх формування починається ще змалку, а сім'я повинна створити такі життєві умови, де б дитина розвивалася гармонійно [3, с. 2].

Сучасна школа формує ціннісні орієнтири дитини, що виступають основою для щасливого життя, успішної взаємодії з іншими членами суспільства. В концепції Нової української школи визначено, що для гармонійного розвитку учня необхідно, щоб партнерські взаємини між усіма учасниками освітнього процесу були спрямовані на відкрите та щире спілкування, сповнене утвердження морально-етичних, соціально-правових та особистісно зорієнтованих цінностей [2, с. 19].

У програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей широко розкрито цілу систему моральних цінностей виховання. До системи морально-етичних цінностей учнів належить: любов, повага до інших, гідність, рівноправ'я, справедливість, толерантність та культурне різноманіття, турбота, чесність, довіра. Ознаками цінності є: спрямованість на прояв в учнів власної гідності, поваги до інших та відповідальності за вчинки у своєму житті, готовності здійснювати моральний вибір та керуватися ним [1, с.4].

Любов виступає основою сучасного виховання учнів, стрижнем людського життя, критерієм необхідності, визначаючи його сутність і сенс. У вихованні виділяються наступні типи любові:

- *любов до батьків (до дітей)*. Любов до дітей виступає умовою повноцінного виховання, розвитку і саморозвитку дитини в сім'ї, внутрішньою духовною потребою незалежно від її віку, що має поєднуватися з розумною вимогливістю до неї;
- *любов до себе* (піклування та збереження власного життя і ствердження власної індивідуальності, здатності протистояти маніпулюванням чи прагненням якимось чином використовувати себе) [3, с.12].

Важливою моральною цінністю є *повага до інших,* яка виявляється у прагненні бути порядними в усіх своїх учинках і діях. Кожна людина прагне, щоб до неї ставились з повагою. Формування цієї риси в учнів забезпечується проведенням виховних годин «Наші слова та вчинки», «Повага до старших, однолітків, батьків», «Як би я вчинив?»; бесід «Повага – ниточка, що з'єднує покоління», «Шануй батька й неньку»; свят «1 жовтня – Міжнародний день людей похилого віку» та інші.

Гідність, що є базовим елементом свідомості людини, полягає в усвідомленості людиною своєї неповторності, необхідності цінувати, а також аналізувати себе з боку. Власна гідність відображає значущість кожної конкретної людини як моральної особистості, а також визначає свідоме ставлення людини до самої себе та ставлення до неї з боку інших і суспільства загалом. В освітньому процесі вона виявляється в тому, що всі учні намагаються почути думку іншого, вміють активно слухати; кожна людина в школі є цінною, незважаючи на її вік, посаду, досвід. Проведення таких свят, як «День гідності та свободи», «Гідність – це достойність, моральність, порядність», що пропонуються Новою українською школою, будуть забезпечувати формування і розвиток цієї риси [1, с.6].

Необхідність забезпечити незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак рівність можливостей - одна з найважливіших морально-етичних цінностей. Всі учасники освітнього процесу повинні мати однакові права – це забезпечує *рівноправ'я*. У початковій школі варто проводити різноманітні бесіди «Рівність і рівноправ'я», «Я – хлопчик, я – дівчинка, ми – рівні»; виховні години «Рівні права – рівні можливості», «Всі ми маємо одинакові права», заходи до Дня толерантності.

Справедливість – найбільш значуща цінність виховання і соціалізації особистості, що виступає основною умовою і базовим принципом побудови суспільства, людських стосунків. Вчитель неупереджено оцінює досягнення та зусилля учнів, враховує особливості кожного, доносить свою думку щодо прогресу учнів у навчанні. Справедливість як важлива моральна цінність в учнів розвивається та закріплюється за допомогою виховних годин «Що таке справедливість?», «Бути добрим дуже легко, бути справедливим – ось що важко»; шкільних свят «У світі любові, справедливості, добра», «Прекрасний

світ, де панує чесність», заходів до Дня доброти, різноманітні акції та благодійні ярмарки.

Толерантність характеризується здібністю учнів ставитися із терпінням до інтересів, переконань, вірувань, звичок і поведінки оточуючих. Передбачає гуманне ставлення до людей з різним світоглядом і упереджує будь-які конфлікти між людьми, тісно пов'язане з *культурним різноманіттям*, що створює можливості для утвердження та розвитку надбань різних культур, підвищення мультикультурної освіченості учасників освітнього процесу. Важливим є проведення з школярами бесід «Вчимося толерантному спілкуванню», «Толерантність людини – найважливіша умова миру і злагоди»; ранків та вечорів спілкування «Люди з особливими можливостями», «Толерантність у сучасному світі» та інше [1, с.18].

Важливими моральними цінностями є *чесність та довіра*. Перше, слугує орієнтиром правди, утверджує прагнення вибудовувати відкриті стосунки та є умовою створення атмосфери довіри, необхідної для успішного формування діалогу. Розвиток в учнів цих рис забезпечать такі форми виховної роботи, як бесіда «Поговоримо про дружбу»; естафети «Веселі старти», «Козацькі забави»; командні ігри «Гуси», «Білі ведмеді», «Жолуді, горішки, білки», «Я в команді» та інші. Соціально-правові цінності включають в себе верховенство права, нетерпимість до корупції та фаворитизму, патріотизм, екологічно-етичну цінність та соціальну відповідальність.

На сучасному етапі особливо важливою цінністю є любов до Батьківщини, народу, що виявляються у *патріотизмі*, сформованості національної гідності, національно-культурної ідентичності, прив'язаності до своєї малої і великої Вітчизни. Крім того, патріотизм включає в себе дотримання законів, норм чинного законодавства та суспільно корисних правил. З учнями шкільного віку проводять бесіди «Символи держави: прапор, герб, гімн України», «Моя країна – Україна»; зустрічі із захисниками «Роль війська у відстоюванні незалежності та територіальної цілісності України»; шкільні свята «День захисника України», «Мова – душа народу», зустрічі з ветеранами російсько-української війни, де вони можуть поділитись своєю історією, а здобувачі освіти доторкнутись до подій з середини, з перших уст [1, с.44].

Соціальна відповідальність полягає у дотриманні особою вимог обґрунтованих соціальних норм, що вважаються загально виправданими та сприяють ефективній взаємодії членів суспільства й забезпеченню його сталого розвитку. Виявляється в тому, що вчитель заохочує учнів пам'ятати при вираженні своєї свободи про інтереси інших. Важливу систему цінностей складають особистісно зорієнтовані, до яких належать самореалізація, лідерство та свобода, які визначають рівень її особистісного самовизначення, ставлення людини до себе як до особистості, здатної до саморозвитку. Необхідність постійного розвитку, реалізація творчої іскри, прийняття людиною особистої відповідальності за своє життя – це все забезпечують такі цінності, як *самореалізація та лідерство*. Учні повинні розуміти, що вони мають відповідати за свою поведінку, розуміють, що кожен з них є прикладом для

інших. Важливу роль в закладі освіти відіграє учнівське самоврядування, де учні можуть проявити та розвивати свої лідерські якості [1, с. 56].

Однією з найважливішою моральною цінністю у житті як особистості, так і нації, без якої ставиться під сумнів саме існування є *свобода*. Особистість позбавлена свободи не має цілей і не бачить перспектив свого подальшого існування. Втрата свободи перетворює людину на засіб або спонукатиме до боротьби за свободу, навіть якщо її ціною буде життя. Осягаючи свободу у процесі свого життя учні прагнуть самореалізації та самоствердження у тій діяльності, яка їм найбільше подобається. Усі цінності перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності одна від одної. Варто розуміти, що виховання будь-якої цінності або чесноти в учнів – це титанічна праця. Неправильна інтерпретація цінності може завдавати не менше зла духовному та інтелектуальному розвитку дитини, ніж її повна відсутність. Педагог має зважати на те що цінності в освіті мають бути наочним набором внутрішніх щоденних принципів, які допоможуть у дорослому житті реалізувати свій творчий потенціал, стати гідним громадянином. Ціннісні орієнтації є не лише ціннісним ставленням особистості, а тим психологічним механізмом, за допомогою якого формуються її особливості та характер.

Формування особистісної ціннісної структури індивіда виступає найважливішим чинником процесу соціалізації, за допомогою якого людина стає повноправним членом суспільства у всій повноті соціальних взаємин. Відтак ціннісні орієнтири, закладені у дитинстві та молоді роки, слугують базою для щасливої взаємодії людини із суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ціннісні орієнтири сучасної української школи / М-во освіти і науки України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia Roman-Stesichin.pdf

2. Концепція «Нова українська школа». – [Електронний ресурс] // М-во освіти і науки України: [офіційний веб-портал]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf

3. Тімченко О. В. Ціннісні орієнтири – основа успішної самореалізації особистості / О. В. Тімченко. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oipopp.ed-sp.net/public/attached_files/timchenko.docx__

Оксана ДОБРОВОЛЬСЬКА,

педагог-організатор
Вихрівської гімназії
Дунаєвецької міської ради

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ І ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

В умовах розвитку української державності важливо розуміти, як формується національна свідомість та загальнолюдські якості у здобувачів освіти, адже саме вони визначають наше майбутнє. Справжній патріотизм полягає не лише в знанні історії та традицій, а й у глибокому почутті відповідальності за свою країну, за її культурну спадщину, мову і цінності. Водночас, важливими є загальнолюдські якості — співчуття, повага, готовність до співпраці та порозуміння, які допомагають формувати зрілу особистість, здатну працювати на благо не лише своєї держави, а й усього світу.

Ці якості є основою для розвитку справжнього патріотизму, який втілюється не тільки в словах, а й у конкретних діях. Вони допомагають молодому поколінню не лише знайти своє місце в Україні, а й розуміти свою роль у глобальному контексті. В умовах сучасної освіти ми маємо всі можливості для розвитку цих важливих рис, що сприяють формуванню сильної та успішної нації, готової до нових викликів часу.

Тому кожен з нас, особливо в умовах сучасного навчання, має активно працювати над розвитком цих цінностей — як національної свідомості, так і загальнолюдських якостей. Вони допомагають нам не лише бути гідними громадянами своєї країни, а й сприяти створенню суспільства, яке шанує людську гідність, справедливість і мир. Лише об'єднавши ці принципи в кожному з нас, ми зможемо побудувати майбутнє, в якому наша нація буде сильною, а кожна людина — щасливою та вільною.

У нашому відеоролику ми намагаємось передати, як важливо виховувати патріотизм через конкретні вчинки та щоденні кроки. Це не просто теорія, а практичний "рецепт", який допомагає кожному з нас віднайти своє місце в розбудові сильної, незалежної та процвітаючої України.

Наталія ЧУМАК

Консультант
КУ Дунаєвецької міської ради
«Центр професійного розвитку
педагогічних працівників»

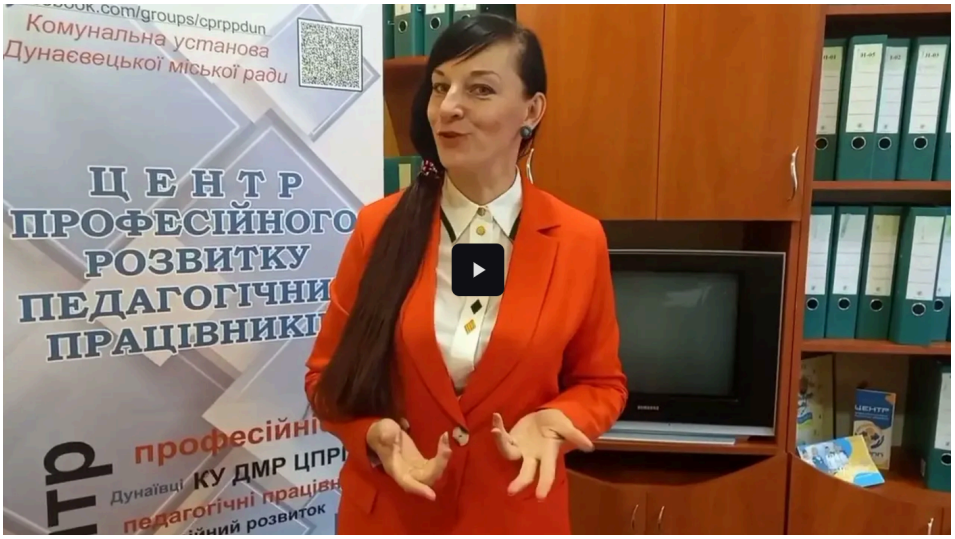
ВИХОВАННЯ НА ШЛЯХУ ДО ПЕРЕМОГИ!

Вже третій рік поспіль в Дунаєвецькій ТГ проводиться творчий конкурс **«Педагогічна «Нобелівка»»** з метою підвищення престижності професії вчителя, формування в батьків, дітей та громади нового бачення вчителя, як інноваційного лідера, агента освітянських змін. Досягти значних успіхів та торкнутися зірок освітянського небосхилу можна тільки разом. Ми прагнемо створити комфортне середовище для сучасних та впевнених у собі вчителів, для їх професійного спілкування та співробітництва.

Конкурс допоможе помітити тих, хто прагне розвитку, відкритий до нового, не боїться знаходити нетривіальні підходи та готовий ділитися своїми надбаннями з колегами. І ми знаємо, що у нашій громаді навчають саме такі чудові педагоги-новатори!

Разом йти до мети, щоб будувати Нову українську школу – інноваційну, готову до змін! Тільки вчитель, який шукає розвитку та йде в ногу з часом, здатний зрозуміти своїх нових учнів і бути їм цікавим. Ефективним методом у реалізації творчого конкурсу є проєктна діяльність. Пропонуємо вам два проєкти для практичного використання за посиланням:

https://drive.google.com/file/d/1gAieSijujRDhR6XCFiFNGU1anVAFTjon/view?usp=drive_link

Комунальна установа
Дунаєвецької міської ради
Ц Е Н Т Р
ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНИ
ПРАЦІВНИКІ

РЕКОМЕНДАЦІЇ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«РІЗНОВЕКТОРНІСТЬ ВИХОВНИХ ВПЛИВІВ І УЗГОДЖЕНІСТЬ ДІЙ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ»

Виходячи із стратегічних завдань, що сучасне виховання ґрунтується на положеннях гуманістичної етики, моральних і культурних цінностях нації, воно має формувальний вплив на забезпечення освітнього процесу та його виховної складової і суспільства в цілому, в умовах військового стану необхідно ґрунтовно переосмислити філософію, мету виховання, провідні теоретико-методологічні принципи компетентнісного виховання особистості учня, які можуть творчо наповнюватись конкретним змістом, із урахуванням регіональних особливостей функціонування закладу освіти, вікових та індивідуальних можливостей учнів, соціальних викликів в умовах війни.

Виходячи з основної мети - підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища Нової української школи та допомоги закладам загальної середньої освіти в організації виховного процесу на основі інтеграції виховних зусиль суспільства, зокрема громади, а також до виховання базових загальнолюдських цінностей, соціальних цінностей суспільства і малих груп, соціально-значущих якостей особистості, її компетентності і готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму рекомендуємо:

визначити шляхи і створити умови для підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, оволодіння педагогами компетентнісним потенціалом виховання, новими освітніми технологіями і методиками, які необхідні для організації освітнього процесу закладів освіти у воєнний/повоєнний час;

рекомендувати використовувати моделі та методики виховних систем закладів загальної середньої освіти з урахуванням засад Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей», «Виховання смисложиттєвих цінностей дітей та підлітків в умовах євроінтеграційного поступу».

удосконалити методику моніторингових досліджень: критерії, показники оцінювання результативності функціонування організаційного і ресурсного компоненту в створенні виховного середовища закладу загальної середньої освіти та виховного простору сучасного учня;

використовувати освітні й методичні матеріали (посібники, методичні рекомендації, розробки виховних заходів, мотиваційні матеріали тощо) та забезпечити психолого-педагогічний супровід виховання в навчальному процесі закладів загальної середньої освіти;

провести ряд практико-орієнтованих семінарів, квестів, для вчителів, класних керівників, вихователів, адміністрації закладів освіти з метою осмислення сучасних викликів виховання та його головних засад, базових моральних цінностей сучасного виховання з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів та удосконалення системи, моделі виховної діяльності, яка б вела до узгодження підходів у вихованні особистості дитини у школі, сім'ї та закладі освіти з акцентом на національне та військово-патріотичне виховання.

Рекомендуємо досвід регіонального підходу до програмно-технологічного та науково-методичного забезпечення наскрізного виховання на цінностях в умовах Нової української школи.

У зв'язку з цим пропонуємо закладам освіти продовжити діяльність з реалізації Програми виховання смисложиттєвих цінностей підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України (укл. Журба К. О., Бех І. Д., Докуніна О. М., Федоренко С. В., Шкільна І. М. Київ, 2022. 27 с.), що є логічним продовженням Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей».

В основу Програми покладено: визнання людини найвищою цінністю; пріоритет ціннісного виховання підлітків; засвоєння духовно-моральних, культурних надбань людства, зразків досягнення смислу життя у процесі виховної діяльності основної та старшої школи; суб'єкт-суб'єктні взаємини педагога з батьками, педагога з дітьми в організації позакласної роботи школи; формування позитивної мотивації в усіх учасників виховного процесу; формування механізмів саморегуляції особистості; стимулювання учасників виховного процесу до стійкої інтеріоризації смисложиттєвих цінностей. Врахування вище зазначеного сприятиме задоволенню моральних потреб учнів 5–9-х класів у:

- пізнанні (розумінні і осмисленні себе, власного життєвого досвіду та оточуючого світу, інтересу до духовних надбань українського народу, власного самотворення);
- спілкуванні (обмін поглядами, життєвим досвідом, оцінка та визнання іншими досягнень суб'єкта) ;
- самоствердженні (прагнення займати гідне місце у соціумі, віра у власні сили, можливості, впевненість у собі, самовдосконалення, визнання досягнень);
- самовизначенні (усвідомлення себе і свого призначення у житті, вибір соціальної ролі, вищих життєвих смислів, вироблення певної життєвої стратегії, життєвих планів);
- самореалізації (прагнення використати свої потенційні можливості, здібності, життєвий досвід для досягнення життєвих цілей; реалізації, покликання, життєва місія);
- комфорті (прагнення відчувати до себе позитивне ставлення, любов, симпатію з боку рідних, друзів, оточуючих).

Київ- Хмельницький,
2024 рік, 20 листопада